

OTDK-dolgozat

2023

SOPRONI EGYETEM
LÁMFALUSSY SÁNDOR KÖZGAZDASÁGTUDOMÁNYI KAR

A PÉNZ7 HATÉKONYSÁGÁNAK FELMÉRÉSE
A SOPRONI KÖZÉPISKOLÁKBAN

ASSESSMENT OF THE EFFICIENCY OF PÉNZ7
IN SECONDARY SCHOOLS IN SOPRON

Prégler Krisztina

Konzulens: Dr. Kovács Tamás

Kézirat lezárásának dátuma: 2022. november 7.

TARTALOMJEGYZÉK

1.	BEVEZETÉS.....	1
2.	A PÉNZÜGYI KULTÚRA.....	3
2.1.	FOGALOMMEGHATÁROZÁS, A TÉNYEZŐK VIZSGÁLATA	3
2.2.	A KÖZÉPISKOLÁSOK PÉNZÜGYI KULTÚRÁJA MAGYARORSZÁGON.....	7
2.3.	A PÉNZÜGYI DÖNTÉST BEFOLYÁSOLÓ TÉNYEZŐK, MINTÁK.....	12
2.3.1.	<i>Belső tényezők</i>	<i>12</i>
2.3.2.	<i>Külső tényezők.....</i>	<i>13</i>
2.3.3.	<i>Társadalmi tényezők.....</i>	<i>15</i>
2.4.	FŐBB FEJLESZTÉSI TÖREKVÉSEK, SZERVEZETEK, PROGRAMOK	16
2.4.1.	<i>Állami szerepvállalás.....</i>	<i>16</i>
2.4.2.	<i>OTP Fáy András Alapítvány</i>	<i>18</i>
2.4.3.	<i>Pénziránytű Alapítvány.....</i>	<i>19</i>
2.4.4.	<i>K&H Vigyázz, kész, pénz! pénzügyi vetélkedő.....</i>	<i>20</i>
2.4.5.	<i>PénzSztár</i>	<i>21</i>
2.4.6.	<i>Econventio Kerekasztal Közhasznú Egyesület.....</i>	<i>23</i>
2.4.7.	<i>Pénz7 (Pénzügyi és Vállalkozói Témahét).....</i>	<i>24</i>
3.	KUTATÁSI KÉRDÉSEK.....	29
4.	KUTATÁSI MÓDSZEREK.....	30
4.1.	CÉLCSOPORT MEGHATÁROZÁSA	30
4.2.	KVANTITATÍV KUTATÁSI MÓDSZER.....	31
4.3.	KVALITATÍV KUTATÁSI MÓDSZER	33
5.	KUTATÁSI EREDMÉNYEK	35
5.1.	A TUDÁSFELMÉRŐK ÉS A TANÁRI KÉRDŐÍVEK KIÉRTÉKELÉSE	35
5.2.	HIPOTÉZISEK ÉRTÉKELÉSE.....	53
6.	ÖSSZEGZÉS ÉS JAVASLATTÉTEL	58
	IRODALOMJEGYZÉK.....	61
	MELLÉKLETEK.....	I
1.	MELLÉKLET: <i>ELŐZETES</i> ÉS MÁSODIK KÖRÖS KÉRDŐÍV	II
2.	MELLÉKLET: <i>TANÁRI KÉRDŐÍV</i>	VII
3.	MELLÉKLET: <i>A HIPOTÉZISEK VIZSGÁLATA STATISZTIKAI SZÁMÍTÁSOKKAL</i>	IX

TÁBLÁZAT- ÉS ÁBRAJEGYZÉK

1. táblázat: A Pénz7 eddigi témahetei	26
2. táblázat: A felmérésbe bevont oktatási intézmények évfolyamain feldolgozott Pénz7 témák és előadók	44
3. táblázat: A H1 hipotézis értékelésének alátámasztása	54
4. táblázat: A H2 hipotézis értékelésének alátámasztása	55
5. táblázat: A H3 hipotézis értékelésének alátámasztása	56
6. táblázat: A teljesítményértékelés alapja.....	56
1. ábra: A kutatásba bevont soproni középiskolák	30
2/a ábra: Nemek megoszlása (<i>Pénz7 előtt</i>)	35
2/b ábra: Nemek megoszlása (<i>Pénz7 után</i>).....	35
3/a ábra: A felmérésben részt vett iskolák megoszlása (<i>Pénz7 előtt</i>).....	35
3/b ábra: A felmérésben részt vett iskolák megoszlása (<i>Pénz7 után</i>)	36
4/a ábra: Évfolyamok megoszlása (<i>Pénz7 előtt</i>)	36
4/b ábra: Évfolyamok megoszlása (<i>Pénz7 után</i>)	36
5. ábra: Kitöltötte az első kérdőívet? (<i>Pénz7 után</i>)	36
6. ábra: Részt vett az idei Pénz7-en? (<i>Pénz7 után</i>).....	36
7/a ábra: Kamatos kamat (<i>Pénz7 előtt</i>).....	37
7/b ábra: Kamatos kamat (<i>Pénz7 után</i>).....	37
8/a és 8/b ábra: Kamatos kamat évfolyamok szerint (<i>Pénz7 előtt és után</i>)	38
9. ábra: A megtakarítás és a befektetés fogalmának értelmezése (<i>Pénz7 előtt és után</i>)....	39
10/a és 10/b ábra: A megtakarítás és a befektetés fogalmának értelmezése évfolyamok szerint (<i>Pénz7 előtt és után</i>).....	39
11/a és 11/b ábra: Megtakarítás definiálása nemek szerint (<i>Pénz7 előtt és után</i>).....	40
12. ábra: Kamat és hozam definiálása (<i>Pénz7 előtt és után</i>).....	41
13. ábra: EBKM definiálása (<i>Pénz7 előtt és után</i>)	42
14/a és 14/b ábra: Pénzügyi tervezés definiálása nemek szerint (<i>Pénz7 előtt és után</i>)....	43
15. ábra: A magyar bankrendszer definiálása (<i>Pénz7 előtt és után</i>).....	46
16/a ábra: A mai modern pénz fogalmának meghatározása (<i>Pénz7 előtt</i>).....	46
16/b ábra: A mai modern pénz fogalmának meghatározása (<i>Pénz7 után</i>)	46
17/a és 17/b ábra: Áfamértékek meghatározása évfolyamok szerint (<i>Pénz7 előtt és után</i>)	47

18/a ábra: A munkabér munkavállalói terheinek ismerete (<i>Pénz7 előtt</i>).....	49
18/b ábra: A munkabér munkavállalói terheinek ismerete (<i>Pénz7 után</i>)	49
19. ábra: ÁNYK definiálása (<i>Pénz7 előtt és után</i>)	50
20/a és 20/b ábra: THM meghatározása nemek szerint (<i>Pénz7 előtt és után</i>)	50
21/a és 21/b ábra: Munkáltatói járulékok ismerete évfolyamok szerint (<i>Pénz7 előtt és után</i>)	52
22. ábra: A „sárga csekket” helyesen kitöltők aránya (<i>Pénz7 előtt és után</i>).....	52

1. BEVEZETÉS

„An investment in knowledge pays the best interest.”

„A tudásba való befektetés mindig a legnagyobb hozamot fizeti.”

Benjamin Franklin

Jelenlegi kutatásomat legjobban Benjamin Franklin – az Egyesült Államok polihisztor alapító atyjának – szavai írják körbe. A tudás az egyik, ha nem a legfontosabb erőforrás, mely segít minket az előbbre jutásban, a célok és a sikeresség elérésében, a fejlődésre vágyás érzésének kialakulásában és annak életben tartásában. Ezen tudás birtoklása mindenki, de főként a fiatalok számára nagyon fontos, hiszen boldogulásuknak ez a kulcsa. A tudás azonban nem egy kész, fejlesztést és igénybevételt nem igénylő massa; azzal dolgozni, azt dolgoztatni és sarkallni kell a többre és a jobbra, hiszen így tehet csak szert bárki is hasznos, hatékony és értő tudásra. Ezt bárhogy elérheti az, aki a megfelelő tudást szeretné birtokolni: autodidakta módon vagy segítségével, ösztönzéssel, iránymutatással.

Kutatásomban kiemelten a fiatalok (a középiskolás korosztály) tudását, specifikusan a pénzügyi tudását vizsgáltam, illetve azt az egyedülálló nemzetközi, Magyarországon is létjogosultsággal bíró rendezvényt, amely az általános és középiskolások pénzügyi tudását és kultúráját hivatott fejleszteni, elmélyíteni. A Pénz7 (Pénzügyi és Vállalkozói Témahét) évente visszatérő programjai, szakemberei és bemutatói kívánják elvetni a befektetés magvát, melyből a magasabb szintű és hasznos pénzügyi tudás csírái növekednek és hoznak termést az évek és az újabb és újabb ismeretek, ötletek, felismerések által – reményeink szerint. A metafora üzenete egyszerű: a fiatalok pénzügyi nevelése korai éveikben kulcsfontosságú, központi eleme pedig egy oktatási program, melynek célkitűzése a gyerekek pénzügyi tudásának felfejlesztése, illetve a pénzügyek iránti érdeklődés felkeltése.

A – talán sokakban, így bennem is sokszor – felmerülő kérdések:

- Mennyire hatékony egy ilyen program?
- Mennyiben járul hozzá a tudás fejlesztéséhez?
- Mérhető-e a fejlődés mértéke?
- Magasabb-e a fiatalok pénzügyi tudás-szintje a rendezvényen való részvétel után?
- Gyakorlatban (is) használható tudást kapnak a részt vevők?

Dolgozatomban ezen kérdések megválaszolásával igyekszem jelentést adni a Pénz7 hatékonyságáról, egyúttal a középiskolások pénzügyi tudásáról, kultúrájáról és annak a program hatására történő esetleges változásáról.

A kutatást a 2022. évben megrendezett Pénz7-tel kapcsolatban végeztem el, kizárólag a soproni középiskolákban. Ennek több oka is volt:

- mint soproni születésű fáy-s¹ tanuló, majd SOE-s² hallgató, mindig is érdekelt, hogy a város középiskolásai milyen szintet ütnek meg, ha pénzügyi tudásról és pénzügyi kultúráról van szó
- az előzetes felmérés és a kétkörös kérdőíves megkérdezés (lásd 4.2 pont) miatt hatékonyabbnak találtam jelen kutatást csak Sopron város középiskolaiban lefolytatni
- a fáy-s tanulmányaim alatt megrendezett, akkori Pénz7 részt vevőként sokáig foglalkoztatott, hogy vajon az átadni kívánt tudás hasznosul-e, mekkora hatékonysággal működnek a Pénz7 programjai, előadásai és vajon mérhető-e a tudásbeli különbség

Dolgozatom elkészítését a fent említett okok mellett tavalyi TDK kutatásom³ inspirálta, melyben ugyancsak a pénzügyi kultúra, tudás és attitűd állapotát mértem fel, akkor az ország 17 egyetemének elsőéves hallgatója körében. A kutatás alatt felmerült bennem a kérdés, vajon mi a helyzet a középiskolás tanulókkal, akár azokkal, akik később nem folytatják tanulmányaikat egyetemen, vagy nem pénzügy szakirányon tanulnak tovább, mégis tudatos és önálló pénzügyi döntések meghozatalára kell, hogy képesek legyenek. Mindemellett korábbi kutatásom során a hallgatóktól választ kaptam arra kérdésre, szerintük mely platformról kéne többet megtudni a pénzügyekről, illetve mely oktatási intézményben lenne szükség rendszeres, akár kötelező jellegű pénzügyi oktatásra. A válasz mindkét kérdésre kimagasló arányban a középiskola, illetve a középiskola-egyetem kombináció volt. (Prégler, 2021, pp. 55-56.) Ez megerősített abban, hogy jelen kutatásnak van létjogosultsága.

Dolgozatomban az említett témaköröket járom körül, általam megfogalmazott hipotéziseimre pedig a kétkörös kérdőíves megkérdezés és a tanárok által közölt válaszok alapján végzett statisztikai számítások és vizsgálatok alapján adok választ, bízva abban, hogy lényeges és aktuális jelentést adok a soproni középiskolások pénzügyi tudás-szintjéről, illetve az azt fejleszteni hivatott Pénz7 hatékonyságáról.

¹ Soproni SZC Fáy András Két Tanítási Nyelvű Közgazdasági Technikum

² Soproni Egyetem

³ Prégler Krisztina: A pénzügyi kultúra vizsgálata az elsőéves egyetemisták körében (TDK dolgozat, 2021)

2. A PÉNZÜGYI KULTÚRA

2.1. FOGALOMMEGHATÁROZÁS, A TÉNYEZŐK VIZSGÁLATA

A pénzügyi kultúra egymondatos körülhatárolása, mint definíció nem létezik. Ha muszáj lenne röviden összefoglalni, mi is az a pénzügyi kultúra, azt mondanám: a pénzügyi tudás és a készség annak használatára; a pénzügyi tudatosság és attitűd, magatartás; a társadalmi, kulturális, szülői minta és befolyás összemosódó halmaza mindig társadalmi szinten értelmezve. Előző kutatásomban mélyrehatóan tanulmányoztam a pénzügyi kultúra lehetséges meghatározásait, mely során magam is rájöttem: a folyamatok, jellemzők, egyének, szervezetek egymásra hatása és működésük rendszere alakítja ki, formálja és rögzíti a pénzügyi kultúra standardjait, így az önmagában megfoghatatlan és értelmezhetetlen. (Prégler, 2021, pp. 3-9.) Alábbiakban szeretném kiemelni az általam, a jelenlegi kutatás szempontjából fontosnak tartott fogalomrészek meghatározását, illetve azon általános érvényűnek tekintett állításokat, melyek segítenek megérteni a pénzügyi kultúra létét a fiatalok életében és az oktatásuk területén, valamint amelyek a pénzügyi oktatás fontosságával foglalkoznak.

Több kutató (Béres et al., 2013; Zsótér – Nagy, 2012; Kovácsné, 2019) is kiemeli tanulmányában, hogy a pénzügyi kultúra meghatározásában az attitűd, a magatartás, és véleményformálás fontos szerepet játszik, annak szerves része. Budavári-Takács Ildikó szakpszichológus is foglalkozott az attitűd témakörével és azonosította annak ismereti vagy gazdaságossági funkcióját, mely véleményem szerint szorosan kapcsolódik a fiatal generáció pénzügyi nevelésének fontosságához: *„az attitűdök lehetővé teszik, hogy valamilyen kapcsolatosan „rögtön” legyen valamilyen véleményünk, álláspontunk, anélkül, hogy azt a töménytelen mennyiségű információt, amely egy adott tárggyal kapcsolatos, feldolgoznánk.”* (Budavári-Takács, 2011, p. 64.) Vagyis ez alapján az attitűd milyensége, a kialakulására gyakorolt hatások, benyomások rendkívül fontosak, hiszen amennyiben az attitűd (inger által kiváltott, *„[...] tapasztalat révén szerveződött [...] készenléti állapot, amely [...] hatást gyakorol az egyén reagálására [...]”* (Budavári-Takács, 2011, p. 63. hivatkozva Allport, 1979)) megfelelő, szakmailag helytálló és minőségi tapasztalat révén alakul ki, például adekvát iskolai oktatás segítségével, úgy a pénzügyi döntéshozást befolyásoló attitűdök is helyénvalóak lesznek. Ehhez mindenképp megfelelő pénzügyi oktatásra lenne szükség minden középiskolában.

A Hung, Parker és Yoong szerzőhármás egy 2009-es tanulmányban (Hung et al., 2009) nemcsak a pénzügyi műveltséggel, hanem a pénzügyi oktatással is foglalkozik. A PACFL⁴ 2008-ban kiadott Éves Jelentésében (PACFL, 2008) közölt fogalmakat emeli át, ezzel nyomatékosítva, hogy a pénzügyi műveltség egy képesség, mely a megszerzett tudás és készség alkalmazása a hatékony pénzügyi erőforrás-felhasználásra. A pénzügyi oktatás a szerzőhármás értelmezésében pedig azon folyamat, mely során a hatékony pénzügyi erőforrás-felhasználás érdekében az egyén fejleszti az addig megszerzett pénzügyi tudását. Tehát az oktatás jelenléte ebben az értelmezésben is nagyon fontos, hiszen ennek hiányában a nem, vagy nem kellő szinten meglévő tudás rossz döntéshozatalhoz és/vagy egyenlőtlen erőforrás-felhasználáshoz vezethet.

Béres Dániel számos tanulmányt írt szerzőtársaival a pénzügyi kultúra témakörében, melyekben elsőként, mint egy négy elemű (pénzügyi tudás, ismeretek; pénzügyekben való jártasság, tapasztalat; pénzügyi készségek; pénzügyi tudatosság) koncepció, halmaz írja le a pénzügyi kultúrát. (Béres – Huzdik, 2012, p. 323.) Később azonban – közelítve Hung, Parker és Yoong (2009) nézetéhez – nemcsak a tudás meglétét, hanem annak tudatos használatát, a folyamatok és összefüggések megértését, az egyszerű és megalapozott döntéshozás képességét hangsúlyozza, melyekhez már szorosan kapcsolódik az attitűd és a magatartás, mely befolyással és ráhatással van az említett folyamatokra és a döntéshozásra. (Béres et al., 2013) Ez alapján elmondható, hogy egyre szilárdabb az alapja annak az elgondolásnak, hogy mind a folyamatok megértéséhez, a pénzügyi fogalmak ismeretéhez, a megfelelő döntéshozáshoz elengedhetetlen egy alap pénzügyi tudás, mely evidens, hogy fejlesztést igényel és a mai felgyorsult világban sokkal inkább követel, melyhez nem (mindig) elég az autodidakta módon felvett pénzügyi ismeretek. Szilárd pénzügyi tudást *korai életszakaszban* és szakemberektől (pl.: tanároktól, pénzügyi területen dolgozó szakemberektől) érdemes elsajátítani, ezzel egyengetve a megfelelő attitűd kialakulását is, mely amennyiben adekvát és releváns körülmények között fejlődik, megfelelő módon szolgálja az egyén pénzügyi döntéseit, kialakuló véleményét, reakcióit bizonyos gazdasági helyzetekben.

Az egyik, jelenlegi kutatásomhoz leginkább illeszkedő publikáció Zsótér Boglárka és Nagy Péter Pénzügyi Szemlében közölt 2012. évi cikke, melyben többek között a

⁴ A PACFL (President's Advisory Council on Financial Capability – Az Elnök Pénzügyi Képességekkel Foglalkozó Tanácsadó Testülete) célja az amerikai lakosság segítése a pénzügyi területtel összefüggő kérdések megválaszolásában, mely szervezet aztán 2013-ban megszűnt. Forrás: <https://www.treasury.gov/resource-center/financial-education/pages/advisory.aspx>

gyermekkor és a pénzügyi oktatás fontosságát és ráhatását vizsgálják a későbbi, felnőttkori fogyasztói magatartást tekintve. Alább szeretnék kiemelni néhány fontos kijelentést a tanulmányból, illetve a tanulmány által megismert kutatóktól, mely megállapítások szorosan kapcsolódnak abbéli meggyőződésemmhez, hogy a – legalább – középszintű oktatási intézményekben szükség lenne kötelező pénzügyi oktatásra, programokra, rendezvényekre:

„[...] az „érett” felnőttkori fogyasztói magatartás nagymértékben levezethető a gyermekkori gazdasági tapasztalatokból és mintákból, illetve azok tükörképének tekinthető.” (Zsótér – Nagy, 2012 hivatkozva Lowery – DeFleur, 1988 és McNeal, 2007) Ezt alapul véve, egy olyan társadalomban, melyben a fiatalok nem kapnak megfelelő pénzügyi oktatást, nem várható el, hogy felnőttként felelős és megfelelő viselkedést tanúsítsanak a gazdasági életben.

Scott Ward egyetemi professzor nevéhez fűződik a *fogyasztói szocializáció elmélete*, ő már 1974-ben foglalkozott a fiatalok pénzügyi kultúrájával, illetve attitűdjével, és a következő két megállapítást tette a gyermekkori élmények és a felnőtt fogyasztói magatartás kapcsolatáról:

- *„megjósolhatjuk a felnőtt viselkedés egyes aspektusait, ha tudunk valamit a gyermekkori élményekről”*
- *„[...]a fogyasztói oktatási programok fejlesztése szempontjából fontosak azoknak a folyamatoknak a megértése, amelyek során a gyerekek fogyasztással kapcsolatos készségeket, ismereteket és attitűdöket sajátítanak el.”* (Ward, 1974, p. 1.)

Deborah Roedder John is vizsgálta a fiatalok fogyasztói magatartását és korai életszakaszukban mutatott, a felnőttkori fogyasztói tevékenységeikre gyakorolt befolyásoló viselkedés-mintáikat. Két kutatásában is igazolta a tényt, hogy elsősorban az életkor, másodsorban az azzal összefüggő mentális és biológiai folyamatok rendkívüli hatással vannak a tanulásra, majd a fogyasztói szocializációra, például a memória befogadóképessége vagy a különböző emlékező és tanulási stratégiák (pl.: kódolósos, tudásalapú, visszakereső) miatt. (John – Whitney, 1986; John – Cole, 1986) Emiatt is fontos lehet a megfelelő életszakaszokban a „szokásos” tanrend tananyagai mellett a megfelelő pénzügyi oktatást biztosítani a fiataloknak, amennyiben pénzügyileg tudatos felnőtteket kívánunk faragni belőlük.

A materiális irányultság is egy fontos faktor a fogyasztói magatartást illetően, mely sem a fiatalokat tanító szakember, sem a fogyasztói mintát tudatosan vagy nem tudatosan átadó szülő részéről nem elhanyagolható. A materiális irányultság *„[...] határozza meg azt, hogy az egyén milyen mértékben értékeli a materiális javakat életének és egzisztenciá-*

jának fontos részeként.” (Woodward, 2007 alapján Zsótér – Nagy, 2012, p. 314.) Ebből kifolyólag, ahogy számos kutató (pl.: Kasser – Kanner, 2004; Sheldon et al, 2004) már megállapította, a materiális beállítottságú egyének tárgyak és az azok megszerzéséhez szükséges pénz megfelelő mennyiségének birtoklásához köti magát emocionálisan is, és válik ettől boldoggá vagy épp boldogtalanná. Ezután Zsótér és Nagy kijelentése még inkább megfontolandóvá válik: *„Álláspontunk szerint ahhoz, hogy az általános- és középiskolában, valamint az egyetemeken eredményesen lehessen pénzügyi kultúrát, tudatos fogyasztási magatartást és adekvát gazdasági ismereteket oktatni, elengedhetetlen a pénzügyi attitűd és materiális irányultság vizsgálatát célul tűző kutatások eredményeit felhasználni.*” (Zsótér – Nagy, 2012, p. 316.)

Jim Wong, illetve Zsótér Boglárka és Nagy Péter is javaslatot tesz a pénzügyi oktatás megreformálására: a tananyagok átalakításával a fiatalok tudásához és képességeihez, valamint az aktuális gazdasági körülmények kihívásaihoz és azok megoldásaihoz igazodó ismereteket kell oktatni (Wong, 2010); illetve a pénzügyi fogalmak kognitív elemei mellett szükséges lenne az emocionális jellegzetességek kiemelésére, hiszen ezek *„jelentős mértékben meghatározzák a gazdasági viselkedést*”, szintúgy a fiatalok úgynevezett EQ szintje, *„mely kitüntetett szerepet játszik a pénzügyi viselkedésben, [...] a materiális irányultság kialakulásában.*” (Zsótér – Nagy, 2012, p. 316.)

A Jump\$tart Coalition egyesület 2017. évi kiadványában a pénzügyi kultúra körülhatárolása mellett megemlékeznek a pénzügyi műveltségről, mely véleményük szerint nem egy állapot, hanem az egyén képességeinek *konstans változása*, ami lehetőséget teremt az aktuális gazdasági helyzetekre történő adekvát és hatékony reagálásra. Emellett pedig a megszerzett pénzügyi tudás hasznosítására is reflektál, ami véleményem szerint legfontosabb, szem előtt tartandó útmutatás: *„Kevésbé számít, hogy egy érettségizett ember képes meghatározni pénzügyi kifejezéseket/fogalmakat, sokkal inkább számít az, hogy a megalapozott pénzügyi döntések meghozatalához szükséges válaszokat megtalálja-e és fel tudja-e mérni a szükséges tényezőket.*” (Jump\$tart Coalition, 2017, p. 1.)

Végül, visszaulva a fejezet elején leszögezett állításra – miszerint a pénzügyi kultúra sosem az egyén, hanem a társadalom szintjén értelmezendő – megemlíteném Budai Eleonóra 2020-ban megjelent tanulmányát, melyben tisztázza, hogy a pénzügyi kultúrát egyének szintjén értelmezni nem helytálló, illetve értelmetlen, hiszen a pénzügyi kultúrát többek között az egyént körülvevő környezet, illetve a társadalmi és kulturális ingerek befolyásolják, így a pénzügyi kultúrára, mint az egyén pénzügyi tudására, tudatosságra hivatkozni helytelen, azt minimum társadalmi csoportok vagy lakosság szintjén szabad csak

értelmezni. Budai csupán két mondatban kiválóan összefoglalja, mi is az a mindig szem előtt tartandó íratlan szabály, mely a pénzügyi kultúrával foglalkozók körében alapszabálynak tekintendő: *„Ha az egyéni szintet pénzügyi kultúrának nevezzük, akkor egy olyan gyűjtőfogalma rendelkezünk az egyén mellé, amely tartalommal való megtöltése ellentmondásokkal teli próbálkozás lesz. A pénzügyi kultúra nem egyenlő az egyén pénzügyi tudásával.”* (Budai, 2020, p. 33.) Budai Eleonóra tanulmányában többször hivatkozik Schüttler Tamás Chikán Attilával folytatott, 1998-as interjújára, melyben a gazdasági kultúráról, mint szemléletmódról beszélgetnek (Schüttler, 1998). Az interjú során elhangzottakból levont tanulságok és megállapítások révén Budai egy olyan kijelentést tesz, mely kutatásomhoz és a pénzügyi ismeretek oktatásáról alkotott véleményemhez rendkívüli módon illeszkedik. A közgazdász szavai a következők: *„[...] az oktatásnak kiemelt szerepe és jelentősége van a társadalomban, a gazdaság fejlesztésében, ezen belül többek között a pénzügyi ismeretek terjesztése területén is. Ez nem is kérdőjelezhető meg jelen tudásunk szerint.”* (Budai, 2020, pp. 33-34.)

Összefoglalva tehát kijelenthető, hogy a pénzügyi kultúra egyszerű definícióban sűritése lehetetlen és értelmetlen. A bemutatott kutatások és tanulmányok alapján látható, hogy maga a pénzügyi kultúra inkább egy hatalmas halmaz, mely rengeteg elemet és tényezőt foglal magában. Ezen elemek mindig egymásra kölcsönhatást gyakorolnak, így kialakítva egy társadalom pénzügyi kultúráját. A jelen kutatásomban fontos egyik pénzügyi kultúra-elem, a pénzügyi tudás és annak fejlesztése az egyik legfontosabb tényező, és ahogy a többi kutató munkájából is kitűnik, a tudás fejlesztésének szabályozása, rendszerbe foglalása rendkívül fontos, és sokszor reformokat követel.

2.2. A KÖZÉPISKOLÁSOK PÉNZÜGYI KULTÚRÁJA MAGYARORSZÁGON

Kulcsár László és Kovácsné Henye Livia már több ízben vizsgálták a pénzügyi kultúra magyarországi helyzetét, főként a fiatalabb generációk körében. *A pénzügyi kultúra: kincs, ami nincs* című tanulmányunkban (2011) mélyrehatóan foglalkoznak a középiskolások pénzügyi kultúrájával, pénzügyi tudásával, annak befolyásoló tényezőivel, a fiatal generáció által, a pénzügyi kultúra szintjéről alkotott véleményükkel, mindezt – az említett tanulmányban – többek között a soproni középiskolások körében. Ahogy fogalmaznak: *„A pénzügyi kultúra színvonala jelentős tényezője egy modern gazdaság működésének.”* (Kulcsár – Kovácsné, 2011, p. 13.) Ehhez kapcsolódóan végeztek felmérést, többek között a soproni középiskolások körében, és a diákok kétharmada rossznak, negyede pedig nagyon rossznak ítélte meg az ország pénzügyi kultúráját. Emellett egy nagyon érdekes vélemény felmérésre – melyben a pénzügyi kultúra tantárgy bevezetése az iskolában témakörrel kapcsolatos vélemények és a szülők iskolai végzettsége ismérvek kerültek összeve-

tésre – a megkérdezettek háromötöde úgy gondolta, hogy szükség lenne a pénzügyi ismeretek oktatására tantárgyi keretek között. Ebből is látható, hogy a középiskolások saját pénzügyi tudásukat (reálisan) alacsony szinten azonosítják és ebből kifolyólag látható, hogy szükség van pénzügyi oktatásra, nemcsak a tudományos kutatásokat végzők véleménye és javaslatai, hanem maguk az oktatásban résztvevő diákok igényei alapján is.

Egy 2013-as pénzügyi kultúrával és attitűddel foglalkozó kutatás során (Kovács et al., 2014) több, mint 12 000 fő középiskolában tanuló diákot kérdeztek meg egy Econventio teszt keretében pénzügyi kultúrájukra, tudásukra, attitűdjükre vonatkozóan. Érdekesség, hogy a megkérdezett diákok közel 12%-a rosszra, 51%-a közepesre, és közel 30%-a jóra értékelte saját pénzügyi tudását egy 1-től 5-ig terjedő skálán. Fontos azonban megemlíteni, hogy az értékelt tudás forrása közel 50%-ban családi, szülői minta; több mint 20%-a pedig saját tapasztalat. Ebből adódóan kijelenthető, hogy a diákok nem biztos alapokon nyugvó, aktuális és szakmai tudás birtokában vannak, amit ráadásul legtöbbször jó, illetve közepes szintű tudásként azonosítanak. Ez véleményem szerint nagy probléma.

2015-ben Kovács Ildikó Éva és Mészáros Aranka szintén készített egy felmérést a magyarországi középiskolás diákok pénzügyi tudásával kapcsolatban. A kutatásban 511 középiskolai tanuló vett részt, mindannyian a 10. vagy a 11. évfolyam tanulója volt. A tanulmányból számos érdekes következtetés vonható le, melyeket az alábbiakban szeretnék kiemelni:

- 9 pénzügyi fogalomból a 2 évfolyam átlagosan hetet ismer, mely azonban nem feltételezi a tudatos és érett pénzügyi viselkedést (Kovács – Mészáros, 2015, pp. 282-283.)
- A pénz funkciói közül a legtöbbször (75%-uk) egy vagy két funkciót sikeresen megneveztek, legnagyobb arányban a fizetőeszköz funkciót írták be; 10 tanuló ismerte a pénz kincsképző funkcióját is. (pp. 283-284.)
- Ennek ellenére a válaszadók 90%-a adott igen választ a szoktál-e takarékoskodni kérdésre, mely tudatos pénzügyi döntéshozást feltételez(ne). (p. 284.)
- A középiskolások válaszai alapján megállapítható, hogy családi körben ritkán (pl.: havonta) vagy viszonylag gyakran (pl.: hetente) beszédtema a saját pénzügyi helyzet. Érdekesség, hogy az anyagi helyzetről alkotott vélemény és a pénzről való beszéd gyakorisága fordított arányban változik: minél gyakrabban beszél a családról a pénzügyekről, annak megértéséről, elemeiről; annál (valószínű) reálisabban látják a fiatalok a saját és a család pénzügyi helyzetét. (pp. 285-286.)

A szerzőpáros kiemeli, hogy a pénzügyi kultúra kialakulásához természetesen nem elég a pénzügyi tudás, hanem szükség van azon készség kialakulására, hogy a tudást adekvát módon és hatékonyan, a gyakorlatban is alkalmazni tudják az egyének, jelen kutatáshoz igazodva főként a középiskolások. A készség kialakulásában fontos szerepet játszanak a különböző – saját és szülői mintán alapuló – viselkedésformák, a társadalmi és kulturális környezet. A felmérésből kiderül, hogy a diákok pénzügyi ismeretei jobbak az iskolai évek előrehaladtával, mely összefüggésben áll a tanterv bővülésével, módosulásával; ennek ellenére úgy tűnik, a pénzügyi fogalmak bármilyen szintű ismerete nem jelent magabiztos gyakorlati tudást, tudatos jelenlétet a gazdaság bármely területén. Ahogy a szerzők fogalmaznak: „[...] a magyarokra nemzetközi összehasonlításban átlag feletti pénzügyi ismeretek és jóval átlag alatti pénzügyi magatartás a jellemző” (Kovács – Mészáros, 2015, pp. 290-291.) Ebből is látszik, hogy a pénzügyi ismeretek tantárgyi keretek közötti oktatása leginkább az ismeretek átadására, a pénzügyi tudás megalapozására irányul, azonban nem kerül bemutatásra a pénzügyi ismeretek gyakorlatban történő tudatos és hatékony felhasználása. Ahogy Zsótér és Nagy (2012) is megfogalmazta: a tanítóknak és oktatóknak fontos lenne beilleszteni az oktatásba olyan módszereket, melyek a pénzügyi attitűd és a materiális irányultság alapjain nyugszanak, ezáltal adva egyfajta iránymutatást a tanulóknak a különböző, a gazdasági életben megjelenő és megjeleníthető viselkedésformákkal, és a különböző piaci eseményekre adott válaszreakciókkal kapcsolatban.

Az OECD⁵ és a PISA⁶ felmérések több, mint 20 éve vizsgálják a közoktatásban részt vevő tanulók készségeit és teljesítményét különböző területeken, mely adatok 2015-ben a 3 évvel ezelőtti felmérés eredményeihez képest masszív romlást mutatnak (Csapó, 2015) A PISA és OECD felmérések lehetőséget biztosítanak arra is, hogy például magát az oktatási rendszert és annak milyenségét is megállapítsák időszakról-időszakra. Ahogy Csapó is fogalmaz: „Magyarország lecsúszott [...] abba a kategóriába, ahol még sokat számít a pénz, [...] és mintsem az, hogy [...] milyen hatékonysággal használja fel a rendszer a rendelkezésre álló forrásokat.” (Csapó, 2015, p. 14.) Emellett kiemeli, hogy számos olyan nemzetközi adatfelvételt bonyolítottak le, melyben Magyarország, mint a fejlett országok

⁵ Organisation for Economic Co-operation and Development (Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet): egy nemzetközi szervezet, melynek célja olyan irányelvek kialakítása, amelyek előmozdítják az egyenlőség, a lehetőségek és a jólét megvalósulását mindenki számára. Forrás: <https://www.oecd.org/about/>

⁶ Programme for International Student Assessment: az OECD nemzetközi programja, mely a 15 éves középiskolások olvasási, matematikai és természettudományi ismereteit és készségeit (2012-től pénzügyi tudással kiegészítve) méri fel a valós élet kihívásainak való megfelelés szempontjából. Forrás: <https://www.oecd.org/pisa/>

(EU-tagországok, OECD-tagok) egyike, nem vett részt. Ilyen például az OECD 2012-ben bevezetett pénzügyi műveltség vizsgálata, mely során a középiskolások pénzügyi tudását és készségeit (*financial literacy*) vizsgálják. Országunk sem 2012-ben, sem 2015-ben nem vett részt a pénzügyi műveltség- mérésben, mely véleményem szerint szám adatok nélkül is jelzésértékű és elszomorító. (OECD, 2014; OECD 2017)

A következőkben szeretnék bemutatni további két kutatást, mely a középiskolás tanulók pénzügyi tudását, attitűdjét mérte fel és amelyek eredményei értékes és fontos tényeket és üzeneteket közölnek a jövő számára.

2014-ben Dr. Kovács Péter, a SZTE docense az egyetem kutatócsoportjával és az Econventio Egyesülettel együttműködve készített egy kutatást a *Középiskolások pénzügyi kultúrája* címmel (2014). A felmérésben 9605 fő vett részt, mely bátran nevezhető az ország legnagyobb ilyen irányú kutatásának. Az alábbiakban szeretném kiemelni a kutatás legfontosabb eredményeit:

- A diákok 44%-a úgy gondolja, hogy szükség lenne a pénzügyi ismeretek rendszeres és gyakorlatorientált oktatására az iskolákban.
- A felmérés részeként elvégzett tudásteszt eredménye alapján elmondható, hogy az átlagteljesítmény 50% alatti volt, és a diákok többsége ennél inkább rosszabbul, mint jobban teljesített.
- Véleményem szerint rendkívül tanulságos, hogy azon diákok teljesítménye, akik korábban tanóra keretében tanultak pénzügyi ismereteket nem kiemelkedően jobb, mint azon diákoké, akik nem vettek részt pénzügyi oktatásban. Ahogy a kutató fogalmaz: „*akik pedig tanultak, nem tudják tudásukat a hétköznapi élet problémáinak megoldásában megfelelően kiaknázni.*” (Kovács et al., 2014, p. 3)
- A középiskolás diákok kevesebb, mint egyharmada tudja, hogy mit jelent a csoportos beszédési megbízás. (Ami problémát jelenthet felnőtt korokban, például hitelfelvételkor, biztosítás megkötésekor vagy megtakarítási számla nyitásakor, illetve az ezekkel kapcsolatos részletek, díjak fizetésekor.)
- A tanulók közel 80%-a úgy gondolja, hogy az adókötelezettség életkorhoz kötött, emellett majdnem 90%-uk nem ismeri az áfát, illetve annak működési elvét. Kétharmaduk ismeri csak az adórendszer célját, több mint 1 500 tanuló úgy hiszi, hogy az adórendszer célja az EU-nak való megfelelés, 1 200 diák szerint adófizetéskor az állam csupán megrövidíti, „lenyúlja” a lakosságot.

- Elgondolkodtató, hogy a felmérésben részt vett középiskolás diákok közel 60%-a, vagyis több, mint 5 600 fő szerint válság idején a gazdaság inflációban; 10%-uk (960 fő) szerint szecesszióban van. 20%-uk (~1 900 fő) szerint recesszióról beszélünk, vagyis csupán ennyien tudták a helyes választ.

Kovács et al. (2014) kiemel néhány főbb javaslatot, melyeket az eddig általam áttanulmányozott további kutatásokban, tanulmányokban, doktori értekezésekben, tudományos folyóiratokban egyaránt megtaláltam; illetve az általam, a tavalyi évben elvégzett kutatás során is megállapítottam; így megannyi forrásra támaszkodva állíthatom, hogy a következőkben felsorolt javaslatoknak lenne létjogosultsága, értelme és haszna. A kutatócsoport és az Econventio Egyesület által megfogalmazott útmutatás elemei:

- *„Pénzügyi ismeretek oktatásakor fontos a pozitív attitűd fejlesztése a fiatalokban.*
- *Fontos és ajánlott lenne a középiskolákban [...] bevezetni a gyakorlatban is alkalmazható pénzügyi ismeretek oktatását [...].*
- *[...] szükséges lenne a gyakorlatiasság növelése.*
- *Fontos a pénzügyi ismereteket oktatók képzése mind szakmai, mind módszertani szempontból. [...]*” (Itt is visszautalnék Zsótér – Nagy (2012) kijelentésére.) (Kovács et al., 2014, p. 4)

Ország Gáborné (2017) is készített egy tanulmányt, amely a hazai középiskolások pénzügyi kultúráját vizsgálja. Ország a fent említett SZTE-Econventio kutatócsoport egyik tagja, és munkájában a 2012-2015 években készített felméréseket és azok eredményeit hasonlítja össze, illetve von le következtetést magára a módszertanra és a középiskolások által, évről évre produkált fejlődésre vonatkozóan. A publikációból megtudhatjuk, hogy a kutatócsoport 2012-ben létrehozott egy úgynevezett Econventio-indexet, mely a helyes válaszok arányához számértéket rendel, majd az eredményt egy 0-100 skálán jeleníti meg. Egy évvel később megalkottak egy attitűd-indexet is, mely a felmérésben résztvevő diákok pozitív, illetve negatív hozzáállását méri szintén egy 0-100 közötti skálán. (Ország, 2017 hivatkozva Kovács et al., 2013) Ország Gáborné a tudásteszten elért eredmények alapján a diákokat 3 kategóriába sorolta (a mintasokaság 30%-a [alsó 30%], a középső 40%, a legjobb eredményt elérők [30%]), megállapításai pedig a következők voltak:

- *„Az Econventio-index értéke minden évben jelentősen magasabb a felső 30% csoportjában [...]*
- *Az alsó 30% csoportjában általában több nő van.*

- *A gazdasági képzésben résztvevők aránya minden évben a legjobban teljesítők kategóriájában magasabb. [...]*
- *A [...] középiskolásoknak problémát jelent a százalékszámítás, a kamatos kamatszámítás, a „legalább” – „legfeljebb” kifejezések kezelése, a különböző ajánlatok összehasonlítása.”*
- *A diákok pénzügyek iránti hozzáállása kapcsolatban áll a pénzügyi tudásszintjükkel, ebből következik, hogy nemcsak a tudást, hanem az attitűdöt is fejleszteni kell. (Ország, 2017, pp. 12-14.)*
- *A legnagyobb ismerethiány a hitelekkel, a biztosítással, a nyugdíjjal kapcsolatban mutatkozott meg.*
- *(Az ismeretek) [...] gyakorlati alkalmazásánál merültek fel problémák.*
- *[...] jobb eredményt értek el azok, akik már korábban is töltöttek ki Econvention-tesztet, ami visszaigazolja az Egyesület tevékenységét. (Ország, 2018. p. 20.)*

A publikációban ismét megfogalmazásra kerülnek olyan általános igazságok, melyek más – a témában kutató – szakemberek által is megfogalmazásra kerültek, így ezek már nem hagyhatók figyelmen kívül: *„ a pénzügyi oktatás szükséges a középiskolában, [...] fontos lenne a pénzügyi műveltség fejlesztési irányainak kibővítése, a fiatalok [...] nem tudják tárgyi tudásukat megfelelően kiaknázni, amihez a pénzügyi műveltséggel kapcsolatos kutatások segítséget nyújthatnak.”* (Ország, 2017, pp. 15., 17.)

2.3. A PÉNZÜGYI DÖNTÉST BEFOLYÁSOLÓ TÉNYEZŐK, MINTÁK

Ahogy a pénzügyi tudás, és maga a kultúra kialakulását, fejlődését, milyenségét többek között a társadalmi és kulturális környezet befolyásolja és alakítja, úgy a pénzügyi döntésekre is hatással vannak ugyanezek a faktorok. A társadalmi környezet elemeként – főként a fiatalok körében – a legjelentősebb befolyásoló tényezők közé tartozik a szülői minta, a baráti kapcsolatok, valamint a fiatalok által szerzett személyes tapasztalatok. (Hornyák, 2013, p. 36.) Ugyanezen véleményt osztja Kovácsné Henye Livia (2019) is, aki a befolyásoló tényezőket három csoportba sorolta: belső (személyiségi) tényezők, külső (környezeti) tényezők, társadalmi tényezők. A következőkben ezen három tényezőcsoportot vizsgálom meg közelebbről általánosan, illetve a középiskolás fiatalok szempontjából.

2.3.1. Belső tényezők

Dávid és szerzőtársai (2007) úgy fogalmazzák, hogy a pénzügyi döntéseket befolyásoló belső tényezők azok, amelyek – az elnevezésből is adódóan – a legközelebb állnak az egyénhez, így ő azokat tudatosan vagy sem, de befolyásolni, alakítani képes. A szerzők ál-

tal azonosított belső tényezők: *az egyéni célkitűzések, az iskolai végzettség, a családi állapot, a személyes tulajdonságok, illetve a vagyoni-jövedelmi helyzet.* (Dávid et al., 2007, p. 26.) Ha végig gondoljuk, ezen tényezők valóban az egyén által könnyűszerrel alakíthatók, hiszen akár az egyéni célkitűzések, akár a családi állapot lehet egy változó/változtatható tényező és valóban hatással lehetnek a meghozott pénzügyi döntésekre, hiszen más szabályok szerint viselkedik a piacon, illetve más folyamatokat és tényezőket tart fontosnak egy-egy fogyasztó családi állapottól (pl.: egyedülálló, házas, özvegy, elvált stb.), iskolai végzettségtől (pl.: alap-, közép-, vagy felsőfokú végzettségű) vagy az egyéni személyes tulajdonságaitól (pl.: merész, félénk, megfontolt, hirtelen cselekvő stb.) függően. A szerzők (Dávid et al., 2007) kiemelik az úgynevezett ön-koncepció jelenlétét, melynek szintén több síkja van, és melyekhez mind külön funkció társul:

- valódi énkép (amilyennek az egyén önmagát látja)
- ideális énkép (amilyennek az egyén látni szeretné önmagát)
- társadalmi énkép (amilyen benyomást kelt az egyén másokban) (Kovács, 2005, p. 72.)

Ahogy Kovács (2005) fogalmaz: *„Mindig az adott helyzet sajátos jellemzői határozzák meg, hogy az egyén melyik énkép kifejezésére törekszik. A termékek használata az ön-image kifejezésének egy módja. [...]”* (Kovács, 2005, p. 72.) Ebből tehát levonható a következtetés, hogy a fogyasztói magatartást befolyásoló belső tényezők rendkívül összetettek, és nem csupán egy-egy elemük gyakorol hatást a véghez vitt cselekvésre, hanem akár az összes tulajdonságjegy által kialakított énkép, mely azonban akarva-akaratlanul a külső környezet befolyása alá kerül, hiszen annak változása esetén változhat a mutatott énkép is, ezáltal pedig a viselkedés és az adott szituációban adott reakciók is. Ezen jelenségek halmozottan jelen lehetnek a középiskolás és fiatal felnőtt korosztályban, hiszen döntéseiket befolyásolja nemcsak az aktuális iskolai végzettség (és az elsajátított [pénzügyi] tudás), a gyakran változó és ebben az életszakaszban szinte sosem konstans életcélok és az általában szülői háttértől függő jövedelmi helyzet, hanem az erős befolyással rendelkező külső, közvetlen környezet „elvárásainak” való megfelelés érdekében mutatott, gyakran emiatt változó énkép.

2.3.2. Külső tényezők

Dávid és szerzőtársai (2007) hat csoportba különítik el a külső környezeti tényezőket, melyek a *gazdasági, a jogi, a szociális és társadalmi, a technológia, a politikai és az adózással kapcsolatos tényezők.* (Dávid et al., 2007, p. 15.) Kiemelik azt a fontos tény, hogy a

külső környezeti tényezők hatását egyénre kell szabni. Ez természetesen evidens, hiszen, ha belegondolunk, minden egyénre más és más külső tényezők hatnak, így például egy középiskolás fiatalra a fent felsorolt tényezők jó része – életkoránál fogva – nem is gyakorol hatást, ellenben a szociális és társadalmi tényezők közé (is) sorolható szülői/családi háttér igen, emiatt is fontos ennek a háttérnek a milyensége és a minősége. Erre vonatkozóan számos kutató fogalmazta meg erre vonatkozó igazságait:

- *„A fiatalok pénzügyi kultúrája függ a szülői háttértől. Amennyiben a szülők nem rendelkeznek a megfelelő képességekkel, hogy gyermekeiket tudatos pénzügyi magatartásra neveljék, a szervezett keretek között zajló oktatás hatékonysága alacsony lehet.”* (Ország, 2017, p. 8.)
- *„[...] információinak nagy része a családból jön, és valószínűleg a szülők pénzügyi tájékozottsága nem minden esetben megfelelő, ezért az iskolában megszerzett tudás kiemelt fontosságú”* (Ország, 2017, p. 16.)
- *„[...] a szülőknek nagy hatása van e korosztály pénzügyi magatartására.”* (Kovács – Mészáros, 2015, p. 288.)
- *„Kutatásunk is alátámasztja azt, amit már korábbi kutatások is bizonyítottak: a tanulók pénzügyi viselkedését alapvetően a szülői minták, az otthon látottak alakítják.”* (Kovács – Mészáros, 2015, p. 291.)
- *„A pénzügyi kultúrát a társadalmi környezet, különösképpen a szülők viselkedése, a baráti kapcsolatok, a pénzügyi oktatás és a pénzügyi döntésekben szerzett személyes tapasztalatok befolyásolják.”* (Hornyák, 2013, p. 36)
- *„A fiatalokkal kapcsolatos kutatások a család szerepét hangsúlyozzák a pénzügyi szocializáció során, de ha a szülők sincsenek ilyen tudás birtokában, nem tudnak mit átadni gyermekeiknek”* (Hornyák, 2013, p. 36. hivatkozva Remund, 2010)
- *„Bautista (2013) [...] „Money Coaching”-nak nevezi a szülők (elsősorban az anyák) szerepét a fiatalok pénzügyi kultúrájának megalapozásában.”* (Kovácsné, 2019, p. 19.)
- *„A 14-17 évesek pénzügyi ismereteiket szinte kizárólag családtagjaiktól szerzik. [...] szinte észrevétlenül „ragadnak rájuk az ismeretek”, és vele együtt a szülők [...] meghatározó attitűdjei.”* (MNB, 2006, p. 13.)

Fontos, hogy a külső tényezőket az egyén nem tudja befolyásolni, sőt, a külső környezeti tényezők befolyásolják, fogják közre és alakítják a belső tényezőket, hiszen előbbiek szabályai, előírásai alapján működhetnek az utóbbiak. Emellett előnyt jelenthet az

egyén személyes fejlődése szempontjából, ha tisztában van azzal, mely tényezők befolyásolták viselkedését, fogyasztói magatartását, így a felismerés által módjában állhat változtatni egy adott szituációban adott reakcióján, pl.: ezúttal nem a szülői tanácsot, mintát követi vagy nem „hódol be” a technológia újításainak tegyük fel banki szolgáltatások igénybe vételekor.

2.3.3. Társadalmi tényezők

A társadalmi tényezőket Dávid és szerzőtársai nem jelenítik meg külön csoportosításban, ők a külső-belső összefüggést vizsgálták. Érdekes azonban, hogy például Elizabeth Breitbach és William B. Walstad kutatók megemlítik ezt a fajta csoportosítási módot, mely tulajdonképpen a belső tényezők egy más szemszögből történő felsorolása. Csoportosításuk elemei a következők, pl.:

- *életkor*
- *nem*
- *családi állapot*
- *iskolai végzettség*
- *lakhatási körülmények*
- *jövedelmi szint* (Breitbach – Walstad, 2016, p. 88.)

Kovácsné is foglalkozik a társadalmi tényezők vizsgálatával, ő is hasonlóképpen sorolja be a különböző ismérveket, mint Breitbach és Walstad; így társadalmi tényezőként azonosítja például a demográfiai jellemzőket (pl.: életkor, családi élethelyzet), a társadalmi, gazdasági ismérveket (pl.: foglalkozás, vagyoni helyzet) és a magatartási ismérveket. Véleményem szerint az egyik legfontosabb ismerv, mellyel a szerzőpáros (Breitbach – Walstad, 2016) és Kovácsné (2019) is foglalkozik, a területi és földrajzi jellemzők. Ahogy Kovácsné fogalmaz: „*A regionális, földrajzi tényezők szerepe igen jelentős ezen a téren is [...]*” (Kovácsné, 2019, p. 22.), nem szabad csupán a város-falu és fejlett-fejletlen/fejlődő ország összehasonlításokkal élni. A szerző (2019) gondolatmenete magától értetődő, hiszen, ha belegondolunk a területi, földrajzi adottságok befolyást gyakorolhatnak például az iskolázottságra, illetve alapvető hatást gyakorolhatnak az egyén viselkedésére, reakcióira az adott területre jellemző kultúrán, hagyományokon, az életszínvonalon keresztül.

2.4. FŐBB FEJLESZTÉSI TÖREKVÉSEK, SZERVEZETEK, PROGRAMOK

2.4.1. Állami szerepvállalás

A Kormány és az Országgyűlés különböző határozatok, rendeletek vagy törvények meghozásával igyekszik kivenni a részét a pénzügyi kultúra fejlesztésének terén. Legfőbb hatalomként természetesen ők birtokolják azt a képességet, hogy kötelezően betartandó szabályokat vessenek ki pl.: oktatási intézményekre, ezáltal befolyást gyakorolva az átadott tudás minőségére és mennyiségére. A 1919/2017. (XII. 8.) Korm. határozat a lakosság pénzügyi tudatosságát fejlesztő stratégia elfogadásáról kiadásával a Kormány célul tűzte ki a 2017-2023 időszakra vonatkozóan a pénzügyi tudatosság-fejlesztő stratégia megvalósítását, melynek pontjait és módszereit az OECD felmérési eredményeihez és gyakorlataihoz igazodva, a magyar igényekre szabva alkották meg. (Vargha et al., 2020)

A fent említett stratégia az alábbi 7 pontból áll:

1. *A köznevelés rendszerén belüli valós pénzügyi edukáció kereteinek megteremtése, erősítése és általánossá tétele*
2. *A tudatos pénzügyi magatartás alapjainak és a háztartások pénzügyi stressztűrő képességének erősítése*
3. *Körültekintő pénzügyi döntéseket előmozdító szemlélet megteremtése és a tudatos pénzügyi fogyasztói magatartást támogató intézmények/ infrastruktúrák létrehozása és széles körű megismertetése*
4. *A lakosság öngondoskodási szemléletének erősítése*
5. *A pénzügyi termékekhez, pénzügyi alapszolgáltatásokhoz való hozzáférés és pénzügyi beilleszkedés (financial inclusion) mértékének növelése*
6. *A korszerű, készpénzkímélő fizetési eszközök használatának ösztönzése*
7. *Körültekintő hitelfelvétel támogatása* (Stratégia, 2017, pp. 1-2.)

A 110/2012. (VI. 4.) a Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról című kormányrendelet létrehozta a Nemzeti alaptantervet, amelyben megfogalmazták az iskolai oktatás alapjait, valamint azokat a műveltségi területeket, amelyek szerintük kötelezően közvetítendőek. [1. § (3)] A rendeletben kiemelték a gazdasági és pénzügyi nevelést, mely – megfogalmazásuk szerint – nélkülözhetetlen az új generációk gyakorlatban is hasznosítható pénzügyi ismereteik átadása; hatékony és ésszerű döntéshozataluk kialakítása szempontjából. Az oktatási intézmények a 2020. évtől – az Alaptanterv módosításának köszönhetően – szabadon rendelkezhetnek azon döntési jogukkal, hogy a fennmaradó szabad óraszámban (1-8. és 9-10. évfolyamon *heti 2*, 11. évfolyamon *heti 4*, végzős évfo-

lyamon *heti 5 óra*) a kötelezően választható tárgyak mellett pénzügyi ismereteket is oktat-
sanak. Ellentmondás lehet viszont, hogy ugyanezen óraszámra kell beépíteni a kötelező
pl.: hon-és népismeret órát, illetve ennek terhére emelhető az alaptantárgyak óraszámának
emelése igény szerint. Ahogy azonban Vargha és szerzőtársai fogalmaznak: „*Arról, hogy
a valójában hány gyermek tanul a közoktatásban választható tantárgyként pénzügyi-
gazdasági ismereteket, nem állnak rendelkezésre adatok.*” (Vargha et al., 2020, p. 12.)

Magyarország Kormánya afelett is rendelkezik, hogy mely állami intézmények és
milyen módon vegyenek részt a fent említett, kitűzött stratégiai célok elérésében. A Ma-
gyar Nemzeti Bankról szóló törvény kimondja például, hogy az MNB bevételeit képző pl.:
felügyeleti díjat, bírságot, igazgatási-szolgáltatási díjat egyéb más mellett „*a pénzügyi kul-
túra erősítésére, terjesztésére, a pénzügyi tudatosság fejlesztésére, valamint ezen célok
elősegítésére, így különösen a kapcsolódó oktatási és kutatási infrastruktúra fejlesztésére*”
(Mnbtv. [új], 170. §, (3)) kell fordítania. (Mnbtv. [új], 170. §, (1,3)) A jegybank emellett
társalapítója a Pénziránytű Alapítványnak, illetve támogatója például a Pénz7 és a Pénz-
iránytű Oktatási Program rendezvényeknek. (Németh et al., 2016, p. 9.)

Az MNB mellett kiemelkedő tevékenységet végez a pénzügyi kultúra fejlesztéséért
egy másik szervezet is, ez pedig az Állami Számvevőszék. Az ÁSZ tevékenységét szintén
törvény határozza meg, a pénzügyi kultúra fejlesztésében történő közreműködéséről azon-
ban a 41/2014. (XI. 13.) OGY határozat rendelkezik, melynek 2. pontjában úgy fogalmaz-
nak: „*Az Országgyűlés elismeri és támogatja az Állami Számvevőszék társadalmi szerep-
vállalását a pénzügyi kultúra fejlesztésében.*” Ezzel kimondva az ÁSZ feladatkörének
újabb részét: a pénzügyi kultúra fejlesztésének támogatását, elősegítését.

Ennek érdekében a szervezet folyamatos felméréseket készít a pénzügyi kultúra
helyzetét és fejlődését vizsgálva, illetve pl.: folyóiratot működtet két fő célból: az egyik,
hogy a különböző pénzügyi-gazdasági-vállalkozási témában íródott cikkek bárki számára
elérhetővé váljanak és ezáltal hozzájáruljanak az érdeklődő fiatalok és felnőttek pénzügyi
kultúrájának fejlődéséhez és látókörük tágításához; másrészt lehetőséget biztosít a pénz-
ügyi kultúrával, ahhoz kapcsolódó szervezetek munkásságával foglalkozó cikkek, publi-
kációk megjelentetéséhez. Az ÁSZ nevéhez fűződő publikációk, platformok például:

- ***Felmérés a felsőoktatásban tanuló fiatalok pénzügyi kultúrájáról***, Kutatási je-
lentés (Béres et al., 2013 és 2020)
- ***Pénzügyi kultúra fejlesztési programok felmérése***, Kutatási jelentés (Németh et
al., 2016)

- *Pénzügyi kultúra fejlesztési programok felmérése*, Összehasonlító elemzés 2016-2020 között (Vargha et al., 2020)
- *Pénzügyi kultúra versus kockázatvállalás empirikus vizsgálata a felsőoktatásban tanulóknál* (Huzdik – Béres – Németh, 2014)
- *Pénzügyi Szemle*: papíralapú és online felületen is olvasható folyóirat

Mindezek mellett léteznek számos alapítványok, programok, rendezvények, melyek állami támogatással vagy anélkül, de a fiatalok, illetve a felnőtt generáció pénzügyi kultúrájának fejlesztéséért tevékenykedik. Ezekből szeretnék bemutatni párat a továbbiakban.

2.4.2. OTP Fáy András Alapítvány

Az Alapítványt 1992-es megalapítása óta az OTP Bank finanszírozza és támogatja szakmai tevékenységében, mely többek között az általános és középiskolás tanulók pénzügyi és gazdasági ismereteit bővíti, illetve segíti őket a tudatos karriertervezésben. A szervezet által kitalált és megrendezett edukációs programok ingyenesek és a legfontosabb, hogy összhangban vannak az oktatási kormányzat pénzügyi kultúrafejlesztő elképzeléseivel. Az Alapítvány két oktató központtal rendelkezik (Budapesten és Nyíregyházán), ahol a pénzügyi tudás, tudatosság, a jövőorientált gondolkodás és attitűd kialakítása és az ezekkel kapcsolatos szemléletmód átadása áll a középpontban. Véleményem szerint fontos kiemelni, hogy a különböző oktatásokon a diákok olyan szakemberektől, oktatóktól kapnak új információkat, akik nagy hangsúlyt fektetnek arra, hogy a legaktuálisabb tudományos munkák, kutatások, fejlesztések ismeretében legyenek, ezek alapján tanítsák a fiatal generációkat a pénzügyi ismeretekre; ez a fajta szemléletmód az egyik legfontosabb, ha célunk az, hogy magas szintű pénzügyi kultúrával rendelkező generációt neveljünk ki. Az OTP Fáy András Alapítvány programjai már nemcsak Magyarországon, hanem nemzetközi szinten is működnek és sikereket érnek el.

A szervezet alkalmazkodva az igényekhez, illetve a fennálló, idősebb generációkat érintő problémák megoldásához (lásd pl.: *nem megfelelő* szülői minta befolyásoló hatása a fiatal generációkra) nem csupán az általános és középiskolás korú fiatalokat, hanem a felnőtteket is megszólítja, és folyamatosan bővülő felnőttképzési programjaival segíti a szülőket, illetve a pénzügyi ismereteiket bővíteni kívánó felnőtteket.⁷ Emellett pedig az Alapítvány és az Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar együttműködésével a kar tanár-továbbképzésein pénzügyi, gazdasági, gazdálkodási alapismeret-

⁷ Forrás: <https://www.otpfayalapitvany.hu/web/aloldal/rolunk>

teket oktatnak, ezzel felkészítve a leendő pedagógusokat a jövő generációjának pénzügyi oktatásra.⁸

2.4.3. Pénziránytű Alapítvány

PÉNZIRÁNYTŰ

A Pénziránytű – Alapítvány a Tudatos Pénzügyekért szervezetet 2008-ban hozta létre 3 nagytekintélyű szervezet, a Magyar Nemzeti Bank, a Magyar Bankszövetség és a Diákhitel Központ. Az alapítvány civil szervezetekkel és piaci szereplőkkel működik együtt annak érdekében, hogy olyan programokat alakítsanak ki, illetve indítsanak el, amelyek a pénzügyi tudást és tudatosságot, valamint attitűdöt fejlesztik. A szervezet megalakulása óta számos, a köznevelésben belül működő pénzügyi-gazdasági programot valósított meg, ilyenek például:

- tankönyv- és tartalomfejlesztések: az általános és középiskolák számára ingyenessé tett, az alapítvány által összeállított pénzügyi-gazdasági (illetve matematika és környezetismeret tantárgyak pénzügyi szempontú megközelítéséről szóló) tankönyvek megjelentetése.
- tanár-továbbképzések: általános és középiskolai tanárok számára, hivatalos akkreditációval rendelkező képzések szervezése a pénzügyi és gazdasági témák oktatásához, a pénzügyi tudatosság fejlesztésének tanórákba történő integrálásához.
- általános és középiskolai hálózatok: célja segíteni a tagiskolákat a pénzügyi nevelés sikerességében ingyenes tanár-továbbképzések és tankönyvek biztosításával; pályázatok, versenyek kiírásával; programok, nyári táborok szervezésével.
- játékos edukáció: pl.: *Értem a pénzem* társasjáték, *Pénzügyi Hősképző* oktató applikáció
- Pénz7 (bővebben a 2.4.7 pontban)⁹

A szervezet – ahogy fentebb is röviden bemutatam – számos tankönyvet és kiadványt publikált a pénzügyi tudatosság és attitűd fejlesztése érdekében. Emellett az Alapítvány rengeteg online elérhető oktató anyagot kínál fel az érdeklődőknek, melyek ingyenesen (esetleg regisztráció függvényében) elérhetőek iskolásoknak és szüleiknek egyaránt. A Pénziránytű által kiadott ismeretterjesztő és fejlesztő, papír alapú¹⁰ és online dokumentumok és segédletek a következők:

Iránytű a pénzügyekhez (2016) – tankönyv a 9-10. évfolyamos tanulók részére

⁸ Forrás: https://www.otpfayalapitvany.hu/web/aloldal/Tanar_tovabbkepzes

⁹ Forrás: <https://penziranytu.hu/magunkrol>

¹⁰ Forrás: <https://penziranytu.hu/kiadvanyok>, <https://penziranytu.hu/tankonyvek>,

Küldetések a pénz világában (2017) – tankönyv a 7-8. évfolyamos tanulók részére
Így neveld a pénztárcádat (2018) – ismeretterjesztő kiadvány az általános iskola felső tagozatos tanulói részére

Értem a pénzem (2019) – ismeretterjesztő kiadvány a középiskolás tanulók részére
Számoljunk a befektetésekkel (2019) – példatár a 9-12. évfolyamos tanulók részére
Történelem és pénzügyek (2019) – példatár közép és emelt szintű történelem érettségire készülő tanulók részére

Matematika munkafüzetek – 3-8. osztályos tanulók részére

Környezetismeret munkafüzetek – 3-4. osztályos tanulók részére

Digitális tananyagok – általános és középiskolás, szakgimnáziumi és gimnáziumi diákok részére kiadott tananyagok például pénzügyi és vállalkozási ismeretek, közgazdasági szakmai érettségi, földrajz, matematika témakörökben. Pénzügy témakörben érintett témák például: biztosítások, befektetések, hitelek, családi költségvetés, pénzügyi tervezés, korszerű pénzkezelés stb.¹¹

Zöldiránytű applikáció - középiskolás diákok számára fejlesztett alkalmazás, mely a pénzügyi tudatosság és a fenntarthatóság témakörében tartalmaz hasznos információkat, tanácsokat, illetve játékok formájában teszteli a diákok meglévő ismereteit.¹²

2.4.4. K&H Vigyázz, kész, pénz! pénzügyi vetélkedő

A Kereskedelmi és Hitelbank 2010-ben indította el pénzügyi vetélkedőjét az általános és középiskolás korú tanulók részére abból a célból, hogy a versenyen való részvétellel a diákok elsajátíthassanak olyan ismereteket, tudást és szerezhessenek olyan tapasztalatokat, melyek később segíthetik őket a megfelelő pénzügyi döntéshozásban, illetve melyek kialakíthatják náluk a pénzügyi tudatosságot, a pénzügyi tudás alapját és megmutathatják a megfelelő pénzügyi attitűdmintákat. Véleményem szerint fontos kiemelni, hogy a szervezők minden évben figyelemmel kísérik a pénzügyi-gazdasági változásokat, és ezekhez igazítják a verseny feladatainak, programjainak tematikáit, így adva naprakész tudást a fiatalok kezébe a modern ismeretanyagok és játékos feladatok segítségével.¹³

A verseny platformja az évek során sokat változott, főként a pandémiás helyzet korlátozásai miatt. A részben majd teljesen online rendezett fordulók után a 2023. évben is-

¹¹ Forrás: <https://penziranytu.hu/digitalis-tananyagok>

¹² Forrás: <https://penziranytu.hu/zoldiranytu>, <https://penziranytu.hu/kiadvanyok>

¹³ Forrás: <https://www.kh-vigyazzkeszpenz.hu/versenyrol.php>

mét részben (az első 3 fordulót) online, részben (a döntő) személyes jelenléttel kerülnek megrendezésre. A játékos feladatokat a verseny előírásai alapján (3-5 fős) csapatban, illetve korosztályokra bontott kategóriákba (pl.: I. kategória: 3-4. osztály; IV. kategória: 9-11. osztály) történő besorolás után lehet megoldani. A versenyre való felkészülésben a tanulók segítségére vannak a K&H honlapján közzétett ismeretanyagok.¹⁴

Horváth Ilona (2017) is foglalkozik a versenykörnyezetbe helyezett pénzügyi oktatással, és ahogy fogalmaz: „*A pénzügyi műveltség iskolán kívüli fejlesztésének egyik lehetséges eszköze a verseny. A versenyzésnek a magyar pedagógiában nagy hagyományai vannak.*” (Horváth, 2017, p. 32.) Tanulmányában Fülöp és szerzőtársai (2015) munkája nyomán a versenyzés és az oktatás összefüggéseit és azok előnyeit taglalja. Ezek például:

- „*A versenyzők erős motiváló hatást tulajdonítanak a versenynek, ami növelte teljesítményüket, önértékelésüket, a képességeikbe vetett hitet, sőt megerősítette az érdeklődésüket a verseny témája iránt*” [...]
- [...] „*a versenyekből tanulni tudtak, azok hozzájárultak a fejlődésükhöz.*” (Horváth, 2017, p. 32. Fülöp et al., 2015 alapján)

Mindezek alapján elmondható, hogy nemcsak a versenyen részt vevők egyre növekvő száma, hanem tudományos kutatások keretében zajlott megkérdezések is alátámasztják a versenyeken való részvétel fontosságát és hatékonyságát, még hozzá a pénzügyi ismeretek témakört tekintve. Mindenesetre számokkal alátámasztott módon nem került bizonyításra a versenyek hatékonysága a pénzügyi tudás, tudatosság és műveltség fejlesztéséhez való hozzájárulásban.

2.4.5. PénzSztár

A PénzSztár versenyt¹⁵ 2013-ban rendezték meg első ízben a magyarországi pénzügyi intézményrendszer szereplőinek összefogásával. Mára már olyan pénzügyi támogatókat, szakmai partnereket, szponzorokat tudhat maga mellett, mint pl.: Budapest Bank, Nemzeti Adó- és Vámhivatal, Gazdasági Versenyhivatal,¹⁶ BGE, SZTE, PTE, BAMOSZ, MABISZ, OBA,¹⁷ eduline, hvg.hu,¹⁸ Béres Gyógyszergyár Zrt., GIRO¹⁹ stb.

¹⁴ Forrás: https://www.kh-vigvazzkeszpenz.hu/pdf/2022/KH_VKP_versenykiiras_2022-2023.pdf

¹⁵ Teljes neve PénzSztár Hazai és Külhoni Magyar Középiskolák Pénzügyi, Gazdasági és Vállalkozási Versenye

¹⁶ Forrás: <http://penzsztar.hu/penzugyi-tamogatok/>

¹⁷ Forrás: <http://penzsztar.hu/szakmai-partnerek/>

¹⁸ Forrás: <http://penzsztar.hu/mediapartnerek/>

¹⁹ Forrás: <http://penzsztar.hu/szponzorok/>

A verseny azt a célt szolgálja, hogy a részt vevő hazai és határon túli, gazdasági vagy nem gazdasági középiskolák tanulói egyaránt megmérettessék pénzügyi, gazdasági, vállalkozási műveltségüket, valamint, hogy a későbbi években a gyakorlatban is használható szakmai tudásra tegyenek szert. A PénzSztár 6 fordulóból áll, melyen 4 fős csapatok vehetnek részt 14-től 22 éves korig (az érettségi bizonyítvány megszerzése kizáró ok)²⁰, felkészülni pedig a honlapon közzétett tudástár²¹ anyagaiból lehet, mely különféle pl.: befektetés, megtakarítás, bankkártyák, pénzforgalom, diákhitel, lízing, biztosítások, államháztartás, adózás stb. témaköröket feldolgozó tananyagokból²², oktatóvideókból áll, illetve a leendő versenyzők megismerhetik a feladattípusokat²³ (pl.: négyből egyet, felező, igaz-hamis, vagy-vagy, becslés, számítás, szópárbaj, ügyintézés, győzz meg stb.), illetve videókat nézhetnek az eddig lezajlott versenyekről.

Horváth Ilona (2017) tanulmányában a PénzSztár versenyek hatékonyságát vizsgálta 2013-2016 között. A kutatás eredményeként olyan megállapításokat tett a szerző, mint pl.:

- „A verseny négyéves átlagadatai: 2013-ban a verseny átlageredménye 46,8% volt, 2014-ben 52,5%, 2015-ben 57,5%, 2016-ban 59,3%. A verseny második fordulójának négyéves középátlaga: 51,9%, rendkívül alacsony értéknek tekinthető.”
- „[...] az a feltételezés, mely szerint a pénzügyi, gazdasági képzésben részesülő diákok jobb eredményt érnek el a versenyben, nem igazolható, mert a pénzügyi, gazdasági képzésben részesülő tanulók bár többen jelentkeznek a versenybe, mint a gimnáziumi tanulók –, csak 3,92 százalékponttal értek el jobb eredményt, amely minimális különbségnek tekinthető.” (Horváth, 2017. p. 36.)
- „Igazolva látjuk azt feltételezést, hogy abban, amit meg lehet tanulni, jobbak az eredmények, ha viszont ki kell számolni valamit, vagy egy problémát kell megoldani, abban rosszabbak, mert hiányzik az ismeretek alkalmazási képessége. A PISA magyarországi eredményei is ezt támasztják alá.”
- „A PénzSztár versenyben részt vevő tanulók pénzügyi, gazdasági műveltségének általunk mért eredményei összességében nagyon alacsony értékeket mutatnak, ami a pénzügyi, gazdasági műveltség területén jelentkező súlyos hiányokra utal.”
- „[...] világviszonylatban súlyos hiányosságok mutatkoznak a pénzügyi műveltség területén. A kelet-közép európai volt szocialista országoknak gazdasági sajátos-

²⁰ Forrás: <http://penzsztar.hu/versenyszabalyzat/>

²¹ Forrás: <http://penzsztar.hu/tudastar/>

²² Forrás: <http://penzsztar.hu/tananyag/>

²³ Forrás: <http://penzsztar.hu/feladattipusok/>

ságaik okán még nagyobb erőfeszítéseket kell tenniük a pénzügyi műveltség fejlesztéséért.”

- „A középiskolai oktatás vonatkozásában – bár fontos lépések történtek –, még számos probléma azonosítható, ami akadályozza a pénzügyi műveltség fejlesztését.” (Horváth, 2017. p. 41.)

A tanulmány rendkívül részletesen foglalkozik a verseny hatékonyságával (is), és olyan tényeket és igazságokat fogalmaz meg, melyek alapot szolgáltathatnak további programok hatékonyság-felmérésére, illetve azok összehasonlítására, valamint az egyes programok „fejlődésének” nyomon követésére az évek során.

2.4.6. Econventio Kerekasztal Közhasznú Egyesület

Az Econventio egy nonprofit civil szervezet, melyet 2010-ben hoztak létre azzal a céllal, hogy népszerűsítsék a közérthetően megfogalmazott pénzügyi ismereteket, illetve a pénzügyi intelligencia kutatását és fejlesztését. A szervezet stabil partnerkapcsolat-hálózatot alakított ki annak érdekében, hogy segítsék, nemcsak a fiatalok, hanem családjaik pénzről alkotott véleményének jobb, tudatosabb és hatékonyabb irányba történő elmozdítását.²⁴ Az Econventio partnerei között említhető pl.: a Szegedi Tudományegyetem, az ÁSZ, a NAV, az EMMI, a Nemzeti Művelődési Intézet, a Pénzügyi Szemle.²⁵

Az egyesület idén 11. alkalommal indította el online pénzügyi ismereteket mérő tesztjét, melyet a 14-20 éves korosztály tagjai, a középiskolás tanulók tölthetnek ki. A teszt megjelenését az Econventio, a Szegedi Tudományegyetem GTK, az Állami Számvevőszék és a Nemzeti Adó- és Vámhivatal munkássága és támogatása teszi lehetővé; mely 40 kérdésből áll, 'nem tudom' válaszlehetőséget is felkínál és kitöltése után a diákok visszajelzést kapnak a helyes válaszok számát illetően. A teszt megoldókulcsa annak lezárását követően tekinthető meg, így önellenőrzésnek és tanulási lehetőségnek is kiváló.²⁶

Hasonló teszt érhető el – idéntől – pedagógusok számára is, mely szintén a pénzügyi tudásszintet méri és ad arról tájékoztatást egy 0-tól 100-ig terjedő skálán jelzett pontszám formájában. Ahogy a szervezet is fogalmaz honlapján: „A tanárok szerepe a pénzügyi kultúra fejlesztésében kiemelkedő, az ő tudásuk, attitűdjük és viselkedésük jelentős hatással van az általuk oktatott tanulók pénzügyi tudatosságára.”²⁷

²⁴ Forrás: <http://econventio.hu/bemutakozas>

²⁵ Forrás: <http://econventio.hu/partnereink>

²⁶ Forrás: <http://econventio.hu/hirek/11-econventio-teszt-kozepiskolasoknak>

²⁷ Forrás: <http://econventio.hu/hirek/2021-04-06/econventio-teszt-pedagogus-teszt>

2.4.7. Pénz7 (Pénzügyi és Vállalkozói Témahét)

2.4.7.1. Létrejött

A magyarországi Pénz7 a European Banking Federation (EBF) által létrehozott, a pénzügyi tudás és tudatosság fontosságát kiemelő, az azokkal kapcsolatos érdeklődés felkeltését szorgalmazó és elősegítő European Money Week programsorozat magyar tagja. Az iskolákban és egyetemeken megrendezett pénzügyi programok hagyományosan a Money Week hetén kerülnek megrendezésre egész Európában, így minden diák és hallgató együtt vesz részt Európa-szerte a pénzügyi kultúrát fejleszteni kívánó rendezvényen.²⁸

2.4.7.2. Alapító és támogató szervezetei, célkitűzése

Itthon a 2015. évben került először megrendezésre a Pénz7, mely azóta is – igazodva az európai rendezvényhez – minden év márciusában zajlik le. A rendezvény támogatója rengeteg, a magyar gazdaságban fontos szerepet játszó intézmény és szervezet, mely az alapító és főszervező Magyar Bankszövetséggel és a Pénziránytű Alapítvánnyal (bővebben a 2.4.2 pontban) együttműködve koordinálják az eseményt. Az idei, 2022/2023-as tanévben öt további kiemelt szervezetet említene meg, melyek a Pénzügyminisztérium, a Belügyminisztérium Köznevelési Államtitkársága (mint projektgazda), a Gazdaságfejlesztési Minisztérium, a Kulturális és Innovációs Minisztérium, valamint a Junior Achievement Alapítvány.²⁹ A Kormány döntése által a Pénz7 rendezvénysorozat beépítésre került a tanév rendjébe.³⁰

A Pénzügyi és Vállalkozói Témahét célrendszere és programjai nagyon sokszínűek és összetettek, ahogy a szervezők a honlapon fogalmaznak: „[...] célja, hogy már fiatal kortól segítse a pénzügyi ismeretekkel rendelkező, sorsát e téren is kezében tartó fogyasztó információkkal való támogatását, a figyelemfelkeltést a pénzügyi tudatosságra. Szakmai programoktól iskolákban futó speciális eseményeken át játékos versenyekig számos csatornán találkozhatunk a PÉNZ7 eseménysorozatával [...]”.³¹

²⁸ Forrás: <https://www.penz7.hu/egyutt-a-penzugyi-kulturaert.cshtml>

²⁹ A JAM számos program és rendezvény (pl.: Diák vállalkozás program, Innovation Challenge, Arconic Akadémia, Women and Girls in STEM Forum, Pénz7 stb.) segítségével kívánja elérni a változást a társadalom fiataljainak körében. „Programjaink lehetővé teszik a diákok számára, hogy megtapasztalják és megértsék az üzleti élet lényegét, [...] Pénzügyi tudatosságot tanuljanak, meggyőződjenek a döntéseik súlyáról és felelősségéről, és akár vállalkozóként, akár munkavállalóként, sikeres, életrevaló tudással rendelkező felnőttekké váljanak.” Forrás: <https://ejam.hu/hu/programok/>

³⁰ Forrás: <https://www.penz7.hu/egyutt-a-penzugyi-kulturaert.cshtml>

³¹ Forrás: <https://www.penz7.hu/egyutt-a-penzugyi-kulturaert.cshtml>

A Pénz7 küldetése a pénzügyi kultúra fejlesztésének fontosságára, az üzleti ismeretek birtoklására való figyelemfelhívás. Ennek érdekében nemcsak a pénzügyi, hanem a vállalkozói ismeretek fejlesztését és bemutatását szorgalmazza a programsorozat. További célja, hogy szakmai önkénteshálózatot építsen ki, illetve, hogy a pénzügyi kultúra és a vállalkozói kedv fejlesztését élményalapú oktatási keretek közé fogja. mindemellett pedig a programsorozat szervezői célul tűzték ki, hogy az általuk létrehozott szakmai összefogás révén a pénzügyi, vállalkozási edukációs projektek minél szélesebb körben elterjedjenek és minél magasabb hatékonysági fokkal működjenek.³²

2.4.7.3. Célcsoportjai, témahetek és tananyagok

A Pénz7 célcsoportja az általános és középiskolák tanulók, azonban már egyetemeken is megrendezésre került a program, mely így minden oktatási szinten megjelenik. A 2022. évben 1 000 iskolából, hozzávetőleg 170 000 diák és 450 önkéntes csatlakozott és vett részt a Pénz7-en.³³

A honlapon elérhetőek a különböző tananyagok és felkészítő ismeretanyagok a Pénz7 keretein belül leadott tanórák pedagógusainak és szakembereinek a megfelelő felkészülés támogatása céljából. Az archív (tárgyévet megelőző évi) tananyagok bárki számára hozzáférhetőek, csoportosítva az adott év témája, illetve a célcsoport (általános iskola 3. és 4., valamint 5. és 6. osztály, felső tagozat 7-8. osztály és a középiskolások) szerint.³⁴ A középiskolásoknak összegyűjtött *tudástár* az alábbiakat tartalmazza:

- webinárium (felkészítő videók)
- e-learning felület (mely azonos a 2.4.2 pontban részletezett és bemutatott Pénziránytű Alapítvány által kezelt és közreadott tudástárral)
- bemutató óra (videó)
- tananyag és feladatlap (pedagógusok részére, azonban a diákok pénzügyi ismereteinek bővítéséhez is megfelel)
- prezentációk (az adott témahéttel kapcsolatos témákról, pl.: megtakarítások, családi költségvetés, tőzsde stb.)³⁵

A Pénz7 úgynevezett kísérőeseményei szintén a pénzügyi tudatosságot és ismerteket kívánják fejleszteni és népszerűsíteni. A tanórákon kívül megrendezésre kerülő programok az utóbbi három évben az alábbiak voltak:

³² Forrás: <https://www.penz7.hu/a-kezdemenyezesrol.cshtml>

³³ Forrás: <https://www.penz7.hu/a-kezdemenyezesrol.cshtml>

³⁴ Forrás: <https://www.penz7.hu/penz7-letoltheto-anyagok.cshtml#penzugyi>

³⁵ Forrás: <https://penziranytu.hu/tudastar>

2022 és 2021: BankVelem PénzOkos Kupa, BankCode verseny, Digitális Szimat Kihívás, Részvényfutam, ZsetON, JAM Innovációs napja

2020: a fentiek kiegészülve a Művészet és pénz, a Nagy Diák Pénzügyes Teszt és a FINTELLIGENCE konferenciák programjaival.³⁶

Az elmúlt 8 évben különböző témákban rendezték meg a programsorozatot, melyben azonban egyfajta *ciklikusság* figyelhető meg: a Pénz7 első két évében, (2015-2016) illetve az utolsó két évében (2021-2022) ugyanaz a témahét került megrendezésre. Természetesen a Pénz7 célja – többek között –, hogy minél szélesebb körben tágítsa a fiatalok pénzügyi és vállalkozói ismereteit, azonban vannak olyan témák/témakörök, melyek ismétlése, újbóli bemutatása nélkülözhetetlen, illetve az is fontos, hogy a közoktatásba frissen csatlakozó tanulók, diákok is megismerkedjenek ezekkel a témákkal.³⁷ Az eddigi, illetve a 2023. évre tervezett témaheteket az alábbi táblázatban foglaltam össze:

1. táblázat: A Pénz7 eddigi témahetei

Év	Meghirdetett téma	Célcsoport
2015	<i>Családi költségvetés</i>	3-4., 5-6., 7-8., 9-11. osztály
2016	<i>Megtakarítások, pénzügyi tervezés</i>	3-4., 5-6., 7-8., 9-11. osztály
2017	Bankolj okosan! - <u>korszerű pénzkezelés</u>	5-6., 7-8., 9-11. osztály
2018	Okosan a hitelekéről	5-6., 7-8., 9-12. osztály
2019	Okosan a befektetésekről	3-4., 5-6., 7-8., 9-12. osztály
2020	Pénzügyi biztonság	3-4., 5-6., 7-8., 9-12. osztály
2021	<i>Tudatos pénzkezelés a családban - Családi költségvetés</i>	3-4., 5-6., 7-8., 9-12. osztály
2022	<i>Megtakarítások, pénzügyi tervezés</i>	3-4., 5-6., 7-8., 9-12. osztály
2023	<u>Korszerű pénzkezelés</u> és digitális biztonság	

Forrás: <https://www.penz7.hu/penz7-letoltheto-anyagok.cshtml> alapján saját szerkesztés

2.4.7.4. Hatékonysága a célcsoport pénzügyi kultúrájának fejlesztése szempontjából

Széleskörű kutatómunkám során sajnos nem találkoztam egy olyan tudományos kutatással sem, mely a Pénz7 hatékonyságát mérhető, számokkal alátámasztható formában mérte volna fel. Ellenben számos olyan publikációt olvastam, mely a rendezvény hatékonyságát és sikerességét méltatja – számadatok és/vagy statisztikai számítások nélkül. Ilyen például Kovács és

³⁶ Forrás: <https://www.penz7.hu/kiseroesemenyek.cshtml>

³⁷ Forrás: <https://www.penz7.hu/penz7-letoltheto-anyagok.cshtml#penzugyi>

Sütő (2020) cikke, melyben a Pénzügyi Kultúra Nagykövete³⁸ díjazottjainak, a Pénz7 szerepéről, társadalmi hatásáról és hatékonyságáról alkotott véleményét taglalják. A következőkben ezen díjazottak egy-egy álláspontját, véleményét emelném ki:

„A PÉNZ7 lehetővé teszi azt, hogy az iskolások a pénz és a gazdaság világáról elméletben tanultakat gyakorlati tudnivalókkal színesítsék.” (Brassói Sándor – Oktatási Hivatal)

„A program erénye, hogy a mindennapokra akar hatni, a napi életben használható ismereteket közvetíti.” (Bánki Andrea – volt EMMI)

„A PÉNZ7 illeszkedik a kormánystratégiába, annak egyik legsikeresebb programja.” [...] (Balogh László – Pénzügyminisztérium)

„Az érdeklődés felkeltésében és konkrét témák átbeszélésre ad kiemelt lehetőséget a hagyománnyá vált PÉNZ7, amely szinte példátlan összefogás eredményeként ismétlődik meg évről évre. Számos ilyen kezdeményezésre volna szükség.” (Becsei András – OTP Csoport) (Kovács – Sütő, 2020, p. 144.)

Gajdos Martina (2021) egy publikációjában szintén a pénzügyi kultúra magyarországi helyzetéről, valamint kiemelten a Pénz7 programjairól és annak hatékonyságáról ír. A szerző szavai szerint: *„[...] a PÉNZ7 programsorozat egyike azoknak a kezdeményezéseknek, amelyek hatékonysága a pénzügyi kultúra fejlesztése területén kétségtelenül megkérdőjelezhetetlen.”* (Gajdos, 2021, p. 46.)

Fejes (2020) esettanulmányában a középiskolások pénzügyi tudásának és műveltségének szintjéről és az ezek fejlesztéséért tevékenykedő Pénz7 programsorozatról ír. A publikációban a 2020. évben zajlott Pénz7 megítéléséről is szót ejt, mely a pedagógusok, vállalati és pénzügyi önkéntesek véleményei alapján nagyon kedvező; valamint a program sikerességét is méltatja a részvételi arányok emelkedő tendenciájára hivatkozva. (Fejes, 2020, pp. 82-83.) A szerző véleménye szerint a kezdeményezés rendkívül hasznos a középiskolában tanuló diákok pénzügyi tudásának és tudatosságának fejlesztésében, mindemellett pedig javasolja a Pénz7 rendezvénysorozat megrendezését általános iskolákban is, segítve ezzel a gyerekek későbbi pályaorientációját, illetve kiépítve a jövőben szükséges pénzügyi ismeretek biztos alapját. (Fejes, 2020, p. 87.)

Mindemellett maga a Pénz7 is értékeli a programsorozat sikerét, mindezt azonban mindig csak a részt vevők számához köti, mely a pandémia miatt eszközölt intézmény-

³⁸ Azon személyek és intézmények által elnyerhető, a Magyar Bankszövetség által odaítélt díj, melyet a pénzügyi kultúra fejlesztése érdekében végzett tevékenység elismeréséért ítélnek oda. (Kovács – Sütő, 2020, p. 139.)

bezárások előtt folyamatosan nőtt, 2022-ben a diákok száma elérte a 170 000 főt. Ennél több információt a szervezet egyik tagja sem közöl, ahogy fogalmaznak: „[...] több mint 170.000 magyar diák pénzügyi felkészültségét, tudatosságát és vállalkozói szemléletét fejleszthettük 2022-ben.”³⁹ Ennek hosszútávú hatékonyságát, hasznosulását azonban nem vizsgálták, legalábbis erre vonatkozó adatot nem közöltek.

³⁹ Forrás: <https://www.penz7.hu/a-kezdemenyezesrol.cshtml>, <https://www.penz7.hu/index.cshtml>

3. KUTATÁSI KÉRDÉSEK

Szekunder kutatásomban felmértem a pénzügyi kultúra magyarországi helyzetét, ezekben kiélezve a középiskolás korosztály pénzügyi tudására, tudatosságra, attitűdjére; valamint megvizsgáltam, milyen szervezetek, intézmények próbálják fejleszteni az amúgyis alacsony szinten lévő pénzügyi kultúrát Magyarországon a különböző rendezvények, programok, határozatok, törvények által. Mindemellett részletesen megvizsgáltam a Pénz7 rendezvény felépítését, módszertanát, szervezeteit, célkitűzéseit, azonban a mérhető és számokkal alátámasztható hatékonyságáról nem sikerült információt gyűjtenem, ezért primer kutatásom teljes egészében erre irányult.

Primer kutatásom során a soproni középiskolákban 2022-ben megrendezett Pénz7 program hatékonyságát vizsgáltam egy kétkörös kérdőíves felmérés segítségével azért, hogy ugyan nem reprezentatív, de valós képet adó kutatást készítek a 2023-ban már 9. éve megrendezett Pénz7 középiskolás fiatalok pénzügyi kultúrájának fejlesztéséhez való hozzájárulásáról, valamint a tanultak gyakorlatban történő hasznosításának képességéről. Emellett fontosnak tartottam megvizsgálni azt is, hogy a Pénz7 a meghirdetett témahét keretén belül leadott ismeretanyagok mellett segít-e az általános pénzügyi kultúra fejlesztésében és megismerteti-e a középiskolásokkal a pénzügyi alpműveltséghez tartozó fogalmakat, gyakorlati tudnivalókat; vagy csak a témahét témaköreire szűkíti az oktatást.

A kutatás során az alábbi hipotéziseket fogalmaztam meg, jelen kutatásomban egyelőre csak a soproni középiskolákban megrendezett Pénz7-re vonatkozóan:

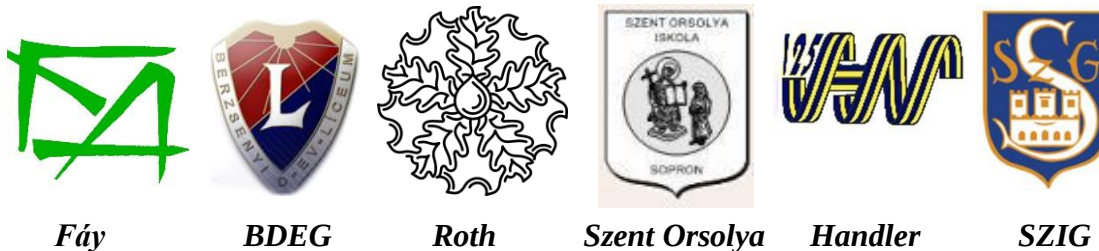
1. A soproni Pénz7 programjai hozzájárulnak az aktuális évben kitűzött témában a középiskolások tudásának ismereteinek bővítéséhez és növeléséhez.
2. A soproni Pénz7 hozzájárul az általános pénzügyi kultúra fejlesztéséhez.
3. A soproni Pénz7 gyakorlatban is használható tudást/ismereteket ad át.
4. A nem ismerv hatással van az előzetes és a második körös kitöltésen elért eredményre.
5. Az évfolyam hatással van az előzetes és a második körös kitöltésen elért eredményre.
6. A kitöltési platform hatással van az előzetes és a második körös kitöltésen elért eredményre.

4. KUTATÁSI MÓDSZEREK

4.1. CÉLCSOPORT MEGHATÁROZÁSA

Kutatásomban a pénzügyi kultúra magyarországi szintjét vizsgáltam különböző szempontok szerint, valamint arra kerestem a választ, hogy milyen eszközökkel kívánják és próbálják azt fejleszteni a középiskolás fiatalok körében. Úgy hiszem, hogy mind az általános, mind a középiskolás korosztály pénzügyi műveltsége, tudatossága, ismeretei kiemelten fontosak, illetve még fontosabb az arra való törekvés, hogy ezeket minden eszközzel fejlesszük, aktualizáljuk, hosszútávon elmélyítsük a fiatalokban. Azonban az ország összes, a Pénz7 rendezvénysorozathoz csatlakozott középiskolájában tanuló diák pénzügyi tudását felmérni egyetlen kutatás keretében szinte lehetetlen. Többek között emiatt alkalmaztam az STP marketingstratégiához hasonló lépéseket, hogy tökéletesen meghatározhassam kutatásom csoporthalmazát (segmentation), célcsoportját (targeting) és a kívánt eredményt („terméket”, positioning). (Restrepo, 2003)

Figyelembe véve a magyarországi középiskolák számát, illetve a tényt, hogy 18 éven aluliak felmérésbe történő bevonásához (sokszor) szülői engedély szükséges, így jelenlegi kutatásomban csak a soproni középiskolákat vontam be, ezzel meghatározva kutatásom csoporthalmazát. A szegmentálás után ki kellett választanom a csoportból azokat a középiskolákat, amelyekben idén rendeznek programokat a Pénz7 keretében. Ennek összetettsége és időigénye is mutatta, hogy a Pénz7 hatékonyságának esetleges következő felmérése a különböző középiskolákban csak város/régió bontásban valósítható meg számunkra a jövőben. A targeting során felkerestem az összes soproni középiskolát (telefonon és/vagy email-ben) és információt kértem arra vonatkozóan, hogy idén megtartják-e a Pénz7-et, illetve, hogy mely évfolyamokat érintik a programok. A 11 felkeresett soproni középiskolából idén összesen 6 intézményben rendezték meg a Pénz7-et, melynek mind-egyikét sikerült bevonnom a kutatásba. Ezek a következők:

1. ábra: A kutatásba bevont soproni középiskolák

Forrás: http://www.sopron.hu/Sopron/portal/autonomy_show?contentId=2050 és
<https://new.rothszki.hu/> alapján saját szerkesztés

A stratégia utolsó lépéseként a célcsoportban elvégzett kutatómunka eredményeként körülhatárolható a Pénz7 hatékonysága, a soproni középiskolás diákok pénzügyi kultúra-szintje, mint a kutatás „terméke”, eredménye.

4.2. KVANTITATÍV KUTATÁSI MÓDSZER

A kutatási módszerek ezen fajtája a számszerűsíthető, mennyiségi felvétel alapján rögzített, mérhető, statisztikai számítások alapját képező adatok forrása. A kvantitatív kutatás során nyert adatok birtokában lehetőségünk van például különböző számításokat végezni, hipotéziseket megfogalmazni és a számítások alapján azokat elfogadni vagy elutasítani. (Boncz, 2015, pp. 24-25.)

A kutatásomban megfogalmazott célok elérése érdekében a legjobb módszernek a kérdőíves megkérdezést tartottam, hiszen ezzel rövid időn belül és nagy számban tudtam adatokat gyűjteni a kiválasztott középiskolákból. Alábbiakban a kutatás keretében összeállított kérdőívet és az azzal összegyűjtött adatokat szeretném bemutatni.

Kérdőív

A célcsoportképzés folyamatában az iskolai kontakt személyekkel történt egyeztetéseknek megfelelően kérdőíves megkérdezést alkalmaztam a tanulók pénzügyi tudásának és a Pénz7 hatékonyságának felmérése céljából, *online* (Google kérdőív) és *papír alapon* egyaránt. Erre azért volt szükség, mert két intézmény: a *Szent Orsolya* Római Katolikus Általános Iskola, Gimnázium és Kollégium és a *Kisalföldi ASZC Roth Gyula* Erdészeti Technikum, Szakképző Iskola és Kollégium a papír alapú, míg a másik négy intézmény az *online* felmérés mellett döntött. Igazodva a kéréseikhez, a kérdőívet mindkét formátumban elkészítettem. *(Mivel a kutatás elején teljes egészében papír alapú felmérést terveztem, így ezt a kérdőív sablont készítettem el elsőként. Az online formátum mindenben megegyezik a papír alapúval, kivéve a II. rész utolsó (csekkes) kérdését, melyet más megjelenítéssel illesztettem be a korlátozott lehetőségek miatt: az online kérdőív 4 kitöltött csekk közül kínál választási lehetőséget, papír alapon a tanulónak kell kitöltenie a csekket.)* A kérdőív két példányban *(előzetes és második körös)* készült, hiszen a kutatási célnak megfelelően szükség volt adatokra a Pénz7 előtti hétről, illetve a Pénz7 utáni hétről, ezzel biztosítva annak a lehetőségét, hogy a rendezvényen elsajátított tudást és megszerzett információkat felmérhessem. A kérdőív mindkét példánya *teljesen azonos*, így garantálva az összehasonlíthatóságot. Fontos azonban megjegyezni, hogy a kérdőívek nem kerültek számozásra, így az, hogy az előzetes és a második körös kérdőívet személy szerint ugyanazok a tanu-

lók töltötték ki, nem biztosított. A kérdőívekkel az évfolyamokon belüli fejlődést mértem, tehát nem egyéni teljesítményfelmérés történt.

A kérdéssor két fő részből (10-10 kérdés) és egy szocio-demográfiai adatokat gyűjtő részből (3+2 kérdés) áll. Az anonim kérdőív kitöltőitől csupán nemüket, jelenlegi oktatási intézményük nevét és az évfolyamukat kérdeztem meg, mint szocio-demográfiai adatok; illetve a második körös kérdőív tartalmazott két ellenőrző, „szűrő” kérdést, mellyel az adatok torzulását szerettem volna kivédeni. Az ellenőrző kérdések a következők voltak: „*Kitöltötted az első körös kérdőívet a Pénz7-hez és az általános pénzügyi tudáshoz kapcsolódóan?*”, valamint „*Részt vettél az iskolában megrendezett Pénz7 előadásain/foglalkozásain?*” Bármelyik kérdésre adott ’nem’ válasz irrelevánssá teszi a további válaszadást. A 2 fő rész I. része az idei Pénzügyi és Vállalkozói Témahét kihirdetett témaköréhez kapcsolódóan megfogalmazott választásos, igaz-hamis, kiegészítő és felsorolós feladatokból áll. A kérdések a rendezvény előtt kiadott segéd-tananyagok, valamint a korábbi évek azonos témahétéhez kapcsolódóan közreadott tanóra-tervek, feladatlapok áttanulmányozása után, azok segítségével kerültek megfogalmazásra; törekedve arra, hogy olyan kérdéseket tegyek fel a középiskolásoknak, melyekről hallani fognak a rendezvényen és így a válaszadás is gördülékenyebb lesz a második körös felmérés alkalmával. A II. rész az általános pénzügyi tudást méri. Kutatásommal a fő cél mellett (a Pénz7 hatékonyságának felmérése) fel kívántam térképezni a soproni középiskolások pénzügyi kultúra-szintjét, valamint a Pénz7 hatását ennek fejlődésére. A programsorozat nem tűzi ki célul az általános pénzügyi kultúra komplex fejlesztését, hanem azt részekre bontott témakörök bemutatásával és megismertetésével szeretné lépésről lépésre kialakítani, formálni és ezáltal folyamatosan fejleszteni. Mindemellett úgy gondolom, fontos az alap pénzügyi műveltség megléte, melynek koordinálása és bővítése mindenkor fontos, nem csak abban az évben, mikor sorra kerül a témahét. A kérdőív II. része az említett általános pénzügyi tudást méri, illetve azt, mennyiben változott meg a Pénz7 programjain való részvételt követően.

A kétkörös kérdőív mellett összeállítottam egy tanároknak szóló kérdéssort is, mely a Pénz7 szervezésével, lebonyolításával megbízott (szak)tanár álláspontját és véleményét kérdezi, valamint az adott oktatási intézményben lezajlott program adataira kérdez rá (pl.: mely napokon zajlott a Pénz7, mely évfolyamokat érintette, milyen témákat dolgoztak fel stb.)

Az előzetes kérdőív kitöltésére online és papír alapon (Szent Orsolya és Roth) egyaránt 2022. február 28. és március 6. között volt lehetőség, megelőzve a március 7-11. kö-

zött megrendezésre kerülő Pénz7-et. A második körös felmérés online március 14. és április 3. között zajlott, papír alapon pedig a március 14-18. napokon. A nyomtatott kérdőíveket személyesen juttattam el az iskolákba, a Roth-ban személyesen jelen voltam a kitöltésnél, a Szent Orsolyában az iskola korlátozásai miatt csak a kérdőívek Pénz7 felelősnek történő átadásánál voltam jelen. A megadott intervallumokban **elsőkörben** 223 (online) + 155 (papír alapon), azaz **378 fő** válaszát sikerült begyűjteni, a **második körben** pedig 67 (online) + 145 (papír alapon), azaz **212 diák** vett részt a kérdőív kitöltésében. A sokaság számának lecsökkenését a 2 beépített ellenőrző kérdésnek, valamint az online platform sajátosságainak (pl.: nem ellenőrzött/kötelező kitöltés, mint papíron személyesen) tulajdonítom. A diákok felmérésbe történő bevonását az is akadályozhatta volna, hogy némely intézmény szülői engedélyhez közi a 18 éven aluliak kérdőív kitöltésben való részvételét. Az engedély nem volt kötelező egyik intézményben sem (miután bemutattam a kérdőív kérdéseit és garantáltam annak anonimitását), csak a Szent Orsolyában, ahol azonban tanári segítséggel és közreműködéssel sikerült megszerezni a szülői engedélyeket, így került sikeresen bevonásra a kutatásba az összes soproni Pénz7-partner, középszintű oktatási intézmény.

Az előzetes és második körös kérdőív az 1. számú, a tanári kérdőív a 2. számú mellékletben található.

4.3. KVALITATÍV KUTATÁSI MÓDSZER

A kvalitatív kutatási módszer véleményem szerint a kvantitatív komplementereként is értelmezhető, hiszen azt nem kiváltja/helyettesíti, hanem kiegészíti annak érdekében, hogy egy kutatás teljes és kerek legyen.

Ismérve, hogy a kvantitatív módszerrel ellentétben nem számszerűsíthető adatokhoz ad hozzáférést, hanem lehetőséget teremt olyan adathalmaz megismerésére, mellyel kapcsolatban választ kap a kutató a miért és hogyan kérdésekre, valamint megismeri a halmaz mögött húzódó folyamatokat, attitűdöket. *A kvalitatív kutatás során nem cél a reprezentativitás.* (Boncz, 2015, p. 25.)

Jelen kutatásomban a szekunder adatgyűjtés fontos szerepet játszik, hiszen ez ad alapot például a pénzügyi kultúra és annak fejlesztése érdekében létrehozott szervezetek megismeréséhez, a magyar középiskolások pénzügyi műveltségének, tudatosságának, attitűdjének feltérképezéséhez. Ehhez a dokumentumelemzést, mint kvalitatív kutatási módszert hívtam segítségül.

Dokumentumelemzés

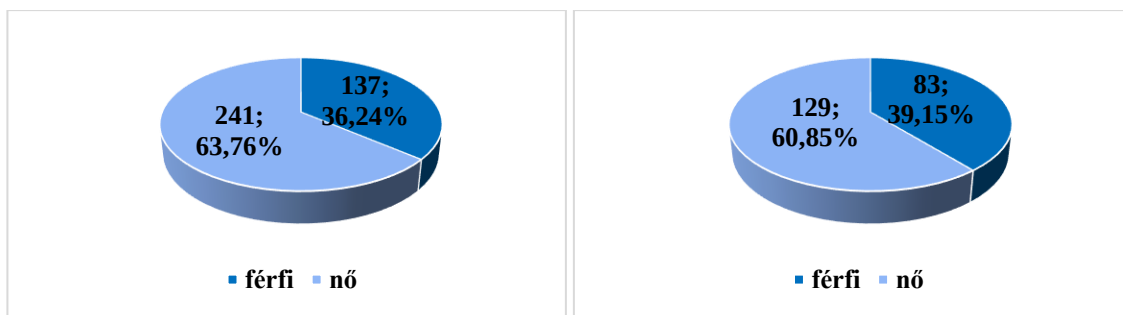
Az alapos és részletes szakirodalom-feldolgozás nélkülözhetetlen egy olyan téma kutatásánál, mint a pénzügyi kultúra. Ez esetben a neves szakirodalmak, folyóiratok, kutatási jelentések átolvasása mellett azonban szükségem volt olyan dokumentumokra, melyek véleményeket, tapasztalatokat és számadatokat közölnek, ezzel is jellemezve a magyarországi középiskolások pénzügyi tudásának helyzetét és szintjét. Ehhez áttanulmányoztam számos OECD jelentést és tanulmányt, szak- és doktori dolgozatot, valamint pénzügyi kultúra témájú publikációt, illetve belemélyedtem a Kormány és az Országgyűlés által hozott törvényekbe és határozatokba, melyek a fiatal nemzedék oktatását és annak fejlesztését szabályozza és jelöli ki a fejlesztésben illetékes szervezeteket, intézményeket.

A dokumentumelemzés révén sikerült részletes és átfogó áttekintést nyújtanom mind a pénzügyi kultúráról (annak meghatározásáról, helyzetéről), fejlesztéséért tevékenykedő szervezetekről, intézményekről, egyesületekről, valamint az állami szerepvállalásról, és kiélezve a Pénz7 programra annak létrejöttéről, felépítéséről, célkitűzéséről, programjairól.

5. KUTATÁSI EREDMÉNYEK

5.1. A TUDÁSFELMÉRŐK ÉS A TANÁRI KÉRDŐÍVEK KIÉRTÉKELÉSE

A kutatás eredményeit az első- és második körös kérdőívek összegzésével, illetve összehasonlításával, valamint a tanári kérdőívek információinak beillesztésével fogom kiértékelni. Az első körös kérdőívre **378** fő, a második körösre 259 fő válaszolt, azonban a második kérdőívbe épített 2 ellenőrző kérdés miatt végül **212** válasszal számolok tovább. A válaszadók nem szerinti megoszlása mindkét felmérés során közel azonos volt: **63,76%** (241 fő), majd **60,85%** (129 fő) nő; **36,24%** (137 fő), majd **39,15%** (83 fő) férfi válaszolt a kérdőív kérdéseire.

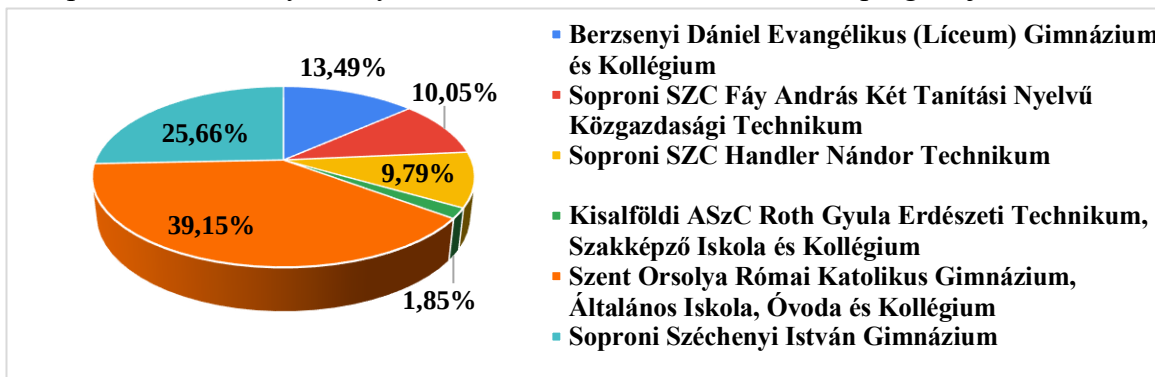
**2/a ábra: Nemek megoszlása
(Pénz7 előtt)**

Forrás: Saját szerkesztés

**2/b ábra: Nemek megoszlása
(Pénz7 után)**

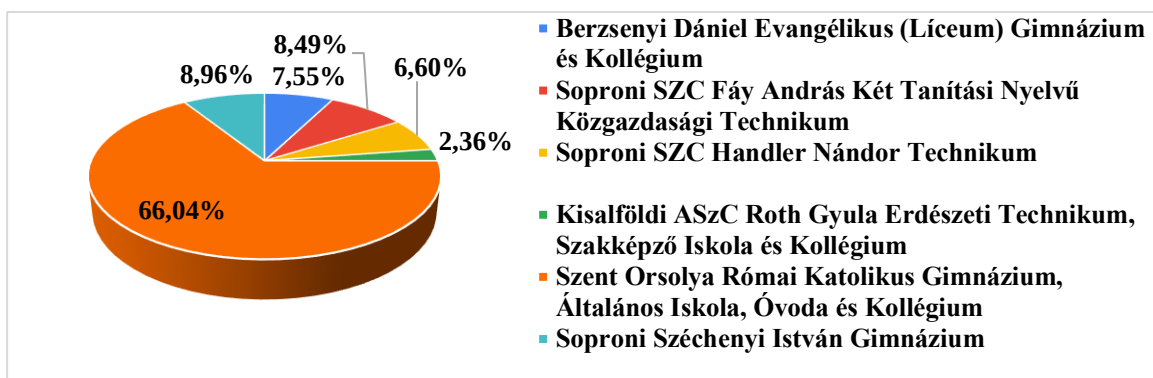
Forrás: Saját szerkesztés

Az iskolákból érkező válaszok aránya már sokkal nagyobb eltérést mutat, mind önmagukhoz, mind egymáshoz viszonyítva. A legtöbb válasz mindkét alkalommal az Szent Orsolyából érkezett (**39,15%**, majd **66,04%**), a második legtöbb válasz pedig a Széchenyi diákjaitól érkezett (**25,66%**; **8,96%**). Ugyanez a résztvevő évfolyamokról nem mondható el, arányaiban kisebb különbség mutatkozik, de mindkét alkalommal a 10. évfolyam tanulói voltak túlsúlyban (**55,03%**; **41,98%**). A kördiagramok jól szemléltetik, mely soproni középiskolákban, mely évfolyamokat érintették 2022-ben a Pénz7 programjai:

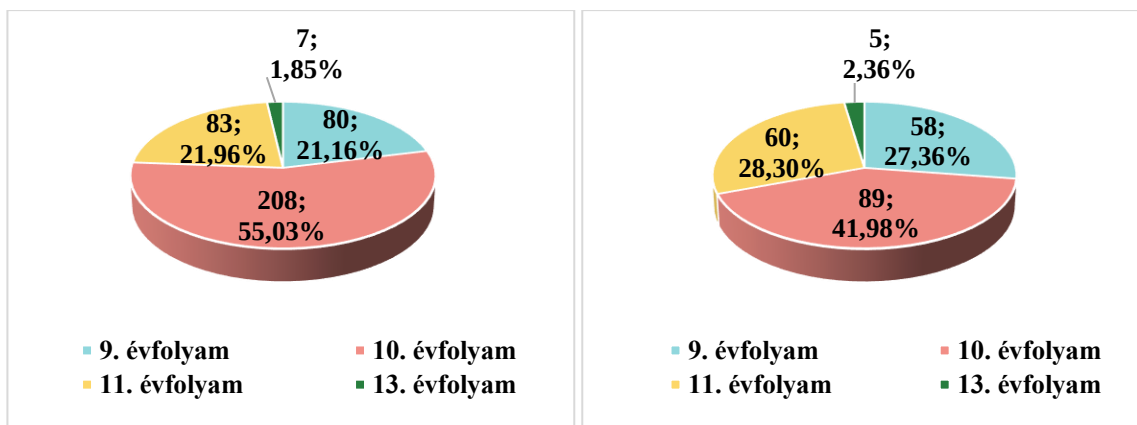
3/a ábra: A felmérésben részt vett iskolák megoszlása (Pénz7 előtt)

Forrás: Saját szerkesztés

3/b ábra: A felmérésben részt vett iskolák megoszlása (*Pénz7 után*)

Forrás: Saját szerkesztés

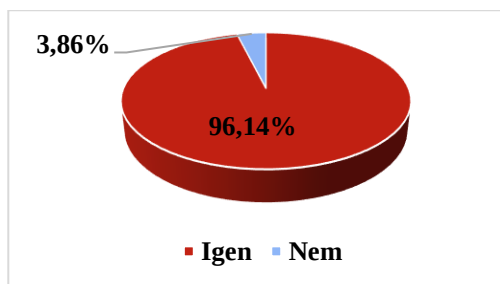
4/a ábra: Évfolyamok megoszlása (*Pénz7 előtt*)

Forrás: Saját szerkesztés

4/b ábra: Évfolyamok megoszlása (*Pénz7 után*)

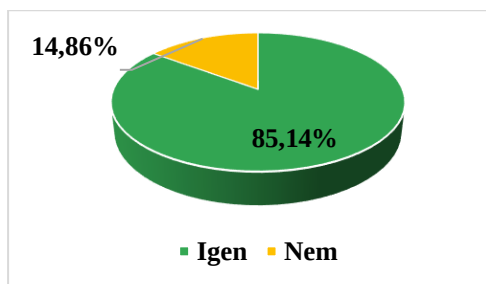
Forrás: Saját szerkesztés

A markáns létszámbeli különbséget egyrészt az online felmérést kitöltők számának csökkenése, valamint az ellenőrző kérdéseken „fennakadó” diákok okozták. Ahogyan azt az alábbi két diagram szemlélteti, a második körös kitöltésben is részt vett diákok **96,14%-a** kitöltötte az első kérdéssort is, azonban ezen tanulók csupán **85,14%-a** vett részt az idei Pénz7-en. Összességében elmondható, hogy az első körhöz képest (378 fő) 65,87%-os (249 fő) volt a kitöltésben részt vevők aránya, melynek oka mindenképpen a felmérés egy részének online történő lebonyolításában keresendő („eltűnt” válaszadók).

5. ábra: Kitöltötte az 1. kérdőívet? (*Pénz7 után*)

Forrás: Saját szerkesztés

6. ábra: Részt vett az idei Pénz7-en? (*Pénz7 után*)

Forrás: Saját szerkesztés

Kijelenthető továbbá, hogy a 2022. évben megrendezett Pénz7 részvételi aránya ki-
elégítő volt **a felmérésben részt vevők körében** a soproni középiskolákban, számításaim
alapján az arány 85,14% volt. Fontos azonban hozzátenni, hogy a tanárok által kitöltött
kérdőssor adatai alapján a Pénz7 programjaiba bevont fiatalok száma sokkal magasabb le-
hetett, mint a kutatásban részt vett diákok létszáma. A tanári kérdőívek alapján a részt ve-
vők száma:

Berzsenyi Dániel Evangélikus (Líceum) Gimnázium: 4 osztály (~100 fő)

Kisalföldi ASzC Roth Gyula Erdészeti Technikum: 1 osztály (9 fő)

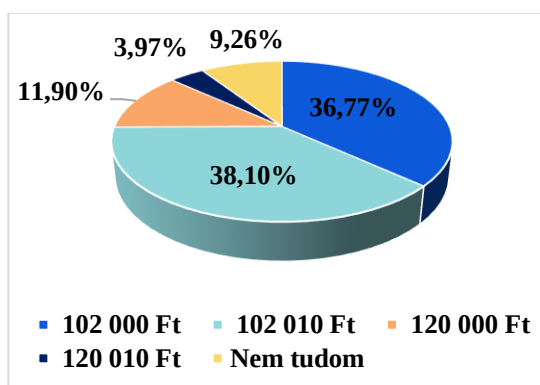
Soproni SZC Fáy András Közgazdasági Technikum: 2 osztály (~55 fő)

Szent Orsolya Római Katolikus Gimnázium: 7+ osztály (~175 fő)

(A másik két intézmény kontakt személye nem válaszolt a kérdésekre, így erre vonat-
kozóan nincsenek információim.)

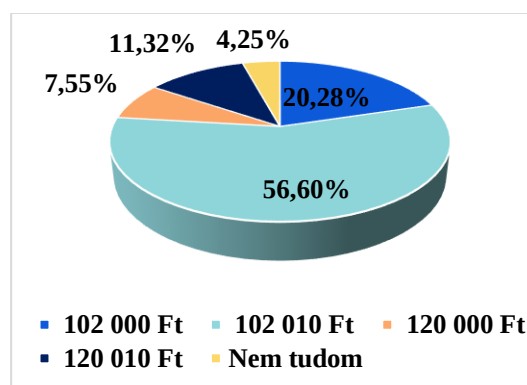
Emellett érdekes lehet megnézni azt is, hogy mely napokon zajlottak Pénz7 progra-
mok az egyes iskolákban. Ugyan a rendezvény szakmai, tematikus tanóráit, előadásait,
bemutatóit és tanórán kívüli programjait a hét mind az öt napján lehetőség van megtartani,
a soproni középiskolákban 1-2-3 nap zajlottak le az események, átlagosan mindegyik in-
tézményben 2 nap került kiválasztásra a Pénz7 szabadon választott programjainak lebo-
nyolítására.

A kérdőív tudásfelmérő kérdéseinek kiértékelését a kamatos kamatszámításra rákér-
dező első kérdéssel kezdem, mely a következőképpen hangzott: **100 000 Ft-ot elhelyezel a
bankban 1% kamatos kamat ellenében 2 évre, éves kamatjövőírás mellett. Mekkora ösz-
szeget kapsz a 2. év végén?**

7/a ábra: Kamatos kamat (Pénz7 előtt)

Forrás: Saját szerkesztés

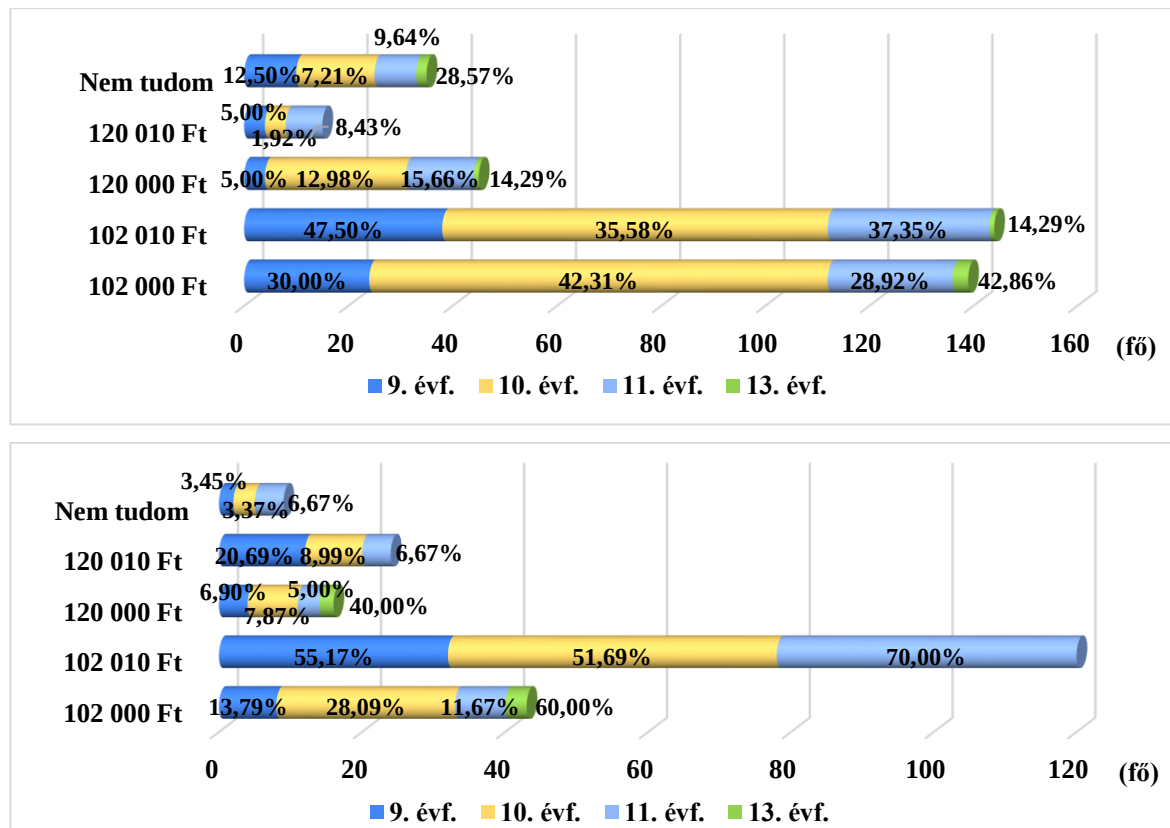

7/b ábra: Kamatos kamat (Pénz7 után)

Forrás: Saját szerkesztés

A diákok által adott helyes válaszok aránya javuló tendenciát mutat (+18,50%pont),
azonban még mindig hiányosságok meglétét feltételezi, hogy a Pénz7 tanórái után is csu-

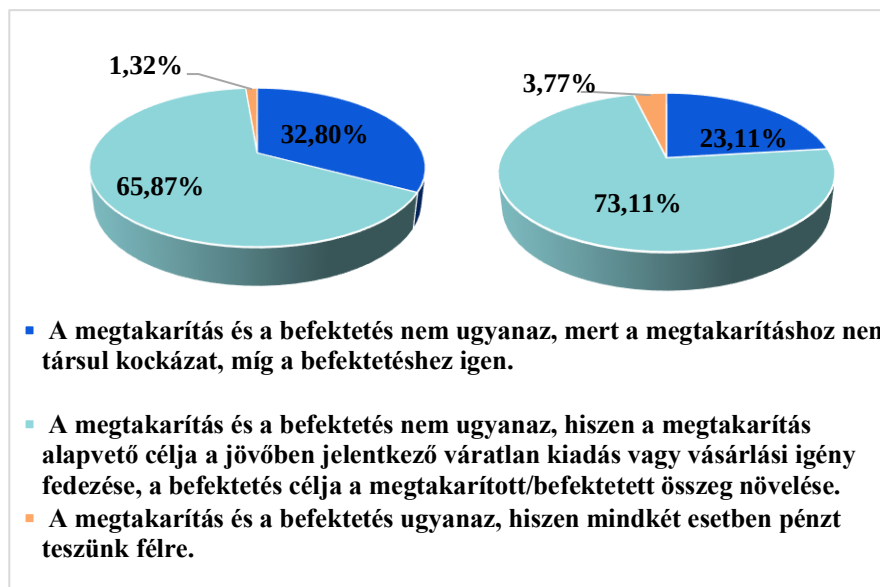
pán a felmérésben részt vett diákok alig több, mint fele (56,60%) tudta a helyes választ (102 010 Ft) a kérdésre. Amennyiben megfigyeljük az alábbi sávdiagramot, kitűnhet, hogy a 9-10-11. évfolyam tanulói rendre nagyobb arányban adtak jó választ a kérdésre, melyből arra engedek következtetni, hogy a Pénz7 egyik programja keretében ezen tanulók megismerkedtek a kamatos kamatszámítással.

8/a és 8/b ábra: Kamatos kamat évfolyamok szerint (Pénz7 előtt és után)

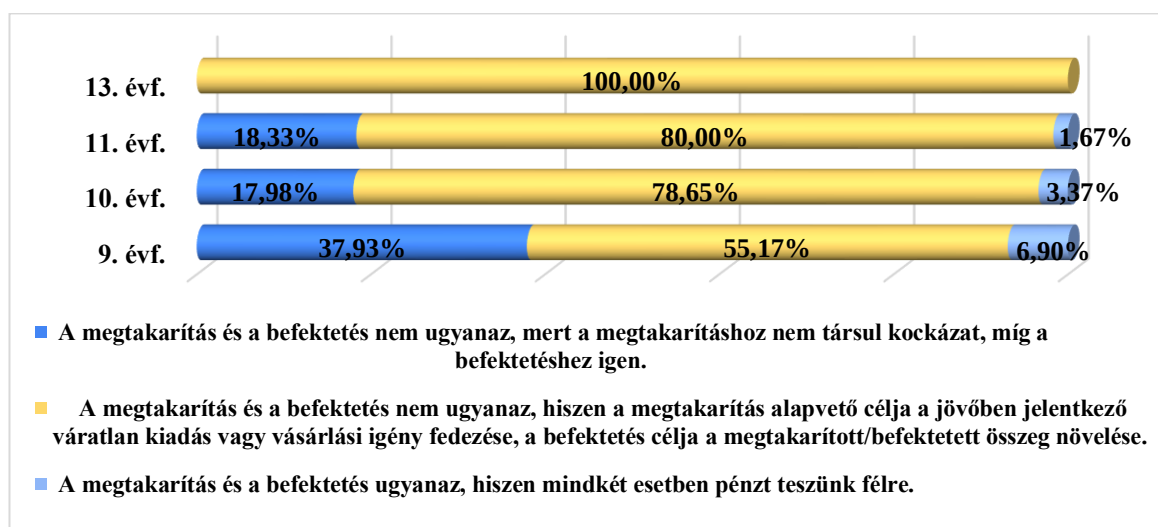
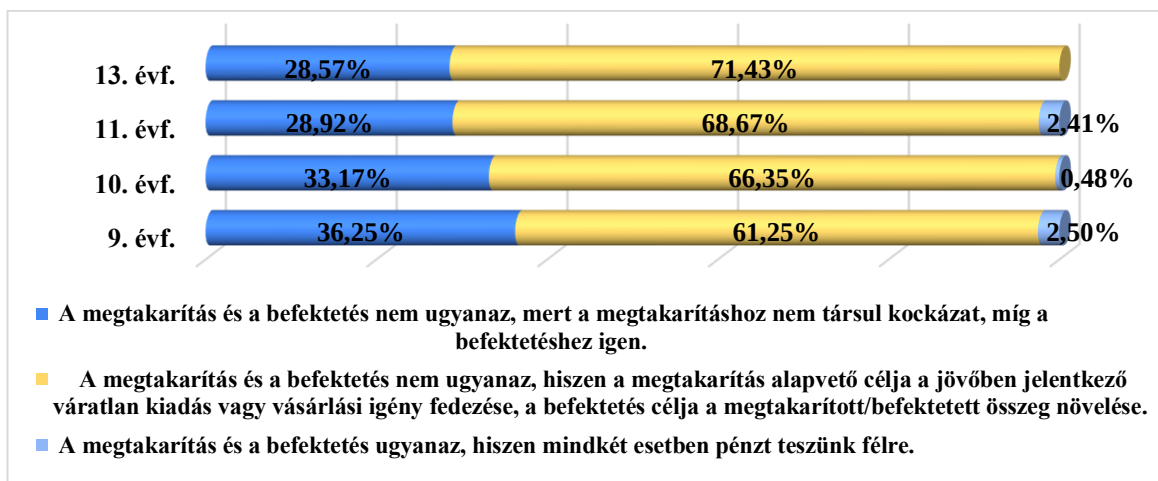
Forrás: Saját szerkesztés

A 2. kérdés egy igaz-hamis volt, melyben arra voltam kíváncsi, tudják-e a középiskolások, mi a különbség a megtakarítás és a befektetés között. Ahogy a kördiagramok mutatják, a helyesen válaszolók aránya 7,24% ponttal emelkedett, vagyis az idei témahét egyik eleme, a megtakarítások is valószínűleg terítékre kerültek valamilyen tanórán/előadáson. Érdekes, hogy az évfolyamok teljesítményét megfigyelve látszik, hogy az összes tanuló jobb eredményt ért el a második körben, kivéve a 9. évfolyam diákjait, akik 6,08% ponttal rosszabb teljesítményt nyújtottak az igaz-hamis feladatban. Ezeket az arányokat a lent bemutatott diagramok is jól szemléltetik:

9. ábra: A megtakarítás és befektetés fogalmának értelmezése (Pénz7 előtt és után)

Forrás: Saját szerkesztés

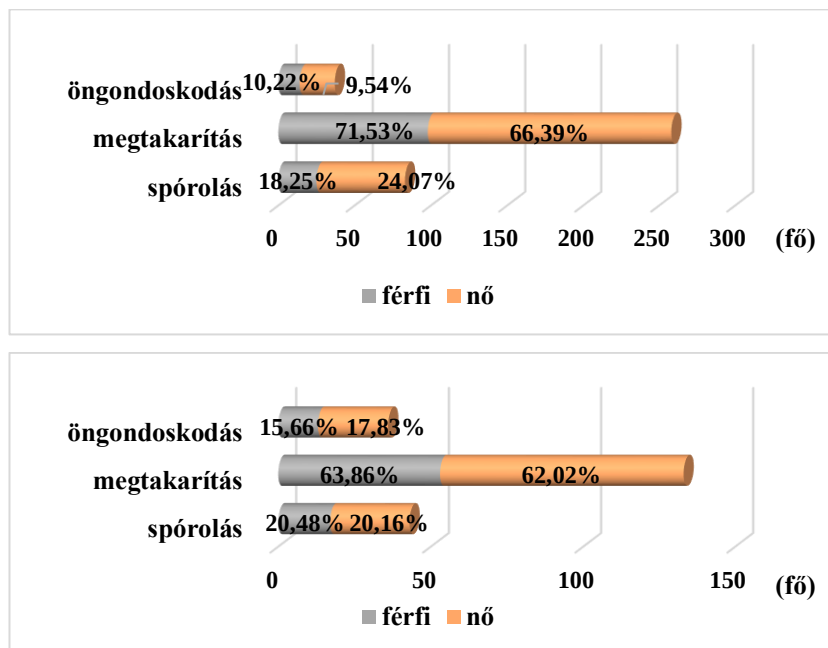
10/a és 10/b ábra: A megtakarítás és befektetés fogalmának értelmezése évfolyamok szerint (Pénz7 előtt és után)

Forrás: Saját szerkesztés

A kérdőív első felének 3. kérdése három részből állt, hiszen a definíció-kiegészítés során ugyanazokat a három fogalmakat kapták a diákok, melyeket be kellett helyettesíteni a megfelelő helyre. A három kiegészítendő meghatározás a következő volt:

- *Ha rendszeresen meghatározott összeget félreteszünk egy konkrét célra, vagy esetleges váratlan kiadásra, akkor -ról beszélünk.*
- *Ha odafigyelünk kiadásainkra, és ezáltal több pénzünk marad,-ról beszélünk.*
- *Ha tudatosan, (nagyon) hosszú távra tervezve, konkrét cél (pl.: nyugdíjas évek, iskoláztatás) elérése érdekében félreteszünk,-ról beszélünk.*

Összességében elmondható, hogy a megkérdezett soproni középiskolások tisztában voltak a fogalmak jelentésével, a helyes válaszok aránya átlagosan a Pénz7 előtt **71,51%**, a Pénz7 után **69,5%** volt, tehát a rendezvény előtt is rendelkezésükre álló tudásuk nem került fejlesztésre, teljesítményük átlagban romlott. A megtakarítás válaszlehetőséget a teljes sokaságot tekintve annak 68,25%-a, majd 62,74%-a jelölte a megfelelő definícióban; a spórolást 18,25%-a, majd 24,07%-a; az öngondoskodást 10,22%-a, majd 17,83%-a. A visszaesés egyik fő oka a férfiak rosszabb teljesítménye lehet, mely mindhárom kérdésnél 2-8%-pontot zuhant az első felméréshez képest, a legtöbbet a *megtakarítás definiálásánál* (7,68%pont). Ahogy a lenti diagram mutatja, a megtakarítás fogalom helyes behelyettesítése egyik nemnek sem sikerült jobban a Pénz7 után, és rendre nőtt a helytelen válaszok aránya.

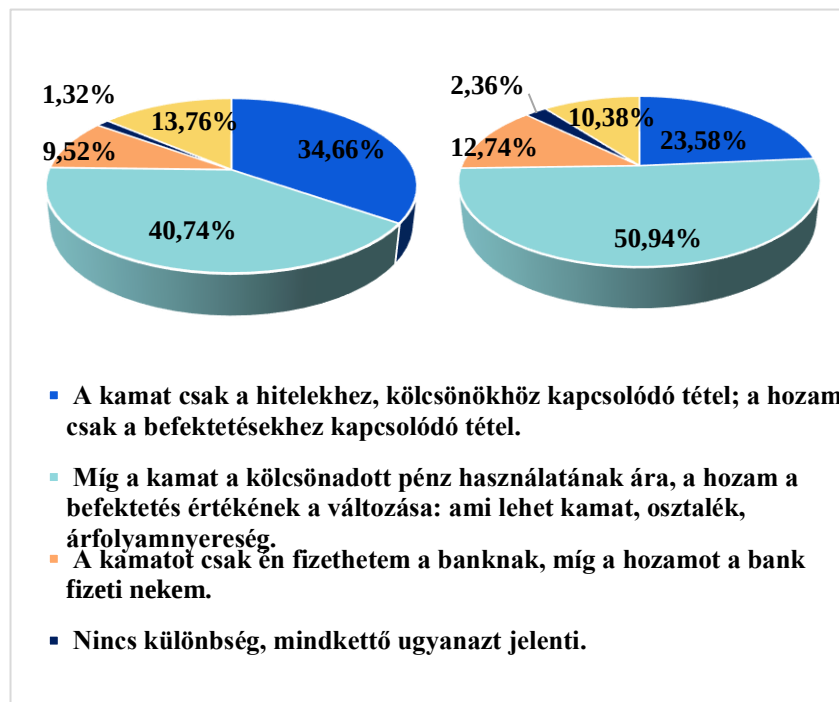

11/a és 11/b ábra: Megtakarítás definiálása nemek szerint (Pénz7 előtt és után)

Forrás: Saját szerkesztés

A következőkben arra kerestem a választ, vajon a tanulók felismerik-e az felsorolt 5 elem közül a megtakarítási formákat. Válaszadáskor – a feltüntetett instrukciónak megfelelően – több opció jelölése is lehetséges volt, hiszen az állampapír, babakötvény, lekötött betét, részvény és folyószámla felsorolásból csak az utóbbi nem tartozott a helyes válaszok közé. A tanulók az 5 elem rengeteg kombinációját megjelölték, az előzetes felmérő alkalmával 30, a második körös kitöltéskor 58 kombinációt kreáltak. Az előbbi teszt során legnagyobb arányban (23,28%) a lekötött betét-babakötvény kombinációt jelölték, azonban sajnos a folyószámla-lekötött betét került a második helyre 11,38%-kal. A helyes választ a kitöltők 1,32%-a jelölte csupán. Utóbbi teszt alkalmával a legtöbben (13,68% és 13,21%) az állampapír-lekötött betét-babakötvény és a lekötött betét-babakötvény párosításokat jelölték. Pozitívum, hogy ekkor már kevesen titulálták a folyószámlát megtakarítási formának, az fent említett kombináció ez esetben 11,38% helyett csupán 5,66%-ot ért el. A helyes választ sajnos csak a válaszadók 0,94%-a jelölte, azonban érzékelhető a javuló tendencia az egyes megtakarítási termékek felismerése terén.

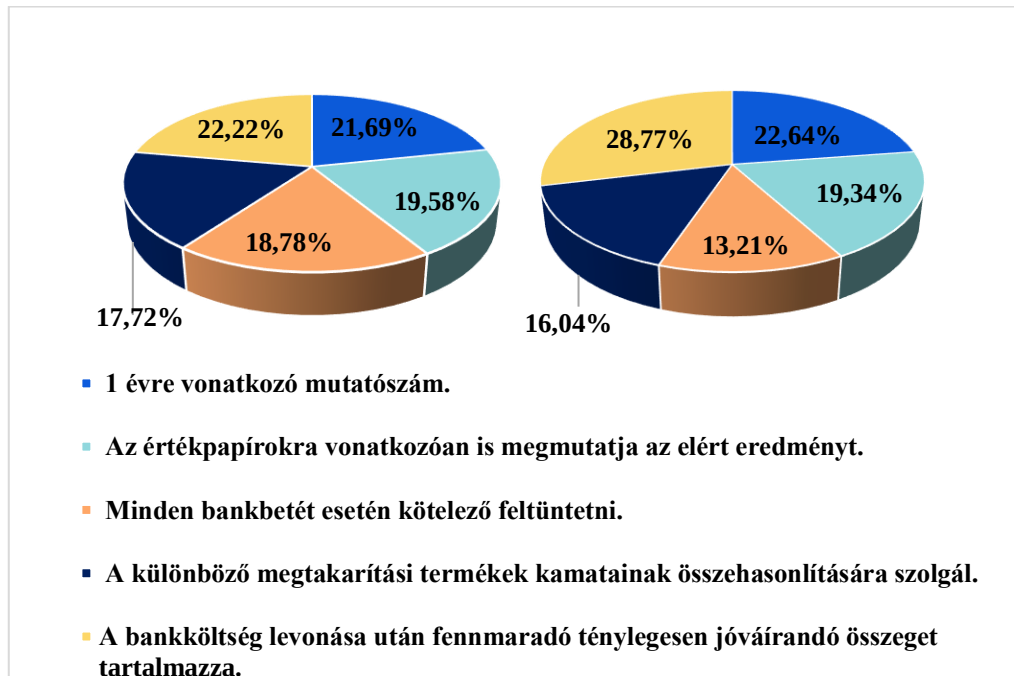
A következőkben azt kérdeztem a tanulóktól: **Mi a különbség a kamat és a hozam között?** A kezdeti 40,74%-os jó válasz-arány megemelkedett 50,94%-ra, ami ugyan javuló tendencia, mégis csupán a kutatásba bevont tanulók fele tudja a két fogalom között a különbséget, mely egy később a gazdasági életben részt vevő fiatal felnőttől nem elfogadható, ha a magabiztos és tudatos pénzügyi döntéshozás a cél.

12. ábra: Kamat és hozam definiálása (*Pénz7 előtt és után*)

Forrás: Saját szerkesztés

A következő két kérdés – szintén igazodva a Pénz7 idei témaköréhez és a segéd tananyagokhoz – az EBKM-el volt kapcsolatos. Elsőként megkérdeztem tudják-e milyen definíciót rövidít az EBKM, majd rákérdeztem, mely állítás nem igaz a felsoroltak közül a mutatóra, ezzel rávilágítva például a fogalom megtippelésére. Ennek jó válasz-aránya tulajdonképpen nem változott a két felmérés között, első körben 40,74%-uk, majd 41,51%-uk tudta a helyes választ, ami az **Egységesített Betéti Kamatlábmutató** volt. Ez önmagában még mindig azt mutatja, hogy a tanulók több, mint fele nem ismeri a gazdasági életben egyébként előforduló fogalmat és annak jelentését sem, hiszen a kakuktkojást sem sikerült, csak átlagosan 19,46%-uknak megtalálni. A kördiagram is jól mutatja, milyen megosztott a tanulók válaszáda, vagyis, hogy tulajdonképpen ugyanolyan arányban nem tudja senki a helyes választ.

13. ábra: EBKM definiálása (Pénz7 előtt és után)

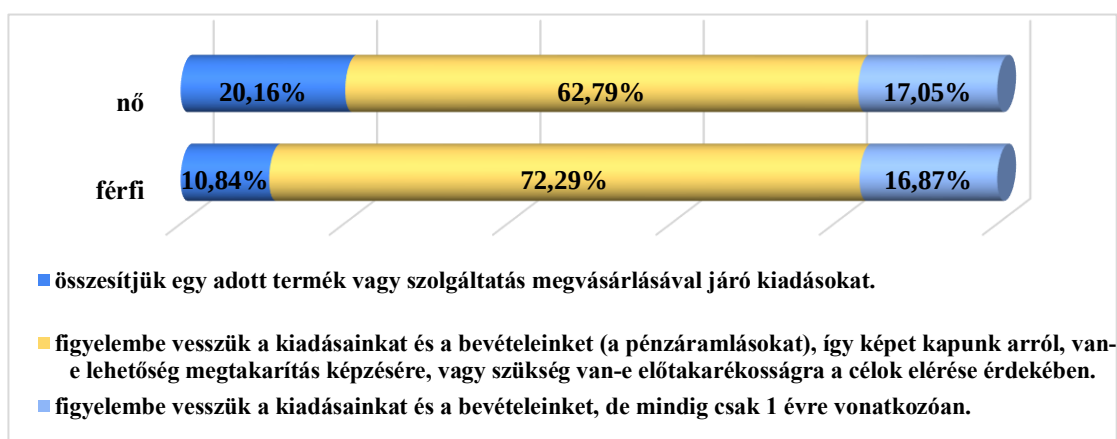
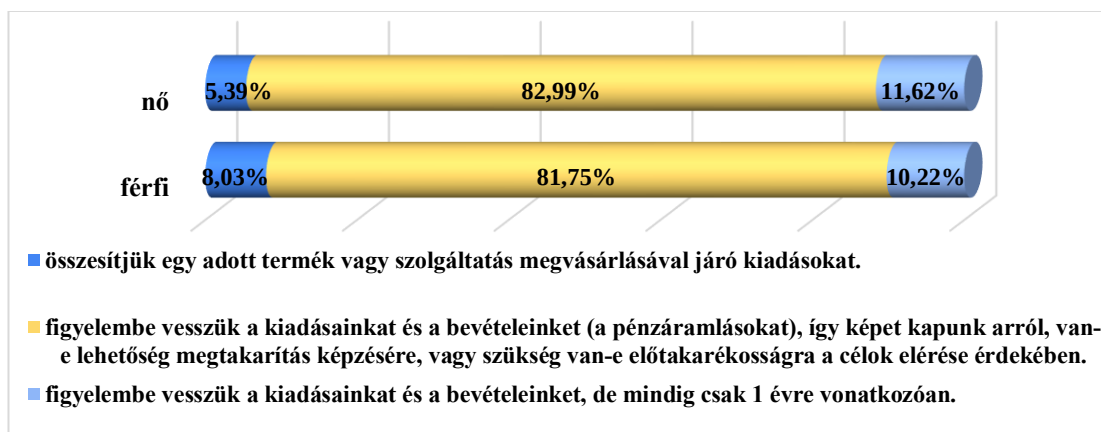
Forrás: Saját szerkesztés

A Pénz7 témahetéhez az egyik legjobban illeszkedő kérdésem a pénzügyi tervezéssel (cash flow) volt kapcsolatos, melyben azt kérdeztem, hogy a pénzügyi tervezés folyamatában tulajdonképpen mit is csinálunk. Az alábbi válaszlehetőségeket adtam meg a diákoknak:

- *összesítjük egy adott termék vagy szolgáltatás megvásárlásával járó kiadásokat.*
- *figyelembe vesszük a kiadásainkat és a bevételeinket (a pénzáramlásokat), így képet kapunk arról, van-e lehetőség megtakarítás képzésére, vagy szükség van-e előtakarékosagra a célok elérése érdekében.*

- *figyelembe vesszük a kiadásainkat és a bevételeinket, de mindig csak 1 évre vonatkozóan.*

Meglepő, hogy ugyan az előzetes felmérés során a tanulók 82,54%-a tudta a helyes választ (2.), a Pénz7 lezajlása után ez az arány 66,51%-ra csökkent. Mintha a tanórán/előadáson hallottak összezavarták volna őket. A jó válaszok arányának csökkenése leginkább a nőknél figyelhető meg, az általuk adott helyes válaszok közel 20%ponttal csökkentek, azonban a férfiak eredménye is romlott:

14/a és 14/b ábra: Pénzügyi tervezés definiálása nemek szerint (Pénz7 előtt és után)

Forrás: Saját szerkesztés

A kérdőív Pénz7-hez kapcsolódó kérdéseiből az utolsó kettő is a pénzügyi tervezéssel foglalkozott. Elsőként arra kérdeztem rá, hogy szerintük *mely esetben érdemes/szükséges pénzügyi tervet készíteni?* Mindkét kérdőívre tulajdonképpen ugyanolyan arányban érkeztek helyes válaszok, nemcsak összességében, hanem nemenkénti és évfolyamonkénti vizsgálat alapján is. Ebből arra lehet következtetni, hogy a felmérésben részt vett tanulók átlagosan **70,25%-a** tudja, hogy mind nagyobb, tervezett kiadás; mind a saját pénzügyeink nyomon követése; mind a kitűzött célok elérési szándéka jó indok egy saját vagy családi pénzügyi terv készítéséhez. Mindemellet elmondható, hogy az információ

birtokában lévők aránya nem nőtt a Pénz7 programjai után, vagyis akik eddig is ismerték a cash flow alkalmazási helyzeteket, ők ezután is fogják, azonban más fiatalok nem ismerték meg ezeket az információkat (a felmérés adatai alapján).

A harmadik ilyen témájú kérdés a következőképpen hangzott: **Melyek a pénzügyi terv elemei?** A felsorolt válaszlehetőségek közül (idegen források; kalkulált, várható hozam; kiadások; saját források; az összes megnevezett elem) az előzetes kérdőív kitöltése során a diákok 47,09%-a, a második körös felmérés alkalmával közel 50%-a (49,53%) jelölte az „összes megnevezett elem” opciót. Ezen válaszok aránya mindkét adatfelvétel során, mind összességében, mind ismérvek (nem, évfolyam) alapján történő csoportosításban végig **40-55% között** mozgott. A helyes válasz (idegen és saját források + kiadások) aránya összességében közel 2%ponttal emelkedett (12,74%-ra), azonban a tendencia nem javult kiemelkedően, melyből arra lehet következtetni, hogy a diákok vagy nem ismerkedtek meg a témahét egyik fontos részével: a pénzügyi tervezéssel és a terv elemeivel; vagy a tanulóknak nem sikerült elsajátítani és elraktározni az új információkat.

A Pénz7 felelős (szakmai) tanárok által kitöltött kérdőívekből sikerült információt szerezni arra vonatkozóan, hogy kik és milyen témában adtak elő, illetve tartottak órát a Pénz7-en. Ezeket az információkat egy táblázatban összesítettem:

2. táblázat: A felmérésbe bevont oktatási intézmények évfolyamain feldolgozott

Pénz7 témák és előadók

Oktatási intézmény	Évfolyam	Előadók	Feldolgozott témák
Berzsenyi Dániel Evangélikus (Líceum) Gimnázium és Kollégium	11.	külsős előadók: SOE LKK oktatói	öngondoskodás, egészségpénztár, nyugdíjpénztár, pénztörténet, infláció
Kisalföldi ASzC Roth Gyula Erdészeti Technikum, Szakképző Iskola és Kollégium	13.	az iskola tanára(i)	elméleti órák
Soproni SZC Fáy András Két Tanítási Nyelvű Közgazdasági Technikum	10.	az iskola szaktanára(i) külsős előadó: Pénzügyminisztérium	pénzügyi tervezés ppt
Szent Orsolya Római Katolikus Gimnázium, Általános Iskola, Óvoda és Kollégium	9-10-11.	az iskola tanára(i) külsős előadók: OTP Bank	befektetések, bankkártyák; matek példák; OTP előadó: biztonságos bankolás, bankkártyahasználat, folyószámla, internetes vásárlás, pénzkezelés, kvíz

Forrás: A tanári kérdőív adatai alapján saját szerkesztés

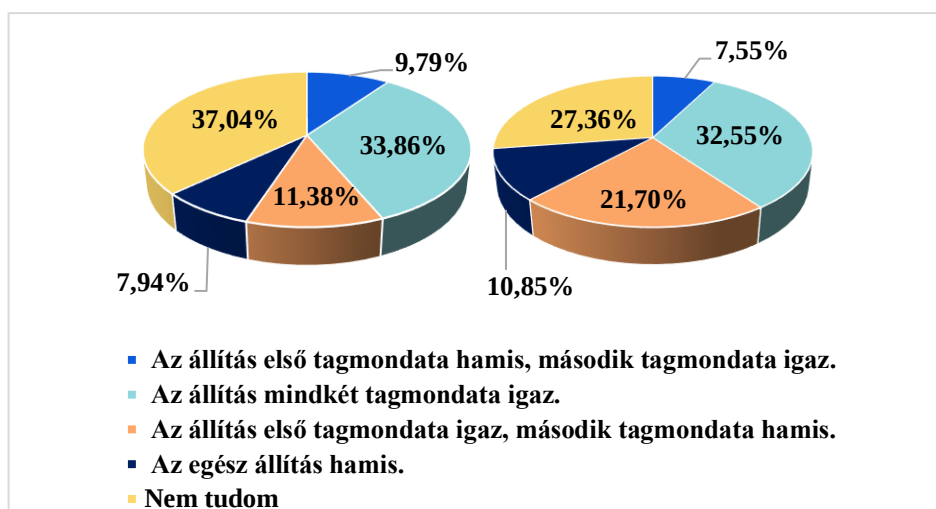
Mivel a tanári kérdőívekre a 6 intézmény helyett csak 4-ből érkezett kitöltés, így nem reprezentatív módon, de kijelenthető, hogy az idei Pénz7-partner középiskolákban javarészt érintették és fel is dolgozták a Pénz7 szervezői által, az idei évre kijelölt témakört, különös tekintettel a Szent Orsolya Gimnáziumra, ahol mind az iskola tanárai, mind a külsős előadók kivették részüket a fiatalok pénzügyi neveléséből.

Összességében elmondható, hogy a felmérésben részt vett soproni középiskolás diákok pénzügyi ismereteire és tudására nagymértékben nem gyakoroltak hatást a Pénz7 keretében megrendezett programok, tanórák, előadások. A témahét során valószínűsíthetően felmerült – a segéd-tananyagok és előző évek tanóra-tervei alapján összeállított és a kérdőívekbe emelt – kérdéskörökben markáns fejlődés nem látszik, pénzügyi ismereteik az adott témakörben átlagosan 5-10%-kal (pl.: 1., 2. és 5. kérdés⁴⁰) ugyan nőttek, de a többi kérdés megválaszolása a Pénz7 utáni hétben nem ment könnyebben a tanulónak, és volt olyan témakör, melyben rosszabb teljesítményt értek el (pl.: 7., 8-10. kérdés⁴¹), mint a Pénz7 előtt.

A kutatás során arra is kíváncsi voltam, hogy alapvetően milyen a középiskolások pénzügyi kultúra-szintje, illetve, hogy esetleg a Pénz7 hatással van-e erre. Véleményem szerint nem csupán a gazdasági élet egy kiragadott szeletének megmutatása és az abban való helytállás megtanítása a fontos, hanem a pénzügyi alapkultúra megszerzése, mely nélkül az előbbi törekvés sokkal kevesebb értő fülre talál. A pénzügyi ismereteket, tudást, tudatosságot, attitűdöt, egyszóval kultúrát vizsgáló kérdéssor első állítása az következő volt: **Magyarországon jelenleg kétszintű bankrendszer van, ez azt jelenti, hogy az első szinten a jegybank, a második szinten a kereskedelmi bankok állnak.** A középiskolások átlagban 1/3-a tudta a helyes választ, vagyis, hogy az állítás mindkét tagmondata igaz. Arányuk nem növekedett a rendezvényen való részvétel után, azonban a bizonytalanok aránya csökkent, de sajnos nem a helyesen válaszolók javára.

⁴⁰ 1. Kamatos kamatszámítás, 2. Megtakarítás-befektetés igaz-hamis, 5. Kamat és hozam közti különbség

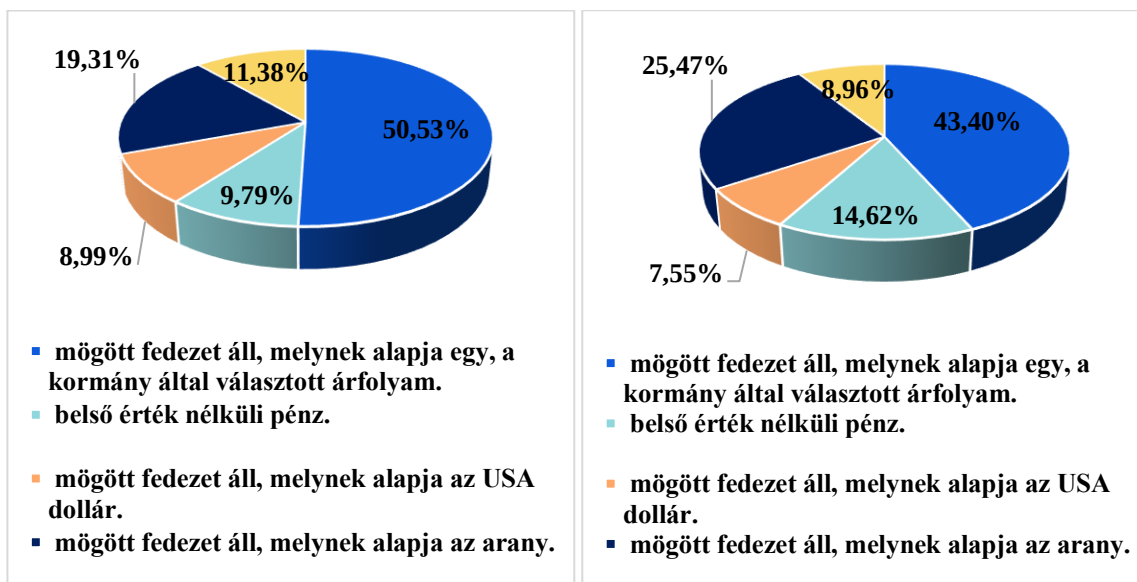
⁴¹ 7. Mi nem igaz az EBKM-re? 8-10. Pénzügyi tervezés (fogalma, esetei, elemei)

15. ábra: A magyar bankrendszer definiálása (*Pénz7 előtt és után*)

Forrás: Saját szerkesztés

A második kérdés a mai modern pénz mivoltára kérdezett rá. Érdekes, hogy ugyanezt a kérdést egy tavalyi kutatásomban (Prégler, 2021) is feltettem, akkor az elsőéves egyetemistáknak, és sajnos akkor is nagyon rossz eredményt értek el a kitöltők, akárcsak most: a helyesen válaszolók aránya első körben 9,79% volt, mely végül felemelkedett 14,62%-ra. Az eredmény még elkészerítőbb, ha rápillantunk a többi opcióra érkezett válasz-arányokra:

16/a ábra: A mai modern pénz fogalmának meghatározása (*Pénz7 előtt*)

Forrás: Saját szerkesztés

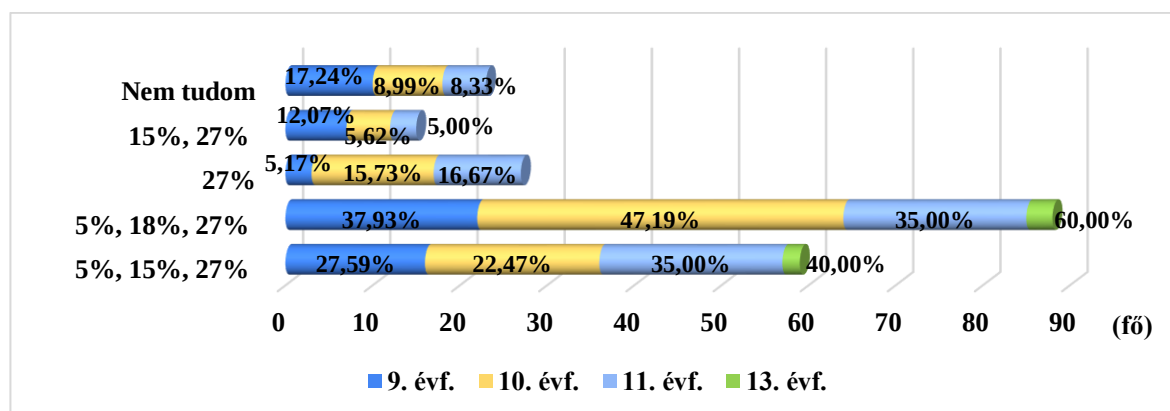
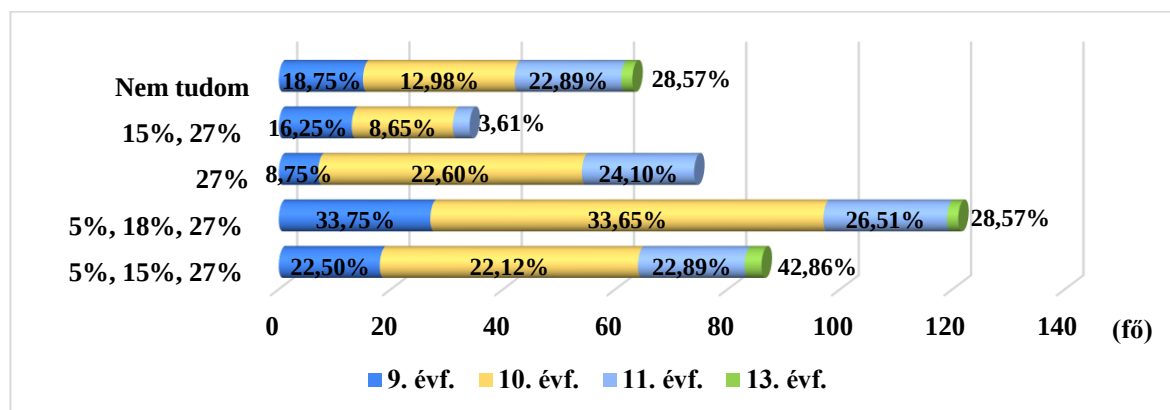
16/b ábra: A mai modern pénz fogalmának meghatározása (*Pénz7 után*)

Forrás: Saját szerkesztés

A legtöbb válasz (50,53% majd 43,40%) mindkét felmérés alkalmával arra a válaszlehetőségre jött, hogy a pénz mögött egy, a kormány által választott árfolyam van,

mint fedezet. A második legnépszerűbb opció az aranyfedezettel rendelkező pénz volt, válasz-aránya 19,31%-ról **25,47%-ra nőtt** a második körös kérdőívben.

A következő téma, melyet felhoztam a kutatás második felében: az áfamértékek. A diákoknak el kellett dönteniük, hogy mely áfamértékek érvényesek ma Magyarországon. A helyes válaszok aránya növekvő tendenciát mutat (+9,5%pont), azonban ez még mindig csak **41,51%-os** arányt jelent, vagyis a megkérdezettek több, mint fele rossz választ adott erre a mindennapokban is fontos és mindig előkerülő elemre. A legtöbben valószínűleg az szja 15%-os mértékével keverik az áfa azon típusát, mely 18%-os mértékű. A javuló tendenciát az évfolyamok válaszainak összehasonlításával szeretném bemutatni, melyből kitűnik, hogy a 9. évfolyam tanulói által adott válaszok csekély, azonban a 10-13. évfolyam diákjainak válaszai markáns eredményjavulást okoznak. Ennek okát nem tudom meghatározni, miként a Pénz7 kitűzött témájába nem illik az adózási ismeretek; azonban a diákok önszorgalomból, kíváncsiságból utánanézhettek a válasznak, esetleg segítséget kértek (mely utóbbi jelenség egyébként alapvetően megfigyelhető lehet, ha kiélezzük rá elemzési szempontjainkat). A sávdiaagramról jól leolvashatóak a helyes válasznál megjelenő, magasabb arányszámok a második körös kérdőív adatait leíró ábrán:

**17/a és 17/b ábra: Áfamértékek meghatározása évfolyamok szerint
(Pénz7 előtt és után)**

Forrás: Saját szerkesztés

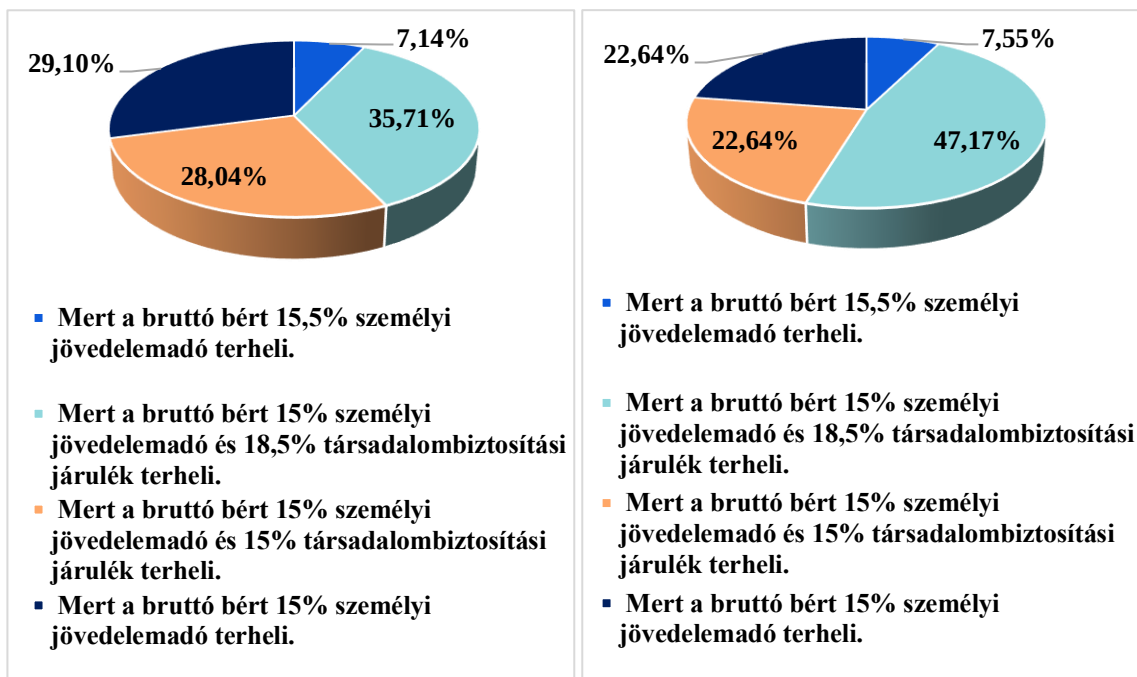
A negyedik pénzügyi kultúra-kérdés az infláció jelentésére kérdezett rá. Kisebb mértékű növekedés (+1,22%pont) mellett a megkérdezett középiskolások csupán **55,19%**-a tudta a második felmérés során, mit is jelent az infláció. A megadott válaszlehetőségek közül:

- *tartós, egy termék esetében jelentkező árszínvonal-csökkenés*
- *tartós, több termék esetében jelentkező árszínvonal-emelkedés*
- *rövid ideig fennálló, több termék esetében jelentkező árszínvonal-csökkenés*
- *rövid ideig fennálló, egy termék esetében jelentkező árszínvonal-emelkedés*
- *nem tudom*

a második legnépszerűbb (13-20%-os válasz-aránnyal) a tartós, egy termék esetében jelentkező árszínvonal-csökkenés volt, mely tulajdonképpen szöges ellentéte a valódi definíciónak. Úgy gondolom, hogy főként a megtakarítások, pénzügyi tervezés témakörben elengedhetetlen lenne, hogy a fiatalok megismerkedjenek az inflációval, annak jelentésével, mechanizmusával és a kiküszöbölésére vagy enyhítésére tett esetleges intézkedésekkel.

A felmérés során rákérdeztem arra, *ki Magyarország pénzügyminisztere 2022-ben*. A középiskolások nagy arányban (**54,50%; 62,74%**) tudták a helyes választ, mindemellett mind a nők és férfiak, mind a négy vizsgált évfolyam tagjai jobb eredményt értek el másodjára. Úgy gondolom ennek egyik oka lehet, hogy Varga Mihály a Pénz7 rendezvény-sorozat megkezdésekor köszöntőt szokott intézni a diákokhoz és a pedagógusokhoz, valamint, mint pénzügyminiszter – az egyik szervező intézmény vezetője – előadásokat is szokott tartani a Pénz7 keretében. Így a diákok sokkal könnyebben felismerhetik és megismerhetik az ország pénzügyminiszterét.

A következő kérdés a munkavállalói járulékok összetételére és mértékére kérdezett rá. A kérdés (*Egy főkönyvelő bruttó munkabére 650 000 Ft, azonban nem ezt az összeget kapja meg nettóban bérfizetéskor. Miért?*) megfogalmazásával céлом volt az is, hogy felhívjam a figyelmet a bruttó és nettó fogalmakra, valamint, hogy rávilágítsak: a két összeg nem ugyanazt jelenti. A jó választ első körben a megkérdezettek kicsivel több, mint **1/3-a** tudta, ez a második körös felmérésben **47,17%-ra** nőtt:

18/a ábra: A munkabér munkavállalói terheinek ismerete (Pénz7 előtt)

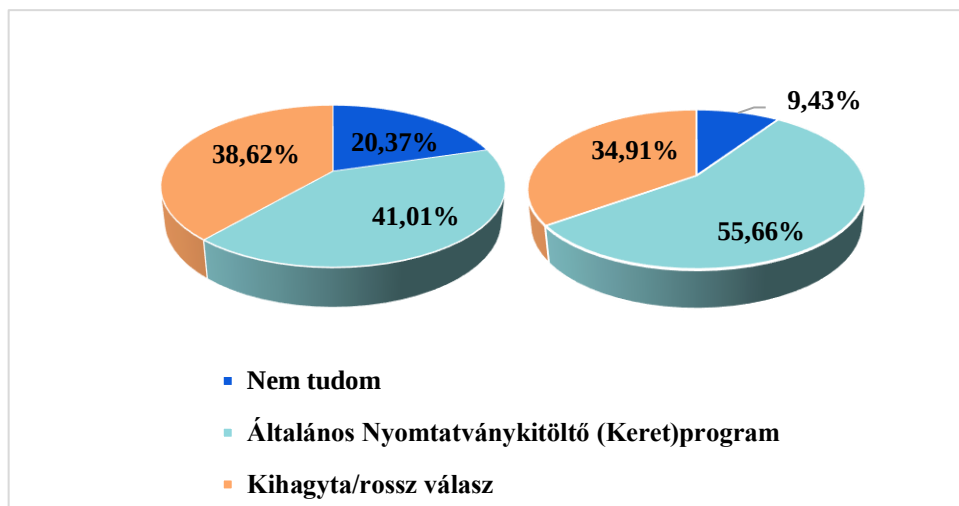
Forrás: Saját szerkesztés

18/b ábra: A munkabér munkavállalói terheinek ismerete (Pénz7 után)

Forrás: Saját szerkesztés

Az 50%-ot el nem érő helyes válaszok aránya nagyon rossz képet fest le a jövőt tekintve, hiszen, ha a jövőbeni munkavállaló nem ismeri például a munkavállalói és munkáltatói járulékokat, vagy talán a bruttó és nettó közti különbséget, hatalmas hátránnyal indul a munkaerőpiacon. Úgy gondolom, erről a témáról mindenkor érdemes és fontos beszélni, illetve ismereteket, információkat, tudást megosztani.

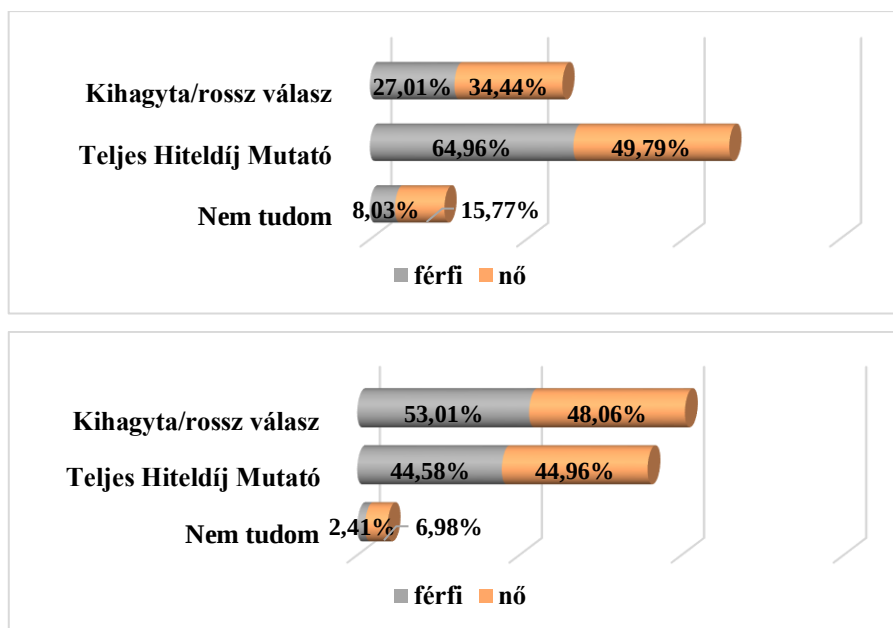
A pénzügyi műveltség felméréséhez készítettem egy 5 elemből álló, szabadszavas részt a kérdőívben belül, mely a következő mozaikszavak, rövidítések kiírását várta el a diákoktól: MNB, NAV, áfa, ÁNYK, THM. Összességében elmondható, hogy a diákok minimum 75-80%-a tisztában van az MNB, a NAV és az áfa jelentésével, a helyes választ adók aránya pedig rendre nőtt a második körös felméréskor. Az ÁNYK és a THM azonosítása azonban nehezebb feladat volt a tanulóknak. Az Általános Nyomtatványkitöltő (Kerret)program választ először a megkérdezettek 41,01%-a, majd 55,56%-a írta be. A bizonytalanok („Nem tudom”) aránya ennél is markánsabb, 10,94%pontos változást mutatott, szerencsére negatív irányban.

19. ábra: ÁNYK definiálása (*Pénz7 előtt és után*)

Forrás: Saját szerkesztés

Érdekes, hogy a teljes hiteldíj mutató meghatározása az előzetes kérdőív kitöltésekor könnyebb feladatnak bizonyult, hiszen a helyes válaszok aránya 55,29% volt, a második kitöltés azonban csak 44,81%-ot mutatott, vagyis – elméleti síkon – akik eddig tudták mi az a THM, újbóli rákérdezéskor már nem tudták. Ennek okát biztosan nem tudom meghatározni, azonban vélhetően itt is megmutatkoznak a papír alapú és online felmérés sajátosságai (csalás, segítségkérés, válasz kihagyása), illetve maga a szabadszöveges válaszadás lehetőségének biztosítása, mely megenged a válaszadónak *bármilyen* választ elküldeni. A THM meghatározásánál egyébként a férfiak eredményének romlása és a kihagyott/rossz válaszok arányának emelkedése mutatkozik meg leginkább:

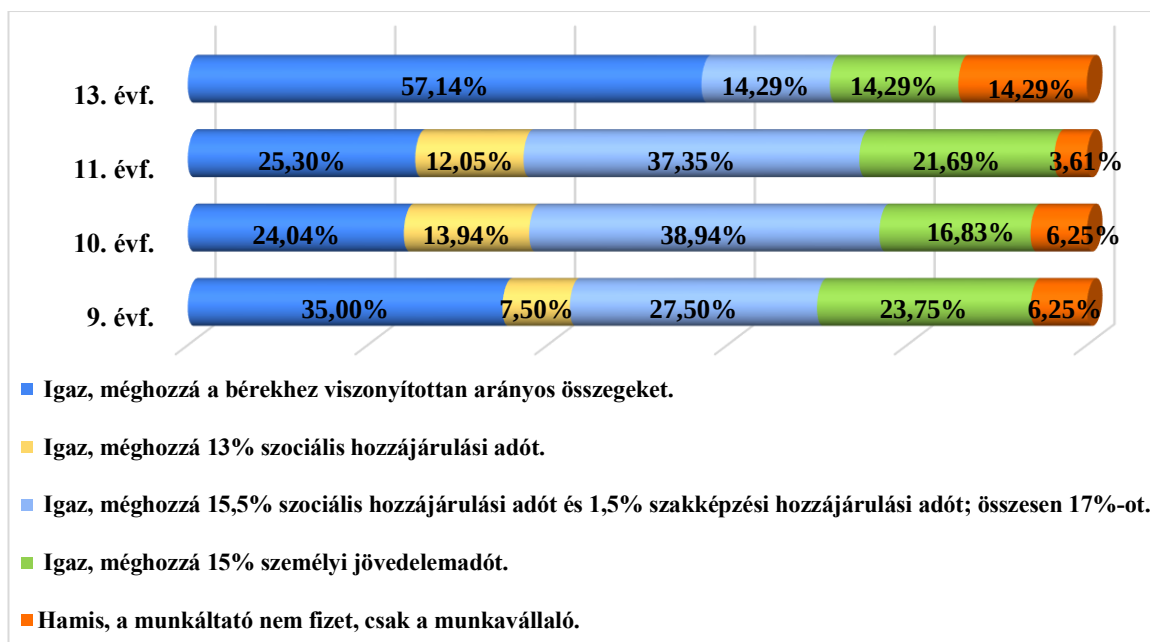

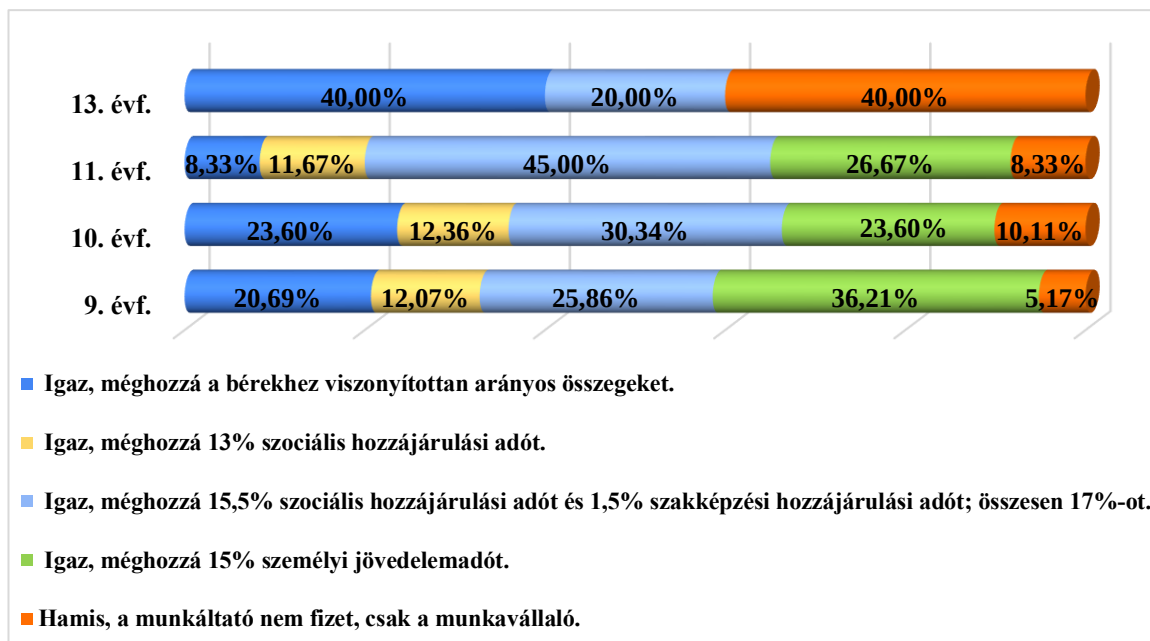
20/a és 20/b ábra: THM meghatározása nemek szerint (*Pénz7 előtt és után*)

Forrás: Saját szerkesztés

Megkérdeztem a középiskolás diákokat, mit gondolnak arról, **hogy a befektetett pénzünkre kapott kamat után kamatadót kell fizetni**. A megadott állítások közül kettő egyidejű megadásával tudta jelezni a diák, hogy egyrészt ismeri ezt az eljárást és tudja, hogy a kamatadó mértéke 2022-ben 15%; valamint, hogy tisztában az azzal, hogy léteznek olyan befektetési termékek, amelyek kamatadó-mentesek lehetnek. A tanulók 21,16%, majd 21,23%-a jelölte meg ezen két kombinációt, ezáltal pedig a jó választ. Ez az arány elég alacsony, azonban mégis a legmagasabb az összes többi megadott kombináció között. Sajnos átlagban 6,20%-os arányú volt a teljesen értelmetlen kombinációk jelölése, melyek főként a két ellentétes kijelentés (igaz és hamis együtt) összekapcsolását jelentette.

Utolsó előtti kérdésként rákérdeztem a munkáltató által fizetendő járulékokra is, melyekről a középiskolás diákoknak fogalma sincs. Mindkét felmérés során tulajdonképpen azonos, **12%-ot meg nem haladó** arányban adtak jó választ (**Igaz, méghozzá 13% szociális hozzájárulási adót.**), a legtöbben a 15,5%+1,5% kombinációját jelölték, mely régi információnak számít, így a birtokukban lévő tudás nem aktuális. Ezen válaszlehetőség jelölésének aránya összességében 35,71%, majd 33,02% volt. A kérdés sikertelenségét az évfolyamok szerinti bontásban megjelenített válaszarányokkal szeretném szemléltetni, és egyben megjegyezni, hogy ezen információ birtoklása is fontos tényező lehet a gazdasági életben, vagy csupán a pénzügyi műveltség kialakításában.

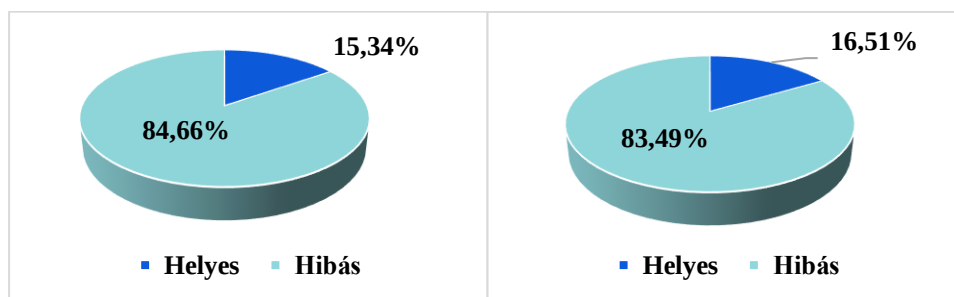

**21/a és 21/b ábra: Munkáltatói járulékok ismerete
évfolyamok szerint (*Pénz7 előtt és után*)**

Forrás: Saját szerkesztés

A pénzügyi ismereteket és tudást felmérő kérdőív utolsó pontja egy készpénzátutalási megbízás – hétköznapi nevén sárga csekk – kitöltése volt. Fontos megjegyezni, hogy – 4.2 pontban is részletezett okok miatt – az online és papír alapú kérdőív utolsó feladatának *megoldási folyamata eltérő*, értékelése azonban ugyanazon szempontrendszer alapján történt. Online (Google kérdőív) 4 kitöltött csekk közül kellett kiválasztani a megfelelőt, papír alapon egy üres csekket kellett kitölteni. Természetesen a kész, kitöltött megbízások közül történő választás egyszerűbbnek tűnik, ez azonban nem mutatkozik meg a középiskolások által elért eredményekben:

22. ábra: A „sárga csekket” helyesen kitöltők aránya (*Pénz7 előtt és után*)

Forrás: Saját szerkesztés

Ahogy említettem, a platform különbözősége miatt a feladat elvégzésének nehézségi foka is eltérő lehet. Emiatt megvizsgáltam, hogy az első és a második körben a platform hogyan befolyásolta a jól kitöltött csekkek számát. Az előzetes felméréskor a jól kitöltött csekkek aránya 86,21% - 13,79% az online platformon részt vevők javára. Ez az arány a

második körben sem változott nagymértékben, 80,00% - 20,00% lett a végeredmény. Mindennek ellenére kijelnehető, hogy a felmérésben részt vett, soproni középiskolás diákok nem tudnak csekken kitölteni. A digitalizáció és modernizáció világában valóban nem létszükséglet az ilyesfajta ismeretek birtoklása, véleményem szerint azonban sosem szabad lebecsülni egy ilyen tudás értékét. Az ismeretre bármikor szükség lehet, akár papír, akár online platformon, a pénzügyi műveltséget pedig csak erősíti a minél szélesebb látókör és ismerethalmaz.

5.2. HIPOTÉZISEK ÉRTÉKELÉSE

H1. A soproni Pénz7 programjai hozzájárulnak az aktuális évben kitűzött témában a középiskolások tudásának, ismereteinek bővítéséhez és növeléséhez.

A hipotézis felállítása előtt már megfogalmazódott bennem az egyértelmű kérdés – mely a kutatás elkészítésére is sarkallt – hogy tulajdonképpen mekkora hatékonysági fokkal jellemezhető a soproni Pénz7? A kérdés megválaszolását a kérdőívek felépítése és azok szétosztásának módszere tette lehetővé, vagyis az, hogy készült felmérés a fiatalok pénzügyi tudásáról a Pénz7 előtt, illetve azután is. Így lehetőségem volt számadatokkal felmérni a különbséget a helyes válaszok arányában: A kérdőív I. részében található, a Pénz7 témaköréhez igazodó kérdések helyes válaszainak arányát vizsgáltam, az előzetes és a második körös felmérés eredményeit összehasonlítva. A sokaság elemszáma miatt döntöttem úgy, hogy *a 10%pontos növekedés a jó válaszok arányában már említésre és elemzésre méltó tudásbeli javulást feltételezhet*, így amely kérdésnél a második körös eredmény 10%ponttal magasabb, abban a témakörben az idei Pénz7 programjai megfelelő hatást gyakoroltak a középiskolásokra, és mindemellett hozzájárultak a pénzügyi ismeretek bővüléséhez.

Az alábbi táblázat mutatja, hogy a 10 kérdés (témakör) közül csak 2 sikerült jobban a diákoknak a második felmérés alkalmával: a kamatos kamatszámításnál 18,51%pontos, a kamat és hozam közti különbség megfogalmazásánál 10,20%pontos növekedés látszik. Sajnos a többi kérdés vagy hasonlóan sikerült, mint a Pénz7 előtt, vagy meglepő módon sokkal rosszabbul (pl.: megtakarítás és pénzügyi terv definiálása)

3. táblázat: A H1 hipotézis értékelésének alátámasztása

Témakörök	Hozzájárult a témakörben való fejlődéshez?	Különbség a II. és I. felmérés között
Kamatos kamatszámítás	IGEN	18,51%
Megtakarítás vs. befektetés	NEM	7,24%
Megtakarítás definiálása	NEM	-5,52%
Spórolás definiálása	NEM	2,89%
Öngondoskodás definiálása	NEM	-3,43%
Megtakarítási formák ismerete	NEM	-0,38%
Kamat vs. hozam	IGEN	10,20%
EBKM definiálása	NEM	0,77%
EBKM jellemzői	NEM	-0,24%
Pénzügyi terv definiálása	NEM	-16,03%
Pénzügyi terv készítésének esetei	NEM	-1,82%
Pénzügyi terv elemei	NEM	1,89%

Forrás: Az I. és II. kérdőív adatai alapján saját szerkesztés

A H1 hipotézist az IGEN kategóriába sorolható eredmények csekély száma miatt el kell utasítanom, hiszen a soproni Pénz7 programjai csak egyes témákban járulnak hozzá a középiskolások tudásának, ismereteinek bővítéséhez. Összességében tekintve a Pénz7 utáni pénzügyi ismereteik minősége és mennyisége nem tükrözi azt, hogy részt vettek az eseményen.

H2. A soproni Pénz7 hozzájárul az általános pénzügyi kultúra fejlesztéséhez.

A kutatási célok megfogalmazásakor már említettem, hogy céloom nemcsak a Pénz7 önmagához viszonyított hatékonyságának felmérése, hanem az is, hogy képet kapjak arról, hogy a programsorozat hozzájárul-e a középiskolás fiatalok általános pénzügyi kultúrájához és lehetőséget ad-e a pénzügyi alpműveltség alapjainak megteremtésére. Miként a szervezők célja a pénzügyi kultúra szintjének növelése, úgy gondolom, hogy a mindennapokban fontos témákat, tényeket, változásokat minden évben meg kell ismerniük a tanulóknak (nemcsak akkor, amikor az adott évben a témahét éppen közrefogja azokat). A statisztikai számításom módszere a H1 hipotézis vizsgálatánál használt módszerrel megegyező volt, csupán nem a kérdőív I., hanem a II. részének kérdéseit vettem górcső alá.

Az általános pénzügyi ismeretek és alpműveltség szintjének fejlődéséhez idén a Pénz7 kis mértékben és csak egyes témaköröket érintve, de hozzájárult. Ahogyan a lenti táblázatból kiolvasható, egyértelmű 10%pontos, vagy afeletti növekedést mutatott 3 kérdés helyes válaszainak aránya is, illetve majdnem 10%ponttal (9,50% és 9,89%pont) nagyobb volt további 2 kérdés jóválasz-aránya. Ebben a kategóriában csupán 1 kérdés (Minek a rövidítése a THM?) eredménye lett rosszabb a Pénz7 után.

4. táblázat: A H2 hipotézis értékelésének alátámasztása

Témakörök	Hozzájárult a témakörben való fejlődéshez?	Különbség II-I. között
Magyar bankrendszer	NEM	-1,31%
Mai modern pénz	NEM	4,83%
Áfamértékek	NEM(?)	9,50%
Infláció definiálása	NEM	1,22%
Magyarország pénzügyminisztere	NEM	8,24%
Munkavállalói járulékok	IGEN	11,46%
Rövidítések jelentése: MNB	NEM(?)	9,89%
Rövidítések jelentése: NAV	IGEN	9,99%
Rövidítések jelentése: áfa	NEM	5,36%
Rövidítések jelentése: ÁNYK	IGEN	14,65%
Rövidítések jelentése: THM	NEM	-10,48%
Kamatadó mértéke, fizetésének esetei	NEM	0,07%
Munkáltatói járulékok	NEM	-0,11%
Csekk-kitöltés	NEM	1,17%

Forrás: Az I. és II. kérdőív adatai alapján saját szerkesztés

A H2 hipotézist a statisztikai számításoknak megfelelően elutasítom. Ugyan 3 kérdésnél sikerült elérni az általam kitételként megfogalmazott minimum 10%pontos jó válasz-arány növekedést, összességében azonban látszik, hogy egyes témaköröknél a diákok tudása szignifikánsan nem változott vagy inkább csökkent. Emiatt nem jelenthető ki teljes bizonyossággal, hogy a Pénz7 általában mindenképpen hozzájárul az általános pénzügyi kultúra fejlődéséhez.

H3. A soproni Pénz7 gyakorlatban is használható tudást/ismereteket ad át.

A H3 hipotézis által megfogalmazott elvárás, hogy a Pénz7 segít a középiskolás tanulóknak olyan pénzügyi ismereteket szerezni, melyeket nemcsak elméletben, de gyakorlatban is megőriznek és hasznosítani tudnak. Az értékelésnél 6, a Pénz7 idei témakörével kapcsolatos kérdésre és 6 pénzügyi kultúrával foglalkozó kérdésre érkezett helyes válaszok számát figyeltem meg; azokat, amelyekre vonatkozó pénzügyi ismeret a gyakorlatban hasznos lehet és segítséget nyújthat a diákoknak. Összességében 2-2 kérdésnél mutatkozott meg a min. 10%pontos emelkedés, amely így azt jelzi, hogy a Pénz7 után a tanulók 1/3-a tudott jobb eredményt elérni a vizsgált kérdéseknél. A H3 hipotézis vizsgálatakor készített elemzések eredményét az alábbi táblázat foglalja össze:

5. táblázat: A H3 hipotézis értékelésének alátámasztása

Témakörök	Hasznosítható, gyakorlati tudást ad át?	Témakörök	Hasznosítható, gyakorlati tudást ad át?
Kamatos kamatszámítás	IGEN	Áfamértékek	<i>NEM</i>
Megtakarítás vs. befektetés	<i>NEM</i>	Munkavállalói járulékok	IGEN
Megtakarítás definiálása	<i>NEM</i>	Rövidítések jelentése: ÁNYK	IGEN
Kamat vs. hozam	IGEN	Rövidítések jelentése: THM	<i>NEM</i>
EBKM definiálása	<i>NEM</i>	Munkáltatói járulékok	<i>NEM</i>
Pénzügyi terv definiálása	<i>NEM</i>	Csekk-kitöltés	<i>NEM</i>

Forrás: Az I. és II. kérdőív adatai alapján saját szerkesztés

A H3 hipotézist a statisztikai számítások alapján részben elfogadom, vagyis a Pénz7 programjai kis mértékben, de átadnak bizonyos gyakorlatban is hasznosítható elméleti tudást. Fontos kijelenteni, hogy a fent megjelenített cellák az általam, a gyakorlatban fontosnak, hasznosnak és hasznosíthatónak tartott ismereteket mutatják be, melyek más szemszögéből nem feltétlenül jelentenek fontos és hasznos tudást. Én magam úgy gondolom, hogy a középiskolás diákok számára a fent felsorolt ismeretek birtoklása csak még tudatosabb és magabiztosabb felnőttet farag belőlük, és ezen ismeretek egy részét máris sikerült a Pénz7 keretében elsajátítani. A rendezvényen megismert tudásanyag valós gyakorlati alkalmazását sajnos a jelen kérdőíves megkérdezés során nem tudtam felmérni.

H4. A nem ismerv hatással van az előzetes és a második körös kitöltésen elért eredményre.

Kíváncsi voltam, vajon a nem ismerv befolyással van-e arra, hogy a középiskolás diákok milyen eredményt érnek el a kérdőív I. részében lévő (Pénz7-hez kapcsolódó) kérdések megválaszolásánál. A tanulók által adott jó válasz 1 pontot jelentett, az így kialakult összpontszámokat pedig besoroltam az alábbi kategóriák valamelyikébe:

6. táblázat: A teljesítményértékelés alapja

Összpontszám	Eredménypont	Teljesítmény
1	1	nagyon rossz
2		
3	2	rossz
4		
5	3	közepes
6		
7	4	jó
8		
9	5	nagyon jó
10		

Forrás: Saját szerkesztés

A fent bemutatott értékelési mód mindhárom hipotézis vizsgálatánál használatos.

A függetlenségvizsgálat (5%-os szignifikancia-szinten) nem mutatott összefüggést a két ismerv között, sem az előzetes, sem a második körös kitöltés alkalmával. Így tehát az, hogy a kitöltő férfi vagy nő volt, nem befolyásolta teljesítményét. A H4 hipotézis így elutasításra került.

H5. Az évfolyam hatással van az előzetes és a második körös kitöltésen elért eredményre.

Megvizsgáltam, a középiskolások évfolyama hatást gyakorol-e az elért eredményükre. A függetlenségvizsgálat (előbbihez hasonló szignifikancia-szinten) az előzetes felméről nem, azonban a második körös kitöltésnél mutatott összefüggést a két vizsgált ismerv között. Az asszociációs együttható (Csuprov és Cramer) 0,34; közepesen gyenge kapcsolatot jelez. Ez azt jelenti tehát, hogy a H5 hipotézist részben elfogadom, hiszen annak második állítása igazolódott.

H6. A kitöltési platform hatással van az előzetes és a második körös kitöltésen elért eredményre.

Végül számításokat végeztem arra vonatkozóan is, hogy az, hogy a diákok online platformon vagy papír alapon töltötték-e ki a tesztek, befolyásolta-e az eredményt. Meglepetésemre a függetlenségvizsgálat nem mutatott összefüggést, tehát ez a tényező nem volt mérvadó a tudásteszen. A H6 hipotézist elutasítom.

6. ÖSSZEGZÉS ÉS JAVASLATTÉTEL

Szekunder kutatásom során sikerült rávilágítani a magyar középiskolások pénzügyi kultúra-szintjére, mely sajnos nagyon alacsony szinten mozog, és melyet számos külső, belső és társadalmi tényező befolyásol. Rengeteg kutató fogalmaz úgy számadatokra és statisztikai számításokra alapozott eredményeik, saját tapasztalataik alapján, hogy a fiatal generációk pénzügyi ismeretei közepes, olykor kielégítő szinten vannak, azonban az ismeretek gyakorlatba történő átültetése, azok gyakorlati alkalmazása kudarcba fullad. Ennek okát keresve rátalálhatunk például a legkevésbé sem gyakorlatorientált oktatásra, vagy akár a negatív befolyással rendelkező, rossz szülői-családi mintára. A szakirodalmak rendre kifejezik aggodalmukat a jövő generációját illetően, illetve bizodalmukat, melyet az újfajta, gyakorlatorientált oktatási formákba, programokba fektetnek.

Primer kutatásomban a Pénz7 pénzügyi és vállalkozói edukációs rendezvénysorozat hatékonyságát vizsgáltam a soproni középiskolások körében. A felmérés keretében kétkörös kérdőíves megkérdezést végeztem azon hat soproni középiskola tanulói között, amelyek idén (is) csatlakoztak a Pénz7 kezdeményezéshez. Emellett, az általam összeállított tanári kérdőív segítségével részletes információkat kaptam az idén, a soproni középiskolában megrendezett Pénz7 körülményeiről (pl.: érintett napok száma, előadók, feldolgozott témakörök, tanári vélemények). A felmérés során összességében több, mint 200 középiskolás diák válaszát elemeztem és vontam le következtetéseket.

A kérdőív első részében található kérdésekre a diákok teljes átlagban 50%-os teljesítményt értek el, vagyis a Pénz7 előtt minden második tanuló rossz választ adott a megjelölt pénzügyi kérdésekre. A Pénz7 idei témájához igazodva olyan kérdéseket tettem fel, melyek például a kamatos kamatszámítással, a megtakarítás és befektetés fogalmával, a kamat és a hozam mibenlétével vagy a pénzügyi tervezéssel kapcsolatban kerültek megfogalmazásra. A beérkezett válaszok kiértékelése után kijelenthető, hogy – igazodva a szakirodalmakban olvasható igazsághoz – a középiskolás diákok pénzügyi ismeretei valóban közepes, néhol kielégítő szinten mozognak. Sajnos azonban a rendezvény nem gyakorolt markáns hatást ismereteik, tudásuk fejlesztésére – derült ki a második körös kérdőív válaszáinak elemzéséből. Vannak egyes kiemelt témák, melyekben mutatkozik kis mértékű javuló tendencia a Pénz7-en való részvétel után (pl.: kamatos kamatszámítás, a kamat és a hozam közti különbség meghatározása, különbségtétel a megtakarítások és a befektetések között), azonban sajnos a pozitív befolyás csekély és nem érinti az összes, a rendezvényen

valószínűleg előfordult témát (pl: pénzügyi terv definiálása és elemeinek felsorolása, a megtakarítás és az öngondoskodás fogalmának meghatározása).

A kérdőív második részében a pénzügyi alapképzettséghez tartozó információkra kérdeztem rá azzal a céllal, hogy egyrészt felmérjem a középiskolás tanulók pénzügyi tudását, másrészt, hogy megállapíthassam, a Pénz7 gyakorolt-e pozitív hatást ezen meglévő ismeretekre. A diákok többsége jól boldogult a mindennapi életben is használt pl.: intézmények névrövidítéseivel (pl.: MNB, NAV), illetve Magyarország pénzügyminiszterének megnevezésével, valamint az infláció definiálásával. Azonban sajnos nem tudták a két-szintű bankrendszer fogalmát, a mai modern pénz mibenlétét, nem ismerték a munkáltatói járulékokat, illetve a „sárga csekk” helyes kitöltését sem. Ugyan a Pénz7 kihirdetett témahetén – elvileg – nem került elő, azonban javuló tendencia látható a diákok pénzügyi ismereteit illetően az alábbi témakörökben: munkabér munkavállalói terhei, áfamértékek, ÁNYK.

Primer kutatásom végén arra a következtetésre jutottam, hogy a soproni Pénz7 nem gyakorol számottevő pozitív hatást sem az általa meghirdetett témahetén leadott tananyagok, programok, tanórán kívüli események, előadások által a középiskolások pénzügyi ismereteire; sem az általános pénzügyi műveltségre. A rendezvényen részt vett tanulók csupán egy kis részénél tapasztalható minimális tudásbeli különbség. A tanári kérdőívre érkezett válaszok alapján elmondható, hogy az oktatók személyes véleménye szerint a tanulók aktivitása és érdeklődése az idei Pénz7 programjain, tanóráin egy 1-től 5-ig terjedő skálán átlagosan 4-es, vagyis kimondottan lelkesek a diákok; azonban a tanári kérdéssor a Pénz7 hatékonyságát saját tapasztalatok alapján értékelő részére az oktatók átlagosan 3,5 pontot adtak, tehát közepes hatékonyságúnak értékelik a Pénz7 pénzügyi ismeretekhez való hozzájárulását. Mindezt a diákok által kitöltött kérdőívek válaszainak kiértékelése is alátámasztja.

Ennek ellenére a Pénz7 elvitathatatlan eredményekkel rendelkezik, mint például: segítséget nyújt(hat) a fiataloknak az iskolaválasztásban és/vagy a pályaeorientációban; felhívja a figyelmet a szükséges pénzügyi ismeretekre, változásokra; felkelti az érdeklődést a pénzügyi és vállalkozói témákkal kapcsolatban, ezzel bátorítva azon diákokat, akiknek eddig nem volt lehetőségük közelebbről megismerkedni a pénzügyi, vállalkozói világgal.

Mindemellett azonban fontos megjegyezni, hogy a középiskolás diákoknak folyamatos és stabil pénzügyi oktatásra lenne szüksége, mely nem merülhet ki egy kevésbé hatékony, öt napos program keretében. Ennek érdekében javasolt lehet a Pénz7 típusú pénzügyi edukációs programok tematikájának és módszerének átgondolása/megújítása, vala-

mint számának növelése; emellett pedig a Nemzeti Alaptanterv általános kerettantervének minimális módosítása a tekintetben, hogy a 2012. évtől hatályos heti öt kötelező testnevelés óra⁴² bevezetéséhez hasonlóan a pénzügyi oktatás fontosságát hangsúlyozva beépítésre kerüljön a kötelező pénzügy/közgazdaságtan tanóra, óraszámemelés elkerülése mellett, esetleges óráátcsoportosítás segítségével. Ez megoldást jelenthetne azon pénzügyi készségek, ismeretek elsajátítására, melyek elengedhetetlenek a felelősségteljes és hatékony pénzügyi fellépés és döntéshozatal szempontjából, és amelyek kialakulását a szabad óra-keret felhasználásával be-, illetve esetenként be sem épített pénzügyi órák nem hatékonyan vagy nem megfelelő szintű hatékonysággal segítenek elő. Természetesen nem elhanyagolható szempont a gyakorlatorientált oktatás sem, hiszen pusztán elméleti tudásanyag átadásával nem érhető el markáns fejlődés, ahogyan ezt számos kutatás és szakirodalom bizonyítja.

⁴² 2011. évi CXCV. törvény a nemzeti köznevelésről, 27. § (11-13)

IRODALOMJEGYZÉK

Szakirodalom

- BÉRES D. – HUZDIK K. – KOVÁCS P. – SÁPI Á. – NÉMETH E. (2013): Felmérés a felsőoktatásban tanuló fiatalok pénzügyi kultúrájáról. Kutatási Jelentés
- BÉRES D. – HUZDIK K. (2012): A pénzügyi kultúra megjelenése makrogazdasági szinten. Pénzügyi Szemle
- BONCZ I. (2015): Kutatásmódszertani alapismeretek. Pécsi Tudományegyetem Egészségtudományi Kar, Pécs
- BREITBACH, E. – WALSTAD, W. B. (2016): Financial Literacy and Financial Behavior among Young Adults in the United States. In: Wuttke, E. – Seifried, J. – Schumann S. (eds). Economic Competence and Financial Literacy of Young Adults. Status and Challenges, Verlag Barbara Budrich.
- BUDAI E. (2020): A pénzügyi kultúra rendszerszintű megközelítése. In: Pintér É. (szerk): Tendenciák a pénzügyi tudatosságban. FINTELLIGENCE Pénzügyi Kultúra Központ, Miskolc-Pécs
- BUDAVÁRI-TAKÁCS I. (2011): A tanácsadás szociálpszichológiája. 11. fejezet - Attitűd fogalma, összetevői, funkciói. Szent István Egyetem,
- CSAPÓ B. (2015): A magyar közoktatás problémái az adatok tükrében. Iskolakultúra, 25. évfolyam, 7-8. szám
- DÁVID B. – GULYÁS E. – LAMANDA G. – MIZSÁK M. – SZABADOSNÉ N. Zs. – PÁLINKÓ É. – SZABÓ M. – SZÓRÁDI A. (2007): Személyes pénzügyek. Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, Pénzügyek Tanszék, Budapest
- FEJES J. K. (2020): A pénzügyi tudatosság formálásának lehetőségei a középfokú oktatásban. XIV. Soproni Pénzügyi Napok „Gazdaságvédelem és pénzügyi kiutak” pénzügyi, adózási és számviteli szakmai és tudományos konferencia, Konferenciakötet, Soproni Felsőoktatásért Alapítvány, Sopron
- GAJDOS M. (2021): Pénzügyi fogyasztóvédelem és pénzügyi kultúra. Debreceni Jogi Műhely, XVIII. évfolyam 1-2. szám, Debrecen
- HORNYÁK A. (2013): Pénz, pénz, pénz, avagy a fiatalok pénzügyi kultúrája. Képzés és Gyakorlat, 11. évfolyam 1-4. szám
- HORVÁTH I. (2017): A nemzetközi és hazai pénzügyi, gazdasági oktatás eredményei a kutatások tükrében. A PénzSztár verseny mint a pénzügyi, gazdasági műveltség - fejlesztésének sajátos lehetősége, Új Pedagógia Szemle, 2017/7-8
- HUNG, A. A. – PARKER, A. M. – YOONG, J. K. (2009): Defining and Measuring Financial Literacy. RAND Labor and Population, s.l.
- Huzdik K. – Béres D. – Németh E. (2014): Pénzügyi kultúra versus kockázatvállalás empirikus vizsgálata a felsőoktatásban tanulóknál. FÓKUSZ, Pénzügyi Szemle 2014/4
- JOHN, D. R. – COLE, C. A. (1986): Age Differences in Information Processing: Understanding Deficits in Young and Elderly Consumers. Journal of Consumer Research. Vol. 13.

- JOHN, D. R. –WHITNEY, J. C., JR. (1986): The Development of Consumer Knowledge in Children: A Cognitive Structure Approach. Journal of Consumer Research. Vol. 12.
- JUMP\$TART COALITION (2017): National Standards in K-12 Personal Finance Education. 4th Edition, 2nd printing (Online: https://www.jumpstart.org/wp-content/uploads/2018/01/2017_NationalStandardsBook.pdf, letöltve: 2022.10.27.)
- KASSER, T. – KANNER, A. D. (2004): Psychology and consumer culture. The struggle for a good life in a materialistic world. American Psychological Association
- KOVÁCS I. – MÉSZÁROS A. (2015): Pénzügyi kultúra vizsgálata középiskolás tanulók körében. Százarcú pedagógia, Szent István Egyetem, Gödöllő
- KOVÁCS K. (2005): Divattermékek és divatmárkák, mint a szimbolikus fogyasztás eszközei. Marketing és Menedzsment 200/4-5
- KOVÁCS P. – RÉVÉSZ B. – ORSZÁG G. (2014): A pénzügyi kultúra és attitűd mérése. In: Hetesi E. – Révész B. (szerk.): Marketing megújulás. Marketing Oktatók Klubja 20. konferenciája előadásai. Szegedi Tudományegyetem Gazdaságtudományi Kar, Szeged
- KOVÁCS L. – SÜTŐ Á. (2020): Megjegyzések a pénzügyi kultúra fejlesztéséről. Gazdaság és Pénzügy, 7. évf., 1. sz.
- KOVÁCSNÉ HENYE L. (2019): A pénzügyi kultúra dimenzióinak gazdaságszociológiai vizsgálata. Doktori értekezés, Soproni Egyetem, Sopron
- MNB (2006): A lakosság pénzügyi kultúrájának felmérése. Kvalitatív kutatás a 15-17, illetve a 18-30 évesek körében, Pénzügyi kultúra kutatás, Budapest
- NÉMETH E. – JAKOVÁC K. – MÉSZÁROS A. – KOLLÁR P. – VÁRPALOTAI V. (2016): Pénzügy kultúra fejlesztési programok felmérése. Kutatási jelentés, Állami Számvevőszék
- OECD (2014), PISA 2012 Results: Students and Money: Financial Literacy Skills for the 21st Century (Volume VI), PISA, OECD Publishing
- OECD (2017), PISA 2015 Assessment and Analytical Framework: Science, Reading, Mathematic, Financial Literacy and Collaborative Problem Solving, revised edition, PISA, OECD Publishing, Paris.
- OECD (2017), PISA 2015 Results (Volume IV): Students' Financial Literacy, PISA, OECD Publishing, Paris.
- ORSZÁG G. (2017): A hazai középiskolások pénzügyi kultúrájának vizsgálata. Doktori értekezés tézisei, Szegedi Tudományegyetem Gazdaságtudományi Kar Közgazdaságtani Doktori Iskola, Szeged
- PRÉGLER K. (2021): A pénzügyi kultúra vizsgálata az elsőéves egyetemisták körében. TDK-dolgozat, Soproni Egyetem Lámfalussy Sándor Közgazdaságtudományi Kar, Sopron
- SCHÜTTLER T. (1998): A gazdasági kultúra nem ismeretek rendszere, hanem szemléletmód – Beszélgetés Chikán Attilával, a Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem Vállalatgazdaságtani Tanszékének vezetőjével. Új Pedagógiai Szemle, 48. 7–8. sz., 5-14.

- SHELDON, K. M. – RYAN, R. M. – DECI, E. L. – KASSER, T. (2004): The Independent Effects of Goal Contents and Motives on Well-Being: It's Both What You Pursue and Why You Pursue It. Society for Personality and Social Psychology, Inc.
- VARGHA B. – BEKE A. – TORDAI H. – DOMOKOS K. (2020): Pénzügyi kultúra fejlesztési programok felmérése. Összehasonlító elemzés 2016-2020. Kutatási jelentés, Állami Számvevőszék
- WARD, S. (1974): Consumer Socialization. Journal of Consumer Research. Vol. 1.
- WONG, J. (2010): An Analysis of Money Attitudes: Their Relationships & Effects On Personal Needs, Social Identity and Emotions. Journal of Leadership, Accountability and Ethics, Vol. 8
- ZSÓTÉR B. – NAGY P. (2012): Mindennapi érzelmeink és pénzügyeink. A pénzzel kapcsolatos attitűdök és a materiális irányultság szerepe a pénzügyi kultúra fejlesztésében. Pénzügyi Szemle, 2012/3

Források

- KOVÁCS P. (2014): Középiskolások pénzügyi kultúrája (Online: <https://www.u-szeged.hu/download.php?docID=36697>, letöltve: 2022.11.01.)
- KULCSÁR L. – KOVÁCSNÉ HENYE L. (2011): Pénzügyi kultúra: Kincs, ami nincs. Egy középiskolások körében végzett vizsgálat eredményei (Online: https://www.researchgate.net/publication/309727175_Penzugyi_kultura_kincs_ami_nincs/link/581fb40308aeccc08af3b1f8/download, letöltve: 2022.11.01.)
- Stratégia (2017): Okosan a pénzzel! Pénzügyi tudatosság stratégia (Online: <https://2015-2019.kormany.hu/download/c/85/51000/P%C3%A9nz%C3%BCgyi%20tudatoss%C3%A1g%20strat%C3%A9gia.pdf>, letöltve: 2022.11.01.)

Egyéb dokumentumok

- RESTREPO, J. A. (2003): Segmentation – Targeting – Positioning. EurekaFacts LLC (Online: <https://www.eurekafacts.com/wp-content/uploads/2018/10/Eureka-Facts-Segmentation-Targeting-Positioning-White-paper.pdf>, letöltve: 2022.11.03.)

Jogszabályok

- 110/2012. (VI. 4.) Korm. rendelet a Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról
- 1919/2017. (XII. 8.) Korm. határozat a lakosság pénzügyi tudatosságát fejlesztő stratégia elfogadásáról
2011. évi CXCV. törvény a nemzeti köznevelésről
2013. évi CXXXIX. törvény a Magyar Nemzeti Bankról
- 21/2016. (X. 13.) OGY határozat Tájékoztató az Állami Számvevőszék 2015. évi szakmai tevékenységéről és beszámoló az intézmény működéséről az Országgyűlés részére című beszámoló elfogadásáról
- 41/2014. (XI. 13.) OGY határozat a Tájékoztató az Állami Számvevőszék 2013. évi szakmai tevékenységéről és beszámoló az intézmény működéséről című beszámoló elfogadásáról

A Kormány 5/2020. (I. 31.) Korm. rendelete a Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról szóló 110/2012. (VI. 4.) Korm. rendelet módosításáról

Internetes források

A Pénz7 2021-es sikerei:

<https://www.penz7.hu/index.cshtml> (letöltve: 2022.11.01.)

Econventio teszt:

<http://econventio.hu/hirek/11-econventio-teszt-kozepiskolasoknak>

(letöltve: 2022.11.01.)

<http://econventio.hu/hirek/2021-04-06/econventio-teszt-pedagogus-teszt>

(letöltve: 2022.11.01.)

Econventio logó:

<https://ngmszakmaiterulek.kormany.hu/download/9/ee/42000/Econventio%20PM%202018%2009%2012.pdf> (letöltve: 2022.11.01.)

Econventio:

<http://econventio.hu/bemutakozas> (letöltve: 2022.11.01.)

<http://econventio.hu/partnereink> (letöltve: 2022.11.01.)

Junior Achievement Alapítvány:

<https://ejam.hu/hu/programok/> (letöltve: 2022.11.01.)

K&H logó:

<https://www.insura.hu/biztositok/kh> (letöltve: 2022.11.01.)

K&H Vigyázz, kész, pénz!:

<https://www.kh-vigyazzkeszpenz.hu/versenyrol.php> (letöltve: 2022.11.01.)

K&H Vigyázz, kész, pénz! versenykiírás:

https://www.kh-vigyazzkeszpenz.hu/pdf/2022/KH_VKP_versenykiiras_2022-2023.pdf (letöltve: 2022.11.01.)

OECD:

<https://www.oecd.org/about/> (letöltve: 2022.11.01.)

OTP Fáy András Alapítvány logó:

<https://www.otpfayalapitvany.hu/web/home> (letöltve: 2022.11.01.)

OTP Fáy András Alapítvány tanár-továbbképzés:

https://www.otpfayalapitvany.hu/web/aloldal/Tanar_tovabbkepzes

(letöltve: 2022.11.01.)

OTP Fáy András Alapítvány:

<https://www.otpfayalapitvany.hu/web/aloldal/rolunk> (letöltve: 2022.11.01.)

PACFL:

<https://www.treasury.gov/resource-center/financial-education/pages/advisory.aspx>
(letöltve: 2022.11.01.)

Pénz7 célkitűzések:

<https://www.penz7.hu/a-kezdemenyezesrol.cshtml> (letöltve: 2022.11.01.)

Pénz7 kísérőesemények:

<https://www.penz7.hu/kiseroesemenyek.cshtml> (letöltve: 2022.11.01.)

Pénz7 létrejötté, szervezetei:

<https://www.penz7.hu/egyutt-a-penzugyi-kulturaert.cshtml> (letöltve: 2022.11.01.)

Pénz7 logó:

<https://www.penz7.hu/index.cshtml> (letöltve: 2022.11.01.)

Pénz7 tananyagok, tudástár:

<https://www.penz7.hu/penz7-letoltheto-anyagok.cshtml#penzugyi>
(letöltve: 2022.11.01.)

<https://penziranytu.hu/tudastar> (letöltve: 2022.11.01.)

Pénziránytű Alapítvány logó:

<https://penziranytu.hu/> (letöltve: 2022.11.01.)

Pénziránytű Alapítvány:

<https://penziranytu.hu/magunkrol> (letöltve: 2022.11.01.)

Pénziránytű digitális tananyagok:

<https://penziranytu.hu/digitalis-tananyagok> (letöltve: 2022.11.01.)

Pénziránytű kiadványok:

<https://penziranytu.hu/kiadvanyok> (letöltve: 2022.11.01.)

<https://penziranytu.hu/tankonyvek> (letöltve: 2022.11.01.)

Pénziránytű Zöldiránytű:

<https://penziranytu.hu/zoldiranytu> (letöltve: 2022.11.01.)

PénzSztár logó:

<http://penzsztar.hu/> (letöltve: 2022.11.01.)

PénzSztár Tudástár:

<http://penzsztar.hu/tudastar/> (letöltve: 2022.11.01.)

<http://penzsztar.hu/tananyag/> (letöltve: 2022.11.01.)

<http://penzsztar.hu/feladattipusok/> (letöltve: 2022.11.01.)

PénzSztár versenyszabályzat:

<http://penzsztar.hu/versenyszabalyzat/> (letöltve: 2022.11.01.)

PénzSztár támogatók, szponzorok:

<http://penzsztar.hu/penzugyi-tamogatok/> (letöltve: 2022.11.01.)

<http://penzsztar.hu/szponzorok/> (letöltve: 2022.11.01.)

PénzSztár szakmai és médiapartnerek:

<http://penzsztar.hu/szakmai-partnerek/> (letöltve: 2022.11.01.)

<http://penzsztar.hu/mediapartnerek/> (letöltve: 2022.11.01.)

Pénzügyi Szemle Online:

<https://www.penzugyiszemle.hu/hu/informaciok-penzugyi-szemle/bemutatkozas>

(letöltve: 2022.11.01.)

PISA:

<https://www.oecd.org/pisa/> (letöltve: 2022.11.01.)

MELLÉKLETEK

1. MELLÉKLET: ELŐZETES ÉS MÁSODIK KÖRÖS KÉRDŐÍV

Felmérő a Pénzügyi és Vállalkozói Témahéthez (Pénz7), valamint az általános pénzügyi tudáshoz kapcsolódóan

Kedves Kitöltők!

A nevem Prégler Krisztina, a Soproni Egyetem Közgazdaságtudományi Karának végzős hallgatója vagyok. Jelenleg a Tudományos Diákköri Konferenciára (TDK) készítetek egy kutatást, melynek középpontjában a Pénz7 című rendezvénysorozat és annak hatékonysága áll.

Célom, hogy felmérhessem a Pénz7-nek a pénzügyi tudás fejlődéséhez való hozzájárulását. Ennek érdekében kétkörös felmérést szeretnék végezni, jelen kérdőív a második körös felmérés részét képezi.

A következő kérdőív kitöltése nagyban hozzájárulna kutatásom sikerességéhez, így kérlek Titeket, ha lehetőség nyílik rá, töltsétek ki azt.

A kérdőív teljes mértékben anonim, 2 részből áll, 10-10 kérdést tartalmaz, kitöltése maximum 10-13 percet vesz igénybe.

A kérdőív kitöltésére 2022.03.06-ig (vasárnapig) van lehetőség!

Amennyiben a 03.07-ei héten később kezdődnek el a Pénz7 programok, úgy a kezdésig még kitölthetitek a kérdőívet!

FONTOS: A kérdőív kitöltésére 2022. április 3-áig van lehetőség, kizárólag azok számára, akik az első körös kérdőívet kitöltötték és részt vettek az idei Pénz7 rendezvényen!

Kérlek, ne keressetek rá a jó válaszra az interneten vagy könyvben, ne beszéljétek meg, mi lehet a jó válasz!

Köszönöm, hogy a kitöltéssel hozzájárultok a kutatás sikerességéhez!

*Kötelező

Szocio-demográfiai adatok

1. Melyik iskolába jársz?

- ☐ Soproni Széchenyi István Gimnázium
- ☐ Berzsenyi Dániel Evangélikus (Líceum) Gimnázium és Kollégium
- ☐ Soproni SZC Fáy András Két Tanítási Nyelvű Közgazdasági Technikum
- ☐ Szent Orsolya Római Katolikus Gimnázium, Általános Iskola, Óvoda és Kollégium
- ☐ Soproni SZC Handler Nándor Technikum
- ☐ Kisalföldi ASzC Roth Gyula Erdészeti Technikum, Szakképző Iskola és Kollégium

2. Melyik évfolyamra jársz?

- ☐ 9. évfolyam
- ☐ 10. évfolyam
- ☐ 11. évfolyam
- ☐ 12. évfolyam
- ☐ 13. évfolyam

3. Nemed?

- ☐ nő
- ☐ férfi

4. Kitöltötted az első körös kérdőívet? (Csak online és csak a második körben feltett kérdés.)

- ☐ Igen
- ☐ Nem

5. Részt vettél az iskoládban megrendezett Pénz7 előadásain/foglalkozásain? (Csak online és csak a második körben feltett kérdés.)

- ☐ Igen
- ☐ Nem

Előzetes/második körös felmérő a Pénzügyi és Vállalkozói Témahéthez (Pénz7) kapcsolódóan

1. 100 000 Ft-ot elhelyezel a bankban 1% kamatos kamat ellenében 2 évre, éves kamatjövőírás mellett. Mekkora összeget kapsz a 2. év végén?

- ☐ 102 000 Ft
- ☐ 120 010 Ft
- ☐ 102 010 Ft
- ☐ 120 000 Ft
- ☐ Nem tudom

2. Melyik állítás igaz?

- ☐ A megtakarítás és a befektetés nem ugyanaz, mert a megtakarításhoz nem társul kockázat, míg a befektetéshez igen.
- ☐ A megtakarítás és a befektetés nem ugyanaz, hiszen a megtakarítás alapvető célja a jövőben jelentkező váratlan kiadás vagy vásárlási igény fedezése, a befektetés célja a megtakarított/befektetett összeg növelése.
- ☐ A megtakarítás és a befektetés ugyanaz, hiszen mindkét esetben pénzt teszünk félre.

3. Spórolás – 1, megtakarítás – 2, öngondoskodás – 3. Írd be a fogalmakhoz tartozó számokat a megfelelő helyre!

- ☐ Ha tudatosan, (nagyon) hosszú távra tervezve, konkrét cél (pl.: nyugdíjas évek, iskoláztatás) elérése érdekében félreteszünk, -ról beszélünk.
- ☐ Ha odafigyelünk kiadásainkra, és ezáltal több pénzünk marad-ról beszélünk.
- ☐ Ha rendszeresen meghatározott összeget félreteszünk egy konkrét célra, vagy esetleges váratlan kiadásra, akkor -ról beszélünk.

4. Melyik megtakarítási forma? (Több válasz jelölése is jó lehet.)

- ☐ folyószámla
- ☐ babakötvény
- ☐ állampapír
- ☐ részvény
- ☐ lekötött betét

5. Mi a különbség a kamat és a hozam között?

- ☐ Nincs különbség, mindkettő ugyanazt jelenti.
- ☐ Míg a kamat a kölcsönadott pénz használatának ára, a hozam a befektetés értékének a változása: ami lehet kamat, osztalék, árfolyamnyereség.
- ☐ A kamatot csak én fizethetem a banknak, míg a hozamot a bank fizeti nekem.
- ☐ A kamat csak a hitelekhez, kölcsönökhöz kapcsolódó tétel; a hozam csak a befektetésekhez kapcsolódó tétel.
- ☐ Nem tudom

6. Mi az EBKM?

- ☐ Egységes Betéti Kamatláb Mutatószáma
- ☐ Egységesített Befektetési Kamatlábmutató
- ☐ Egyszerűsített Befektetési Kamatlábmutató
- ☐ Egységesített Betéti Kamatlábmutató
- ☐ Nem tudom

7. Mi nem igaz az EBKM-re?

- ☐ A különböző megtakarítási termékek kamatainak összehasonlítására szolgál.
- ☐ 1 évre vonatkozó mutatószám.
- ☐ Minden bankbetét esetén kötelező feltüntetni.
- ☐ A bankköltség levonása után fennmaradó ténylegesen jóváírandó összeget tartalmazza.
- ☐ Az értékpapírokra vonatkozóan is megmutatja az elért eredményt.

8. Pénzügyi terv (cash flow) készítésekor ...

- ☐ figyelembe vesszük a kiadásainkat és a bevételeinket (a pénzáramlásokat), így képet kapunk arról, van-e lehetőség megtakarítás képzésére, vagy szükség van-e előtakarékoságra a célok elérése érdekében.
- ☐ összesítjük egy adott termék vagy szolgáltatás megvásárlásával járó kiadásokat.
- ☐ figyelembe vesszük a kiadásainkat és a bevételeinket, de mindig csak 1 évre vonatkozóan.

9. Mely esetben érdemes/szükséges pénzügyi tervet készíteni?

- ☐ Ha nagyobb kiadást tervezünk.
- ☐ Ha folyamatosan nyomon követnénk pénzügyeinket. (pénzügyi tudatosság)
- ☐ Ha kíváncsiak vagyunk arra, pénzügyileg megvalósítható-e az általunk kitűzött cél.
- ☐ Mindhárom esetben.

10. Melyek a pénzügyi terv elemei? (Több válasz jelölése is jó lehet.)

- ☐ idegen források (pl.: hitel)
- ☐ saját források (pl.: munkabér)
- ☐ kalkulált, várható hozam (pl.: árfolyamnyereség)
- ☐ kiadások
- ☐ Az összes fent megnevezett elem.

Felmérő az általános pénzügyi tudással kapcsolatban

1. Magyarországon jelenleg kétszintű bankrendszer van, ez azt jelenti, hogy az első szinten a jegybank, a második szinten a kereskedelmi bankok állnak.

- ☐ Az egész állítás hamis.
- ☐ Az állítás első tagmondata hamis, második tagmondata igaz.

- ☐ Az állítás első tagmondata igaz, második tagmondata hamis.
- ☐ Az állítás mindkét tagmondata igaz.
- ☐ Nem tudom

2. A mai modern pénz ...

- ☐ mögött fedezet áll, melynek alapja az arany.
- ☐ belső érték nélküli pénz.
- ☐ mögött fedezet áll, melynek alapja egy, a kormány által választott árfolyam.
- ☐ mögött fedezet áll, melynek alapja az USA dollár.
- ☐ Nem tudom

3. Különböző termékek és szolgáltatások vásárlásánál az alábbi áfamértékekkel találkozhatunk:

- ☐ 5%, 18%, 27%
- ☐ 27%
- ☐ 15%, 27%
- ☐ 5%, 15%, 27%
- ☐ Nem tudom

4. Az infláció ... jelent.

- ☐ rövid ideig fennálló, több termék esetében jelentkező árszínvonal-csökkenést
- ☐ tartós, több termék esetében jelentkező árszínvonal-emelkedést
- ☐ rövid ideig fennálló, egy termék esetében jelentkező árszínvonal-emelkedést
- ☐ tartós, egy termék esetében jelentkező árszínvonal-csökkenést
- ☐ nem tudom mit

5. Ki 2022-ben Magyarország pénzügyminisztere?

- ☐ Szijjártó Péter
- ☐ Csányi Sándor
- ☐ Varga Mihály
- ☐ Matolcsy György
- ☐ Nem tudom

6. Egy főkönyvelő bruttó munkabére 650 000 Ft, azonban nem ezt az összeget kapja meg nettóban bérfizetéskor. Miért?

- ☐ Mert a bruttó bért 15% személyi jövedelemadó és 15% társadalombiztosítási járulék terheli.
- ☐ Mert a bruttó bért 15% személyi jövedelemadó terheli.
- ☐ Mert a bruttó bért 15% személyi jövedelemadó és 18,5% társadalombiztosítási járulék terheli.
- ☐ Mert a bruttó bért 15,5% személyi jövedelemadó terheli.

7. Minek a rövidítései az alábbiak?

MNB: _____

NAV: _____

áfa: _____

ÁNYK: _____

THM: _____

**8. A befektetett pénzünkre kapott kamat után kamatadót kell fizetni.
(2 válasz is jó.)**

- ☐ Igaz, de néhány befektetési termék kamatadó-mentes lehet.
- ☐ Igaz, a kamatadó mértéke 2022-ben 15%.
- ☐ Hamis, hiszen csak a tőke után kell 15%-ot fizetni.
- ☐ Igaz, de nemcsak a kamat után kell adózni, hanem a tőke+kamat összege után.
- ☐ Hamis, sem a tőke, sem a kamatnyereség nem adóköteles.

9. A munkáltató is fizet járulékokat a munkavállalónak kifizetett bér után.

- ☐ Igaz, még hozzá 15% személyi jövedelemadót.
- ☐ Igaz, még hozzá a bérekhez viszonyítottan arányos összegeket.
- ☐ Igaz, még hozzá 15,5% szociális hozzájárulási adót és 1,5% szakképzési hozzájárulási adót; összesen 17%-ot.
- ☐ Hamis, a munkáltató nem fizet, csak a munkavállaló.
- ☐ Igaz, még hozzá 13% szociális hozzájárulási adót.

10. Töltsd ki helyesen az alábbi készpénzáttutalási megbízást (sárga csekk)!

Adatok: Összeg: 15 000 Ft, Név: Kis János, Cím: 9400 Sopron, Új utca 1.

Feladóvevény	
ÖSSZEG	Fizető
Összeg betűvel kírva	
Fizetés érvényesítés helye	
A megbízó (Befizető) megnevezése	
Személyszállítási díj Fiz.hat.: 2022.03.10.	
Megbízó (Befizető) neve, címe	
Számlatulajdonos számlaszáma, neve 11111111-11111111-11111111 Minta Szervezet	

KÉSZPÉNZÁTTUTALÁSI MEGBÍZÁS	
ÖSSZEG	Fizető
Összeg betűvel kírva	
Azonosító okmány(ok)ok típusa és száma	
Megbízóazonosító (Befizetőazonosító)	
Számlatulajdonos számlaszáma, neve 11111111-11111111-11111111 Minta Szervezet	
Megbízó (Befizető) neve, címe	
FIGYELEM! Kérjük olvassa el a tájékoztatót.	

(Az online kérdőívbe 4 választási lehetőséget adtam meg: 3 rosszul és 1 jól kitöltött csekk közül kellett kiválasztaniuk a diákoknak a szerintük hibátlant.)

2. MELLÉKLET: *TANÁRI KÉRDŐÍV*

Kérdőív a Pénzügyi és Vállalkozói Témahét (Pénz7) felelős tanárok részére

Tisztelt Kitöltők!

A nevem Prégler Krisztina, a Soproni Egyetem Közgazdaságtudományi Karának végzős hallgatója vagyok. Jelenleg a Tudományos Diákköri Konferenciára (TDK) készíték egy kutatást, melynek középpontjában a Pénz7 című rendezvénysorozat és annak hatékonysága áll.

Az Önök segítségével és közreműködésével zajlik/lezajlott a kétkörös online felmérés a Pénz7 rendezvényein részt vett középiskolás diákok körében.

Jelen kérdőív kitöltésével nagyban hozzájárulnának ahhoz, hogy kutatásomat még több információval árnyaljam.

A kérdéssor kizárólag az Önök iskolájában megrendezett Pénz7 előadásaival, előadóival, az érintett évfolyamokkal és osztályokkal kapcsolatos kérdésekből áll.

A kérdőív teljes mértékben anonim, 2 részből áll, összesen 14 kérdést tartalmaz, kitöltése 3-5 percet vesz igénybe.

A kitöltésre 2022. április 3-áig van lehetőség!

Köszönöm, hogy a kitöltéssel hozzájárulnak kutatásom mélyítéséhez!

*Kötelező

A 2022. évi Pénz7-hez kapcsolódó kérdések

1. Jelenleg melyik iskolában tölti be pozícióját?

- ☐ Soproni Széchenyi István Gimnázium
- ☐ Berzsényi Dániel Evangélikus (Líceum) Gimnázium és Kollégium
- ☐ Soproni SZC Fáy András Két Tanítási Nyelvű Közgazdasági Technikum
- ☐ Szent Orsolya Római Katolikus Gimnázium, Általános Iskola, Óvoda és Kollégium
- ☐ Soproni SZC Handler Nándor Technikum
- ☐ Kisalföldi ASzC Roth Gyula Erdészeti Technikum, Szakképző Iskola és Kollégium

2. Mely évfolyamok vettek részt az idei Pénz7 előadásain és/vagy foglalkozásain?

- ☐ 9. évfolyam ☐ 10. évfolyam ☐ 11. évfolyam
- ☐ 12. évfolyam ☐ 13. évfolyam

3. Összesen hány osztály vett részt az idei Pénz7 előadásain?

- ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5 ☐ 6 ☐ 7 vagy annál több

4. Ez - pontosan vagy hozzávetőleg - hány főt jelent?

..... fő

5. Az idei Pénz7-en (2022.03.07-11.) mely napokon voltak előadások és/vagy foglalkozások?

- ☐ hétfő ☐ kedd ☐ szerda ☐ csütörtök ☐ péntek

6. Kik tartottak előadást és/vagy foglalkozást a Pénz7 témájában? Több válasz jelölése is jó.

- ☐ az iskola tanára(i)
- ☐ az iskola (közgazdasági) szaktanára(i)

☐ külsős előadók: más intézmények (középiskolák, egyetemek) oktatói: *mégpedig:* *(mely intézmény(ek)ből?)*

☐ külsős előadók: gyakorlati szakemberek (pl.: könyvelők, adószakértők, vállalatvezetők stb.), *mégpedig:* *(mely szakterületről?)*

☐ külsős előadók: intézményi (pl.: Pénzügyminisztérium, MNB, ÁSZ stb.) képviselők, *mégpedig:* *(mely intézmény(ek)ből?)*

☐ egyéb:

7. Kérem vesszővel elválasztva írja le, mely előadó milyen témában adott elő (pl.: PowerPoint címe) / milyen foglalkozást tartottak (pl.: matek példák, tesztek megoldása)!

.....
.....

Általános kérdések a Pénz7-hez kapcsolódóan

1. Mely év(ek)ben került már megrendezésre az Önök intézményében a Pénz7?

☐ 2015 ☐ 2016 ☐ 2017 ☐ 2018 ☐ 2019 ☐ 2020 ☐ 2021
☐ ezelőtt még nem került megrendezésre

2. Kérem, saját tapasztalatai alapján értékelje egy 1-5 skálán a Pénz7 hatékonyságát, a diákok pénzügyi tudásához való hozzájárulását!* ¹

**1-egyáltalán nem hatékony, nem érezhető tudásbeli változás, 5-teljes mértékben hatékony, mindenképpen érezhető tudásbeli változás*

1 2 3 4 5
O O O O O

3. Kérem, saját benyomásai alapján értékelje a diákok (átlagos) aktivitását, lelkesedését, részvételét a Pénz7 előadásain/foglalkozásain!*

**0-ez az évfolyam nem vett részt az idei Pénz7-en/nincs ilyen évfolyam; 1-zéró aktivitás, lelkesedés, részvétel, 5-kifejezetten aktív, lelkes diákok*

	9. évf.	10. évf.	11. évf.	12. évf.	13. évf.
0	O	O	O	O	O
1	O	O	O	O	O
2	O	O	O	O	O
3	O	O	O	O	O
4	O	O	O	O	O
5	O	O	O	O	O

3. MELLÉKLET: A HIPOTÉZISEK VIZSGÁLATA STATISZTIKAI SZÁMÍTÁSOKKAL

(Az Excel-ben végzett számítások rövid bemutatása)

H4. A nem ismerv hatással van az előzetes és a második körös kitöltésen elért eredményre.

függetlenségvizsgálat, szignifikancia szint
5%

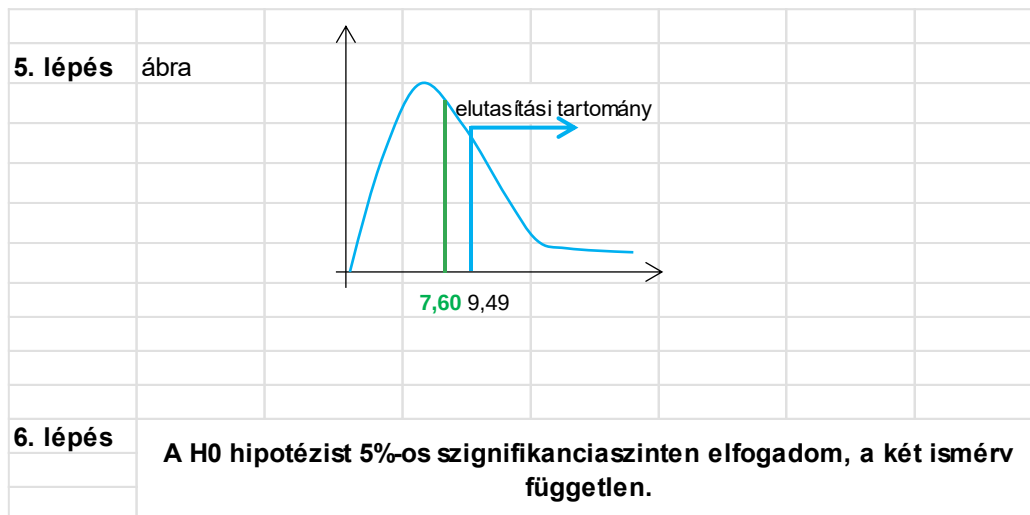
	1	2	3	4	5	Összesen
férfi	4	28	40	45	20	137
nő	9	60	88	66	18	241
összesen	13	88	128	111	38	378

fij	1	2	3	4	5	Összesen
férfi	4	28	40	45	20	137
nő	9	60	88	66	18	241
összesen	13	88	128	111	38	378

fij*	1	2	3	4	5	Összesen
férfi	4,71	31,89	46,39	40,23	13,77	137,00
nő	8,29	56,11	81,61	70,77	24,23	241,00
összesen	13,00	88,00	128,00	111,00	38,00	378,00

$(fij-fij^*)^2/fij^*$	1	2	3	4	5	Összesen
férfi	0,11	0,48	0,88	0,57	2,82	4,84
nő	0,06	0,27	0,50	0,32	1,60	2,75
összesen	0,17	0,75	1,38	0,89	4,42	7,60

1. lépés	H0:	független a két ismerv			
	H1:	összefügg a két ismerv			
		jobboldali próba			
2. lépés	$\alpha=$	0,05			$\alpha=$ 0,05
					$1-\alpha=$ 0,95
3. lépés	KHI ²	7,60			
4. lépés	KHI ² _{0,95;4}	9,49			

függetlenségvizsgálat, szignifikancia szint
5%

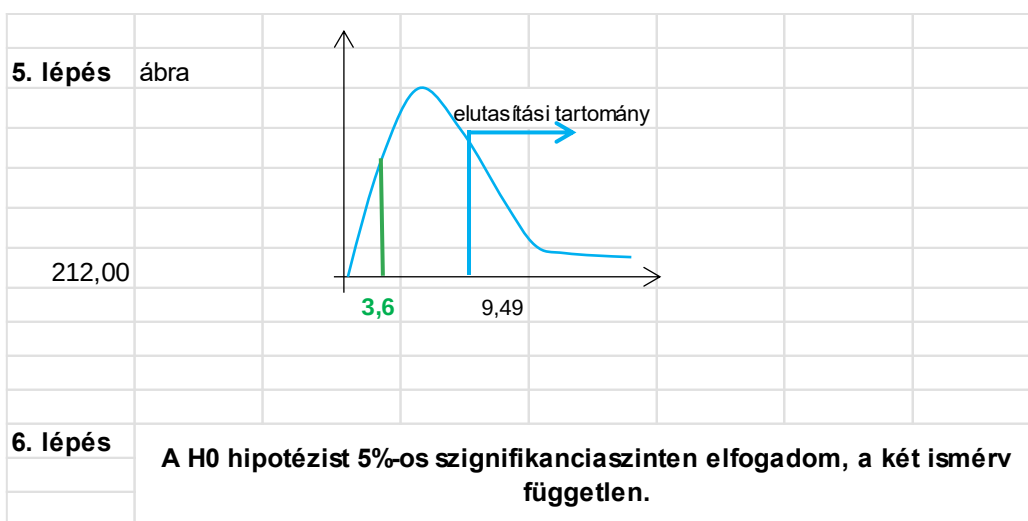
	1	2	3	4	5	Összesen
férfi	6	12	21	30	14	83
nő	10	27	38	41	13	129
összesen	16	39	59	71	27	212

fij	1	2	3	4	5	Összesen
férfi	6	12	21	30	14	83
nő	10	27	38	41	13	129
összesen	16	39	59	71	27	212

fij*	1	2	3	4	5	Összesen
férfi	6,26	15,27	23,10	27,80	10,57	83,00
nő	9,74	23,73	35,90	43,20	16,43	129,00
összesen	16,00	39,00	59,00	71,00	27,00	212,00

$(f_{ij}-f_{ij}^*)^2/f_{ij}^*$	1	2	3	4	5	Összesen
férfi	0,01	0,70	0,19	0,17	1,11	2,19
nő	0,01	0,45	0,12	0,11	0,72	1,41
összesen	0,02	1,15	0,31	0,29	1,83	3,60

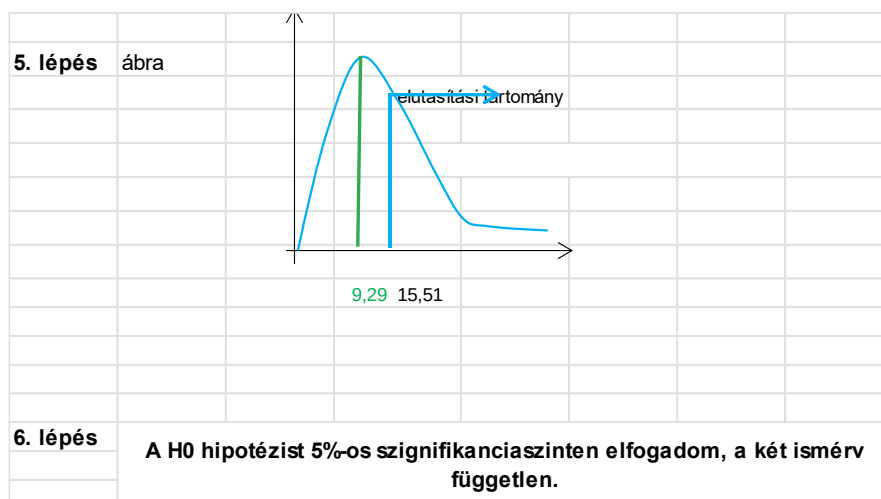
1. lépés	H0:	független a két ismerv			
	H1:	összefügg a két ismerv			
		jobboldali próba			
2. lépés	$\alpha=$	0,05	$\alpha=$	0,05	
			$1-\alpha=$	0,95	
3. lépés	KHI^2	<u>3,60</u>			
4. lépés	$KHI^2_{0,95;4}$	<u>9,49</u>			

H5. Az évfolyam hatással van az előzetes és a második körös kitöltésen elért eredményre.

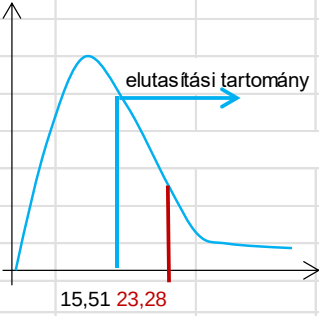
1. lépés	H0:	független a két ismerv			
	H1:	összefügg a két ismerv			
		jobboldali próba			
2. lépés	$\alpha=$	0,05	$\alpha=$	0,05	
			$1-\alpha=$	0,95	
3. lépés	KHI^2	<u>9,29</u>			
4. lépés	$KHI^2_{0,95;8}$	<u>15,51</u>			

függetlenségvizsgálat, szignifikancia szint 5%						
	1	2	3	4	5	összesen
9. évf.	4	25	25	18	8	80
10. évf.	8	42	68	65	25	208
11. évf.	1	19	31	27	5	83
összesen	13	86	124	110	38	371
fij	1	2	3	4	5	összesen
9. évf.	4	25	25	18	8	80
10. évf.	8	42	68	65	25	208
11. évf.	1	19	31	27	5	83
összesen	13	86	124	110	38	371
fij*	1	2	3	4	5	összesen
9. évf.	2,80	18,54	26,74	23,72	8,19	80,00
10. évf.	7,29	48,22	69,52	61,67	21,30	208,00
11. évf.	2,91	19,24	27,74	24,61	8,50	83,00
összesen	13,00	86,00	124,00	110,00	38,00	371,00
$(f_{ij}-f_{ij}^*)^2/f_{ij}^*$	1	2	3	4	5	összesen
9. évf.	0,51	2,25	0,11	1,38	0,00	4,26
10. évf.	0,07	0,80	0,03	0,18	0,64	1,72
11. évf.	1,25	0,00	0,38	0,23	1,44	3,31
összesen	1,83	3,05	0,53	1,79	2,09	9,29

függetlenségvizsgálat, szignifikancia szint 5%						
	1	2	3	4	5	összesen
9. évf.	9	14	20	13	2	58
10. évf.	4	16	25	29	15	89
11. évf.	2	6	14	28	10	60
összesen	15	36	59	70	27	207
fij	1	2	3	4	5	összesen
9. évf.	9	14	20	13	2	58
10. évf.	4	16	25	29	15	89
11. évf.	2	6	14	28	10	60
összesen	15	36	59	70	27	207
fij*	1	2	3	4	5	összesen
9. évf.	4,20	10,09	16,53	19,61	7,57	58,00
10. évf.	6,45	15,48	25,37	30,10	11,61	89,00
11. évf.	4,35	10,43	17,10	20,29	7,83	60,00
összesen	15,00	36,00	59,00	70,00	27,00	207,00
(fij-fij*)^2/fij*	1	2	3	4	5	összesen
9. évf.	5,48	1,52	0,73	2,23	4,09	14,05
10. évf.	0,93	0,02	0,01	0,04	0,99	1,98
11. évf.	1,27	1,88	0,56	2,93	0,60	7,25
összesen	7,67	3,42	1,30	5,20	5,69	23,28

1. lépés	H0:	független a két ismerv			
	H1:	összefügg a két ismerv			
		jobboldali próba			
2. lépés	$\alpha=$	0,05		$\alpha=$	0,05
				$1-\alpha=$	0,95
3. lépés	KHI^2	23,28			
4. lépés	KHI^2_0,95;8	15,51			

5. lépés	ábra	
6. lépés	A H0 hipotézist 5%-os szignifikanciaszinten elutasítom, a két ismért összefügg.	

Mennyire függ össze? → Asszociációs együtthatók			
Csuprov			
T=	0,34	Gyenge a kapcsolat a két ismért között.	
Cramer			
C=	0,34	Gyenge a kapcsolat a két ismért között.	

H6. A kitöltési platform hatással van az előzetes és a második körös kitöltésen elért eredményre.

függetlenségvizsgálat, szignifikancia szint
5%

	1	2	3	4	5	Összesen
online	6	53	79	60	25	223
papír	7	35	49	51	13	155
összesen	13	88	128	111	38	378

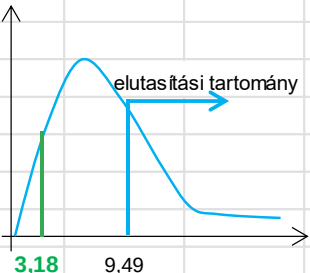
fij	1	2	3	4	5	Összesen
online	6	53	79	60	25	223
papír	7	35	49	51	13	155
összesen	13	88	128	111	38	378

fij*	1	2	3	4	5	Összesen
online	7,67	51,92	75,51	65,48	22,42	223,00

papír	5,33	36,08	52,49	45,52	15,58	155,00
összesen	13,00	88,00	128,00	111,00	38,00	378,00

$(f_{ij}-f_{ij}^*)^2/f_{ij}^*$	1	2	3	4	5	Összesen
online	0,36	0,02	0,16	0,46	0,30	1,30
papír	0,52	0,03	0,23	0,66	0,43	1,88
összesen	0,89	0,06	0,39	1,12	0,73	3,18

1. lépés	H0:	független a két ismerv				
	H1:	összefügg a két ismerv				
		jobboldali próba				
2. lépés	$\alpha=$	0,05		$\alpha=$	0,05	
				$1-\alpha=$	0,95	
3. lépés	KHI^2	3,18				
4. lépés	$KHI^2_{0,95;4}$		9,49			

5. lépés	ábra	
6. lépés	A H0 hipotézist 5%-os szignifikanciaszinten elfogadom, a két ismerv független.	

függelensévizsgálat, szignifikancia szint
5%

	1	2	3	4	5	Összesen
online	1	12	23	25	6	67
papír	15	27	36	46	21	145
összesen	16	39	59	71	27	212

fij	1	2	3	4	5	Összesen
online	1	12	23	25	6	67
papír	15	27	36	46	21	145
összesen	16	39	59	71	27	212

fij*	1	2	3	4	5	Összesen
online	5,06	12,33	18,65	22,44	8,53	67,00
papír	10,94	26,67	40,35	48,56	18,47	145,00
összesen	16,00	39,00	59,00	71,00	27,00	212,00

$(f_{ij}-f_{ij}^*)^2/f_{ij}^*$	1	2	3	4	5	Összesen
online	3,25	0,01	1,02	0,29	0,75	5,32
papír	1,50	0,00	0,47	0,14	0,35	2,46
összesen	4,76	0,01	1,49	0,43	1,10	7,78

1. lépés	H0:	függelensé a két ismérv			
	H1:	összefügg a két ismérv			
		jobboldali próba			
2. lépés	$\alpha=$	0,05		$\alpha=$	0,05
				$1-\alpha=$	0,95
3. lépés	KHI ²	7,78			
4. lépés	KHI ² _{0,95;4}		9,49		

5. lépés	ábra	
6. lépés	A H0 hipotézist 5%-os szignifikanciaszinten elfogadom, a két ismérv független.	